ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4, ΤΗΛ. 30.297 ||| ΙΔΡΥΤΗΣ: Κ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ ||| ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΤΩΝ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ||| ΣΑΒΒΑΤΟ, 7 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1940

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΕΥΤΕΡΙΑ

Τοῦ Κ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ

Σήμερα που όλο το ελληνικό έθνος, αφήνοντας κάθε άλλη σκέψη και γνώμη κατά μέρος, ενωμένο, πολεμάει έτσι αποφασισμένα και γενναία για τη λευτεριά και την εθνική-του ανεξαρτησία, αναρωτιέται κανένας με απορία πώς αυτό το λεύτερο έθνος-μας, τόσα χρόνια τώρα, δείχτηκε σε τέτιο βαθμό δισταχτικό και αναποφάσιστο απέναντι σ' ένα βασικό αίτημα του λεύτερου ανθρώπου: να μιλεί και να γράφει τη γλώσσα της μητέρας-του και των πατέρων του. Πώς δέχτηκε τόσον καιρό την τυραννία της καθαρεύουσας, την τυραννία του λόγιοτατισμού; που του αφαιρεί ένα από τα πιό χαραχτηριστικά και ουσιαστικά στοιχεία της λευτεριάς;

Βέβαια, η καθαρεύουσα δεν είναι ξένη γλώσσα, μα είναι ψεύτικη, και η ιδέα-της στηρίζεται στην ταπεινωτική προϋπόθεση πως εμείς, οι σύγχρονοι έλληνες, δέν είμαστε άξιοι να κάνουμε τη γλώσσα που μιλούμε γλώσσα του πολιτισμού. Και όμως εμείς σήμερα δέν πολεμάμε για να υπερασπίσουμε την αρχαία Ελλάδα. Υπερασπίζουμε τη νέα Ελλάδα, που έχει κάνει δική-της την πνευματική κληρονομιά εκείνης: αυτήν που με θυσίες και αίμα έκαναν λεύτερη κάτω από τον ήλιο οι πολεμιστάδες του 1821: τη ζωντανή, τη σύγχρονη Ελλάδα, που νιώθει πως έχει όλα τα δικαιώματα και όλη τη δύναμη να ζήσει και να προχωρέσει με τη δική-της δύναμη στο δρόμο της προκοπής και του πολιτισμού και μάλιστα ενός πολιτισμού καλύτερου απ' αυτόν που μας παρουσιάζει το φονικό θέαμα του σημερινού κόσμου.

Όταν, με το καλό, βάλουμε τα όπλα πάλι στις θήκες-τους και ξαναρχίσουμε, λεύτεροι με το θέλημα του Θεού, τον ειρηνικό-μας το δρόμο, ας μήν ξεχάσουμε, τούτη τη φορά, να λευτερώσουμε ολοκληρωτικά το έθνος-μας από την άλλη τυραννία. Γιατί κείνος που δοξάζει σήμερα άλλη μιά φορά το ελληνικό όνομα δέν είναι οι λογιότατοι της καθαρεύουσας, παρά ο ελληνικός λαός. Καί, όπως λέει ο Σολωμός, «ώς πότε θα πηγαίνει ομπρός αυτή η υπόθεση; ένας λαός από το ένα μέρος να ομιλεί σ' έναν τρόπο, ολίγοι άνθρωποι από το άλλο να ελπίζουν να κάμουν το λαό να ομιλεί μιά γλώσσα δική-τους!»

Όσοι από μας ζήσουν για να χαρούνε πάλι μιά τίμια, λεύτερη και ειρηνική Ελλάδα-μας, ας αφήσουνε και σε τούτο το μέτωπο τη δείλια και το δισταγμό, και ας πάψουνε να γοθεύουνε την ωραία ζωντανήμας γλώσσα. Γιατι θα είναι ντροπή να έχουμε ακόμα απάνω-μας τα ίχνη της πνευματικής δουλείας. Θα είναι ντροπή να μας βαραίνουν ακόμη τα απομεινάρια από μιά θλιβερή εποχή όπου, καθώς έγραφε ο Γεώργιος Ν. Χατζιδάκης στα 1884 (Μελέτη επί της Νέας Ελληνικής), επικρατούσε «έκπαλαι καί μέχρι τοῦ νῦν παρά πᾶσι σχεδόν» η γνώμη «περί τοῦ κάλλους τῆς ἀρχαίας καὶ τοῦ αἴσχους τῆς δημοτικῆς.»

Και το κράτος ας πάρει και άλλη μιά φορά την αδίστακτη απόφασή-του για να δώσει στην παιδεία, στη διοίκηση και σ' όλο το έθνος την εθνική-μας γλώσσα. Γιατι το έθνος-μας είναι άξιο και γι' αυτή τη λευτεριά. Νέο ελληνικό έθνος, με νέα ελληνική γλώσσα! Έθνος με τριών χιλιάδων χρόνων ιστορία και γλώσσα με τριών κι' απάνω χιλιάδων χρόνων ζωή! Ζωντανό αυτό, ζωντανή κι' αυτή!

ΚΑΡΘΑΙΟΣ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ

(Ἀπόσπασμα)

Τοῦ ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Τὸ παρακάτου ἀπόσπασμα εἶναι ἀπὸ τὴν Τραγωδία τοῦ Σικελιανοῦ ὁ «Ἀσκληπιός», ἀνέκδοτη, ἂν καὶ γραμμένη χρόνια τώρα πίσω.

Ἡ τραγωδία αὐτὴ ἀναφέρεται στὸν τέταρτο μ. Χ. αἰῶνα στὴν Ἑλλάδα, τὴ στιγμή, ποὺ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ ἡ ἀναφομοίωτη κι' ἀκατασταλαχτη ἀκόμα πνοὴ καὶ πρόοδο τοῦ Χριστιανισμοῦ, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἡ πνιγηρὴ ἐπιρροὴ τῆς Ρώμης, διατηροῦν μιὰ ἀτμόσφαιρα μὲς στὴν ὁποία νοθεύονται καὶ ἀτροφοῦν ὁλοένα πιὸ πολὺ οἱ πυρῆνες κάθε ἀγνῆς ἀοχαίας ἑλληνικῆς ἐνέργειας, σκέψης, ζωῆς.

Σὲ κάποια μοναχὰ στελέχη διατηρεῖται, ὡστόσο, ἀκόμα καὶ τὰ καίει βαθειὰ καὶ ὀργανικὰ ἡ νοσταλγία τῆς μυστικῆς ἑλληνικῆς Ὑγείας, ὅλης μέτρο, φῶς, ρυθμὸ καὶ ἐλευθερία. Τέτιο στέλεχος στὴν τραγωδία αὐτὴ εἶν' ὁ Ἡγεσίας, ἀπ' τὴν προφητικὴ γενιὰ τῶν Ἰαμιδῶν, ὁποὺ ἀθλητὴς ὁ ἴδιος καὶ κρατῶντας μὲς στὸ αἷμα του τὴν Ἀπελλώνεια ἀγωνιστικὴ παράδοση τοῦ ἀρχαίου κόσμου, βρίσκεται βαρειὰ τραυματισμένος ψυχικὰ ἀπὸ τὴ συναίσθηση τοῦ γύρωθέ του ὁμαδικοῦ θανάτου τῶν ψυχῶν «μὲς στὴν ἀμύητη σάρκα καὶ τὸ ἀμύητο πνεῦμα».

Ἡ σκηνὴ ποὺ δημοσιεύεται, εἶναι ἡ σκηνὴ ὅπου ἄρρωστος ὁ ἴδιος, ὁ Ἡγεσίας μεταφέρεται στὸ Ἀσκληπιεῖο τῆς Ἐπιδαύρου ἀπ' τοὺς δικούς του γιὰ νὰ γιατρευθεῖ.

Σ' αὐτή, ἐρωτώμενος ἀπ' τοὺς Ἱερεῖς τοῦ Ἀσκληπιοῦ, διηγεῖται τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ἀρρώστεια του, ὅταν στὰ Νέμεα κάποια μέρα ἐπάλαιψε μ' ἕνα Ρωμαῖο παλαιστὴ στὸ στίβο καὶ στὴν ψυχικὴ καὶ φυσικὴν ἀντιπαράσταση μαζί του, ἔνιωσε ἄξαφνα νὰ τὸν γεμίζει καὶ νὰ τὸν ἀναστατώνει ἡ ἀηδία τοῦ κόρου, ἀηδία ποὺ ἀφοῦ τὸν ἀποτράβηξε ἔτσι τραγικὰ ἀπ' τὸ στίβο, τώρα τὸν κρατεῖ σωματικὰ καὶ ψυχικὰ ἁλυσοδεμένο, μπρὸς στὸ ἄγαλμα τοῦ Ἀσκληπιοῦ.

Ἡ σκηνὴ αὐτὴ ὁποδηλώνει ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸν τραγικὸ καὶ διαιώνιο ἀνταγωνισμὸ ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ Ἑλληνικῆς καὶ Ρωμαϊκῆς ψυχῆς.

Δημοσιεύοντας ἐτούτη τὴ σκηνή, περιοριζόμαστε στὴ διαπίστωση τοῦ ριζικοῦ, ἀπὸ κάθε ἄποψη, ἀνταγωνισμοῦ αὐτοῦ, χωρὶς νὰ ἐπεκταθοῦμε στὴν ἀνάλυση τῆς ὅλης τραγωδίας, ἢ νὰ μιλήσουμε καθόλου γιὰ τὴν κάθαρσή της, ποὺ ἀποτελεῖ ἴδιαίτατο κεφάλαιο στὴν ὅλη ποιητικὴ δημιουργία τοῦ Σικελιανοῦ.

ΗΓΕΣΙΑΣ

Ὦ, παίνεσέ μου τὸν ἀγῶνα, μ' ὅποια
φωνὴ μπορεῖς, κ' ἴσως γιὰ λίγο ἀκόμα,
σὰν κλῶσσα γερακίνα, π' ἅμα νιώσει
στοὺς ἀπάτητους βράχους της νὰ φτάνει
τὸ πάτημα τοῦ ἀνθρώπου, ξάφνου ἀφίνει
τρεμάμενη τ' αὐγὰ καὶ μ' ἄγριο σκοῦσμα
κυκλοφέρνει τριγύρω ἀπ' τὴ φωλιά της,
ὁ νοῦς μου ἀπὸ τὸν πόνο μου μακρύνει
μὲ σκληρότερη ὁρμήν, ὡς ἀφουκριέμαι
τὸ πάτημα τῶν θεῶν ν' ἀχεῖ ἀπὸ πίσω
στὸ δικό μου ἀπαράλλαχτο, στ' ἀχνάρι
τῶν ποδιῶν μου, ποὺ ἀγγίξανε τὸ τέρμα
τοῦ στίβου!

Πές, ὦ πές, κι' ὅσα γελοῦσα
στὴ γέννα, ποὺ τῆς σφάζαν τὸ δαμάλι
πρωτολούβι θυσιῶν κι' ὅλη τὴ μέρα
ἔμεινε ἀνάρμεχτη, γερὰ δεμένη
σ' ἑνὸς δέντρου τὴ ρίζα, ἀπὸ τὸ βάρος
τῶν μαστῶν μουκανιέται ὅλη τὴν ὥρα
κι' ἀπ' τὸ μουκάνημα ὅλο τὸ λειβάδι
ἀντιβογγάει μακρόσυρτο τὸ θρῆνο,

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 3)

Γ. ΒΑΚΑΛΟ: Σύνθεση ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν «Ἀσκληπιὸ» τοῦ Ἄγγελου Σικελιανοῦ.

Ἑλληνικοὶ ἀγῶνες

Ο ΗΡΩΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

Τοῦ Σ. ΣΚΙΠΗ

Ἐπέρασαν εἰκοσιοχτὼ ὁλόκληρα χρόνια κι ὅμως νομίζω πὼς εἶταν χθές. Πως εἶταν χθὲς ποὺ τὸν εἶδα γιὰ τελευταία φορὰ καμαρωμένον καὶ περήφανον μέσα στὴν κόκκινη στολή του. Εἶταν ὁμιλητικώτατος καὶ συζητοῦσε ἤρεμα. Κανεὶς δὲ θὰ ἔλεγε πὼς ἑτοιμαζότουν νὰ φύγει γιὰ μιὰ ὑπόθεση τόσο ριψοκίνδυνη. Ἔμοιαζε πιό πολὺ πὼς ἔφευγε γιὰ μιὰ ἐκδρομή, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ ἐγύριζε σὲ λιγάκι νὰ μᾶς διηγηθεῖ τὶς ἐντυπώσεις του. Σὲ κάποιον γνωστό του, τότε, ποὺ ἐτόλμησε νὰ ὑπωβάλει τὴ γνώμη του, πὼς οἱ ξεχωριστοὶ ποιητὲς δὲ θὰ ἔπρεπε νὰ ριψοκινδυνεύουν τὴ ζωή τους στὰ πεδία τῶν μαχῶν, ἐνόσω θεωροῦνται ἀναντικατάστατοι, ἀπάντησε κάπως ξηρά, πὼς κανεὶς δὲν εἶναι ἀναντικατάστατος, πὼς ἀπεναντίας αὐτὸς ἐπίστευε πὼς ἕνας ξεχωριστὸς ποιητὴς ὤφειλε σὲ τέτοιες στιγμὲς νὰ δίνει τὸ παράδειγμα στοὺς ἄλλους, ἀφίνοντας τὴν πέννα κατά μέρος καὶ τρέχοντας μεταξὺ τῶν πρώτων νὰ ὑπερασπίσει μὲ τὸ ὅπλο τὴν πατρίδα του.

Θέμα παλιὸ ποὺ ἀπασχόλησε καὶ τὸ Νίτσε κάποτε, ὅταν ἐζήτησε νὰ δικαιολογήσει τὸ Γκαῖτε γιὰ τὴν ἀδιαφορία ποὺ ἔδειξε σὲ ἀνάλογες περιπτώσεις. Ὁ Γκαῖτε, ἔγραφε ὁ Νίτσε, ὄχι μόνο γιὰ τὴ Γερμανία ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλη τὴν Εὐρώπη, δὲν ἐστάθηκε παρὰ ἕνα ἐπεισόδιο. Ἕνα φαινόμενο ὡραῖο κι ἀνώφελο. Ἀλλά, ἐπρόσθετε, παραγνωρίζει κανεὶς τοὺς μεγάλους ἄνδρες ἂν τοὺς ἐξετάσει κάτω ἀπὸ τὸ πρῖσμα τῆς ὠφελιμότητας. Ἐνῶ ὁ Λαμαρτῖνος ὁλωσδιόλου ἀντίθετα ἔλεγε πὼς ὁ ποιητὴς δὲν εἶναι ὅλος ὁ ἄνθρωπος. Ὅπως ἡ φαντασία κι ἡ εὐαισθησία δὲν εἶναι ὅλη ἡ ψυχή. Τί εἶναι ἕνας ποιητὴς ποὺ ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του δὲ θὰ ἔκαμε τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὸ νὰ λικνίζεται μὲ στίχους καὶ μὲ ρίμες, ἐνῶ οἱ σύγχρονοί του θὰ πολεμοῦσαν μὲ ὅλα τὰ ὅπλα τὸν μεγάλον ἀγῶνα τῆς πατρίδας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ; Ἐνῶ ὅλος ὁ ἠθικὸς κόσμος θὰ ἐτραντάζονταν γύρω του ἀπὸ τὴν τρομερὴ τεκνοποίηση τῶν ἰδεῶν; Θὰ εἶταν ἕνας καμποτῖνος ἱκανὸς νὰ διαφθείρει τὶς συνειδήσεις τῶν ουβαρῶν ἀνθρώπων, ποὺ θἄπρεπε νὰ σταλεῖ στὸ μέτωπο μὲ τὶς ἀποσκευὲς τοῦ στρατοῦ.

Ὁ ἐν λόγω γνωστὸς τοῦ ποιητῆ μας δὲ θὰ ἐτολμοῦσε βέβαια νὰ τοῦ ἀνακοινώσει μιὰ παρόμοια σκέψη, ἂν ἐγνώριζε τὶς πεποιθήσεις του ποὺ τὶς εἶχεν ἐκφράσει ὄχι μόνο στὰ ποιήματά του, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς πράξεις του. Ὁ Μαϐίλης εἶταν πατριώτης στὴν πράξη. Γι' αὐτὸ ἀπὸ νέος, ἀπὸ φοιτητὴς ἑτοίμαζε τὴν ψυχή του νὰ εἶναι γενναία καὶ ἄτρομη. Τὰ διδάγματα τοῦ Φίχτε ἐνίσχυσαν τὶς πεποιθήσεις του καὶ τὰ ξένα φοιτητικὰ σωματεῖα, ποὺ ἐσύχναζε καὶ ποὺ εἶχαν γιὰ πρόγραμμά τους τὴν πειθαρχία καὶ τὴν ἀντοχὴ στὶς σωματικὲς κακουχίες, ἐμόρφωσαν τὸν ἱπποτικό του χαραχτῆρα. Τέτοιος εἶταν ὅταν τὸ 1896 ἔτρεξε στὴν Κρήτη γιὰ νὰ πάρει μέρος στὸ ἐπαναστατικό της κίνημα καὶ τέτοιος ὅταν τὸ 1897, ἀρχηγὸς ἀνταρτικοῦ σώματος, ἐπολέμησε στὴν Ἤπειρο κι' ἐπληγώθηκε στὴ μάχη τῶν Τριῶν Πηγαδιῶν. Στὴν ἴδια μάχη ἔχασε καὶ τὸν ἀγαπημένο σύντροφό του, τὸν γενναῖον Ἄγγλον εὐπατρίδη Χάρρις, στὸν ὁποῖον ἀφιέρωσε πιὸ ὕστερα καὶ τὸ γνωστὸ σονέττο του:

Χαρουδιακῆς χάρης χρυσὸς ἀθέρας
σ' ἐφλόγισε, πατῶντας τῆς Ἠπείρου
τὸ χῶμα, σὰ στὴν πλατωσιὰ τοῦ ἀπείρου
νἄστραφτε ἀπὸ τὸ «Ἐν τούτῳ νίκα!» ὁ αἰθέρας...

Τέτοιος εἶταν ὅταν ὡς πληρεξούσιος στὴ Διπλὴ Βουλὴ ξεπρόβαλε ὑπερασπιστὴς τῆς Δημοτικῆς μας Γλώσσας ἐμπρὸς σὲ φανατικοὺς καθαρευουσιάνους. Κι ὅταν κάποιος ἀπ' αὐτοὺς ἔκαμε τὴν ἀσέβεια νὰ τὸν διακόψει καὶ νὰ τοῦ πεῖ πὼς ἡ Δημοτικὴ εἶναι χυδαία, ὁ Μαϐίλης ἀτάραχος τοῦ ἀπάντησε:

— Δὲν ὑπάρχει γλῶσσα χυδαία! Μόνον ἄνθρωποι ὑπάρχουν χυδαῖοι!

Καὶ τέτοιος εἶταν ἀκόμα ὅταν ἐδῶ καὶ εἰκοσιοχτὼ χρόνια, μιὰ βροχερὴ ἡμέρα, στὴν Πλατεία τοῦ Συντάγματος, γελαστὸς κι εὐχαριστημένος, σὰ νἄφευνε γιὰ κάνένα πανηγύρι, μᾶς ἔσφιξε τὰ χέρια γιὰ τε-

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7)

ΚΑΤΑΚΤΗΤΕΣ

Τοῦ ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΩΤΙΑΔΗ

('Από τὴν κωμωδία τοῦ κ. Δ. Φωτιάδη «Κατακτητές», ἀναδημοσιεύουμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς σκηνές, γιὰ τὴν ἐπικαιρότητα ποὺ παρουσιάζουν).

146 π. Χ. 'Ελλάδα — Ρώμη. Δυὸ κόσμοι: Δημιουργὸς ὁ ἕνας, πραγματιστὴς ὁ ἄλλος. Ὅσο ὁ πρῶτος ἀνήσυχος, ἐρευνητικός, πολύτροπος, καταπληχτικὰ εὐφυής, τόσο ὁ δεύτερος εἶναι τραχύς, βίαιος, ἀμόρφωτος, ὁρμητικός, ἀγροῖκος. Ἡ σύγκρουση εἶναι μοιραία. Τ' ἀποτέλεσμα δὲ μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἀβέβαιο. Ἡ Ἑλλάδα διηρημένη, καὶ γι' αὐτὸ ἀνίσχυρη, θ' ἀντιμετωπίσει τὴν πόλη ποὺ νίκησε τὴν Καρχηδόνα. Οἱ νικητὲς τῶν Περσῶν θὰ ὑποκύψουν στὴ Ρώμη. Οἱ λεγεῶνες τοῦ Μόμμιου θὰ σταθοῦν πιὸ τυχερὲς ἀπὸ τὶς ἀναρίθμητες μυριάδες τοῦ Ξέρξη. Τὸ Ἰόνιο δὲ θὰ προστατέψει πιὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅπως τότε τὸ Αἰγαῖο. Σὲ λίγο ἡ Κόρινθο δὲ θὰ ὑπάρχει. Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία θὰ συντριβεῖ στὴ Λευκόπετρα καὶ μαζὶ μ' αὐτὴ κ' ἡ Ἑλλάδα.

Κι' ὅμως τίποτα ἀκόμα δὲν τέλειωσε. Ἡ βία εἶναι πρόσκαιρη κι' ὁ νοῦς αἰώνιος. Ἔπειτα ἀπὸ λίγο ὁ κωμικὸς ποιητὴς Πλαῦτος θὰ διακηρύξει σ' ἀλόγεμο θέατρο πὼς «ὁ Μένανδρος ἔγραψε τὸ ἔργο αὐτὸ ἑλληνικὰ κι' ὁ Πλαῦτος τὸ μετάφρασε σὲ βάρβαρη γλῶσσα». Ὁ Πλίνιος, δίνοντας ὁδηγίες στὸν Μάξιμο ποὺ φεύγει μ' ἐντολὴ τοῦ Τραϊανοῦ στὴν Ἑλλάδα, θὰ τὴν ὀνομάσει «πατρίδα κάθε πολιτισμοῦ». Κι' ὁ Ὁράτιος θὰ πεῖ αὐτὸ ἐδῶ τὸ πολύκροτο: «Ἡ Ἑλλάδα ἀφοῦ καταχτήθηκε, ἀντικατάχτησε τοὺς ἄγριους νικητές της κ' ἔφερε τὶς τέχνες στὸ βάρβαρο Λάτιο».

Ὁλόκληρο τὸ ἔργο μου αὐτὸ βρίσκεται μέσα στὴν παραπάνω φράση τοῦ Ὁράτιου. Ἀπὸ τὴν ἴδια μέρα ποὺ οἱ Ρωμαῖοι κατάχτησαν τὴν Ἑλλάδα, εἶχαν κιόλας καταχτηθεῖ ἀπ' αὐτή, καθὼς ὁ πολιτισμός της δὲν τοὺς ἦταν πιὰ ξένος. Ἡ κοσμοκράτειρα τότε Ρώμη ἀναγκάζεται, ἔπειτα ἀπὸ πέντε αἰῶνες, νὰ παραδώσει ξανὰ στὸ Ἑλληνικὸ πνεῦμα τὴν ἡγεμονία τῆς Ἀνατολῆς.

⁂

Τὸ ἀπόσπασμα ποὺ παραθέτω εἶναι ἀπὸ τὴν πρώτη πράξη. Ὁ Μόμμιος, ἀφοῦ κατάστρεψε τὴν Κόρινθο, ἔχει στρατοπεδέψει μπροστὰ στὴν Ἐπίδαυρο καὶ τὴν πολιορκεῖ. Τὴν ἑπομένη πρόκειται νὰ ἐπιτεθεῖ γιὰ νὰ τὴν κυριέψει. Μὰ τὴν Ἐπίδαυρο δὲν τὴν καρτερᾶ ἡ ἴδια τύχη τῆς Κορίνθου. Ἡ Ρώμη θὰ γνωρίσει τὴν πρώτη της κιόλας «ἧττα». Ἡ ἑταίρα Μυρίνα — προσωποποίηση τοῦ παιχνιδιάρικου καὶ φωτεινοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος — θὰ τὴ σώσει. Ὁ Μόμμιος τὴν ἑπομένη, τὴν ὥρα ποὺ οἱ σάλπιγγες ἠχοῦν γιὰ τὴν ἐπίθεση ἐνάντια στὴν Ἐπίδαυρο, διατάζει τὰ στρατεύματά του νὰ γυρίσουν πίσω στὸ στρατόπεδο. Βρίσκεται πιὰ αὐτὸς αἰχμάλωτος τῆς Μυρίνας, ὅπως αἰχμάλωτη, τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος, θὰ βρεθεῖ σὲ λίγο ὁλόκληρη ἡ Ρώμη.

Δ. Φ.

Στὶς σκηνὲς ποὺ παραθέτω διακωμωδεῖται τὸ ἄξεστο καὶ τὸ βάρβαρο τῶν ρωμαίων καταχτητῶν. Ἀναφέρω μονάχα τὰ πρόσωπα τῆς κωμωδίας, ποὺ ἐμφανίζονται σ' αὐτές:

ΛΕΥΚΙΟΣ ΜΟΜΜΙΟΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ — ΥΠΑΤΟΣ.

ΑΥΛΟΣ ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ, ΠΡΑΙΤΩΡ (1).

ΜΑΡΚΟΣ ΑΤΗΙΟΣ, ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΟΣ.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ, ΤΑΜΙΑΣ.

ΑΠΙΟΣ, ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΣ.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ, ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΑΤΤΑΛΟΥ.

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ: Ἡ σκηνὴ τοῦ Μόμμιου μπροστὰ στὰ τείχη τῆς Ἐπιδαύρου.

(1) Ὁ Ποστούμιος εἶναι ὁ μόνος ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους τοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος τοῦ Μόμμιου, ποὺ ἔχει νοιώσει [illegible] τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

(ΜΟΜΜΙΟΣ — ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ — ΑΤΗΙΟΣ)

ΑΤΗΙΟΣ.— Δὲν εἶσαι ὁ Ἄπιος;

ΑΠΙΟΣ.— Ναί, συγκλητικὲ Ἀτήϊε, ἐγώ μαι.

ΑΤΗΙΟΣ.— Πῶς τὰ πᾶς;

ΑΠΙΟΣ.— Καλά, ἥσυχα, δὲν πολεμᾶμε, κάτι ψευτοπράματα. Στενοχωριέμαι δηλαδή.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ἔφταξες ὅμως σὲ καιρὸ γιὰ νὰ ξεστενοχωρέσεις κάποιον ἄλλον. Ποστούμιε, ὁ Ἄπιος θὰ μᾶς πεῖ τώρα τί ἀπόκανε μὲ κεῖνα τ' ἀγάλματα.

ΑΠΙΟΣ.— Τὰ φόρτωσα, ὕπατε. Τὸ πλοῖο μου τὄχω ἕτοιμο νὰ φύγει ἀπὸ τὴν Κόρινθο μόλις διατάξεις.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ. — Πές μου, τὰ πρόσεξες, δὲν ἔσπασε κανένα;..

ΑΠΙΟΣ.— Ἔ, μάρμαρα εἶναι αὐτά, θάσπασε καὶ κανένα.

ΑΤΗΙΟΣ.— Καὶ ποῦ τὰ στέλνεις, Μόμμιε;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Στὴ Ρώμη.

ΑΤΗΙΟΣ.— Γιὰ μιὰ τέτοια δουλειὰ ἀγκάρεψες ὁλόκληρο πλοῖο;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Βλέπεις (δείχνει τὸν Ποστούμιο) τοῦ τὸ ὑποσχέθηκα. Κι' ἔπειτα λέω πὼς κι' αὐτά, ἔ, κάπως θὰ στολίσουν τὸ θρίαμβό μου. (Στὸν Ἄπιο:) Τὰ μάτια σας, λοιπόν, τέσσερα μὴν κακοπάθουν. Ἂν τὰ τσακίσετε, θὰ σᾶς βάλω νὰ τὰ ξανακάνετε.

ΑΠΙΟΣ.— Ἔννοια σου, τώρα ποὺ κατάλαβα πὼς σὲ κάτι σοῦ χρειάζουνται, θὰ τὰ φροντίσω.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Πήγαινε.

(Τὴν ὥρα ποὺ ὁ Ἄπιος χαιρετᾶ καὶ φεύγει, μπαίνει ὁ Δομίτιος)

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ

(ΜΟΜΜΙΟΣ — ΑΤΗΙΟΣ — ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ — ΔΟΜΙΤΙΟΣ)

ΔΟΜΙΤΙΟΣ, καθὼς μπεῖ.— Ὕπατε... Ὕπατε...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί εἶναι;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Νά, ἔφταξε κάποιος στὸ στρατόπεδό μας ποὺ μοῦ φαίνεται σὰν τρελλός!

ΜΟΜΜΙΟΣ, στὸν Ἀτήϊο.— Εἶναι ὁ Δομίτιος, ὁ ταμίας μου. (Στὸν Δομίτιο:) Καὶ γιὰ ἕναν τρελλὸ κάνεις ἔτσι;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ναί, γιατὶ ἂν βγεῖ πὼς δὲν τὸν ἐξηγῶ καλά, κάναμε τότε τὴν τύχη μας!

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Πῶς αὐτό;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ἔρχεται λέει ἀπὸ τὸν Ἄτταλο.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τὸν βασιλιᾶ τῆς Περγάμου;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Αὐτόν.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Καὶ τί θέλει;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ν' ἀγοράσει — ἀποδῶ ἀρχινάει νὄναι τρελλός — ἐκεῖνα τ' ἀγάλματα ποὺ φόρτωσε ὁ Ἄπιος στὴν Κόρινθο γιά.. γιὰ ἑφτακόσιες χιλιάδες στατῆρες!

ΜΟΜΜΙΟΣ — ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ, ποὺ σηκώνουνται κ' οἱ δυό τους σύγχρονα κι' ἀπότομα καὶ μὲ διαφορετικὸ τόνο φωνῆς.— Τί;!

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ναί, τόσα. Δὲν κάνω λάθος, τὸν ἔβαλα καὶ μοῦ τὸν εἶπε τρεῖς φορὲς τὸν ἀριθμό: ἑφτακόσιες χιλιάδες!.. Κι' ἀκόμα, κι' ἀκόμα λέει καὶ κάτι ἄλλο.

ΜΟΜΜΙΟΣ — ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ, μαζί, ὅπως προτήτερα.— Τί ἄλλο;...

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Πὼς μᾶς πλερώνει — ἀπὸ τώρα!— ἄλλες πεντακόσιες χιλιάδες στατῆρες, φτάνει ὅσα ἀγάλματα κι' ἄλλα τέτοια βρίσκουνται μέσα στὴν Ἐπίδαυρο, νὰ μὴν τὰ σπάσουμε καὶ νὰ τοῦ τὰ δώσουμε μόλις τὴν κυριέψουμε..

ΑΤΗΙΟΣ.— Μὴν πεῖς ἄλλο, φτάνει. Ἔ, βέβαια κ' εἶναι τρελλός.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Κι' ἂν δὲν εἶναι;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Σωστά, μπορεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι. Ξέρεις καμμιὰ φορὰ τί γίνεται; Δομίτιε, φέρ' τον γλήγορα ἐδῶ, μπροστά μου. Ἄ, στάσου, στεῖλε καὶ κάποιον νὰ σταματήσει τὸν Ἄπιο, διατάζω νὰ μὴ φύγει.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

(Οἱ πρὶν — ἐχτὸς ἀπὸ τὸν ΔΟΜΙΤΙΟ)

ΜΟΜΜΙΟΣ, τρίβοντας εὐχαριστημένος τὰ χέρια του.— Τί λὲς γιὰ ὅλ' αὐτά, Ἀτήϊε;

ΑΤΗΙΟΣ. — Πὼς ἤσουνα πάντα τυχερός!

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Μόμμιε, θὰ τὰ πουλήσεις;!

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Στάσου νὰ δοῦμε πρίν, τὰ παίρνει; Ἂν ὅμως τὰ παίρνει, μπράβο, μπράβο ποὺ δὲ μ' ἀφήσες νὰ τὰ χαλάσω ὅλα. Εἶχες μεγάλο δίκιο. Ἄ, τὰ λάθη μου μ' ἀρέσει νὰ τὰ παραδέχουμαι. (Κάθεται. Στὸν Ἀτήϊο:) Λοιπόν, ἡ σύγκλητος δὲ μοῦ στέλνει χρήματα γιὰ τὴν ἐκστρατεία, σὰ νὰ μοῦ φαίνεται πὼς θὰ τῆς στείλω ἐγὼ τώρα! Γιατὶ ἂν βγοῦν ἀληθινὰ ὅσα μᾶς εἶπε ὁ Δομίτιος, ἄκου με, θὰ περισσέψουν κιόλα. Μὰ σούτ, κάνετε τὸν ἀδιάφορο, ἔρχεται.

(Μπαίνουν ὁ Δομίτιος κι' ὁ Καλλιπίδης)

ΣΚΗΝΗ ΟΓΔΟΗ

(Οἱ πρὶν — ΔΟΜΙΤΙΟΣ — ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ)

ΜΟΜΜΙΟΣ, σὰ νὰ ξακολουθεῖ μιὰ κουβέντα ποὺ εἶχε ἀρχίσει πρίν. — Ποὺ λές, Ἀτήϊε, πρὶν δώσω τὴ μάχη ἐνάντια στὸν Δίαιο, ἔξω ἀπὸ τὴν Κόρινθο, στὴ Λευκόπετρα, κάτι ὁπλῖτες ἔπιασαν ἕνα χωριάτη μὲ τὸ γάϊδαρό του. Μοῦ τὸν ἔφεραν. Τὸν ρώτησα πὼς τὸν λένε: Μοῦ λέει Εὐτύχιος. «Καὶ τὸ γάϊδαρό σου, Εὐτύχιε;» «Νίκων, μοῦ ἀπαντᾶ». Ἀμέσως κατάλαβα πὼς ἦτανε θέλημα τῶν θεῶν νὰ νικήσω καὶ νὰ εὐτυχήσω. Διάταξα λοιπὸν ν' ἀρχίσει ἡ μάχη.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ὕπατε...

ΜΟΜΜΙΟΣ. — Περίμενε, βλέπεις πὼς κουβεντιάζω μὲ τὸν συγκλητικὸ Ἀτήϊο. Πολέμησαν κάπως καλὰ αὐτοὶ οἱ Ἀχαιοί. Μὰ σὲ λίγο, ὅπως δὰ γίνεται πάντα μὲ τὶς λεγεῶνες τῆς Ρώμης, μᾶς ἔδειξαν κι' αὐτοὶ τὶς πλάτες τους. Τὴν ἄλλη μέρα μπῆκα στὴν Κόρινθο. Καθὼς ξέρετε, τὴν ἔκαψα. (Γυρίζοντας:) Τί θές, Δομίτιε;

ΔΟΜΙΤΙΟΣ, δείχνοντας τὸν Καλλιπίδη.— Ὕπατε, ἔφερα τόν...

ΜΟΜΜΙΟΣ, διακόφτοντας.— Δομίτιε, ξέχασα νὰ σοῦ πῶ, πὼς ἡ σύγκλητος μᾶς ἔστειλε μὲ τὸν Ἀτήϊο τριπλάσια ἀπ' ὅ,τι τῆς ζητήσαμε γιὰ τὶς ἀνάγκες μας τῆς ἐκστρατείας, κι' αὐτὸ γιὰ νὰ μὴ στενοχωρεθοῦμε καθόλου.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ἀλήθεια;..

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί θὰ πεῖ ἀλήθεια; Μὰ κάτι ἤθελες νὰ μοῦ πεῖς καὶ σὲ σταμάτησα, λέγε.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Ὁ ξένος...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ποιὸς ξένος, αὐτός; (Στὸν Καλλιπίδη:) Ποιὸς εἶσαι, τί θές;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ὕπατε, λέγουμαι Καλλιπίδης. Ἔρχουμαι σὲ σένα ἀπὸ μέρος τοῦ Ἀττάλου, τοῦ βασιλιᾶ τῆς Περγάμου.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ἄ... Τί κάνει, εἶναι καλά;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Καλὰ τὸν ἄφησα.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Χαίρουμαι. Σ' ἔστειλε, βέβαια, νὰ μὲ παρακαλέσεις νὰ μεσιτέψω στὴ Ρώμη γιὰ καμμιὰ συνθήκη;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ἦρθα..

ΜΟΜΜΙΟΣ, διακόφτοντας.— Ναί, θὰ μποροῦσα νὰ τοῦ φανῶ χρήσιμος, γιατὶ ἄκουσα πολλὰ καλὰ γι' αὐτόν. Λένε πὼς εἶναι φίλος μας.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Γίνεται νὰ μὴν εἶναι, Ὕπατε;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί συνθήκη ζητᾶ;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ἐγὼ δὲν τὸ ξέρω.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Καὶ ποιὸς θὲς νὰ τὸ ξέρει;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ. — Εἶμαι σταλμένος ἐδῶ γιὰ κάτι ἄλλο: Ὁ βασιλιάς μου, ἐπειδὴ τυχαίνει νἆναι φιλότεχνος...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ἔτσι; Πολὺ μ' εὐχαρίστησες, γιατὶ εἶμαι κι' ἐγὼ ἀπὸ αὐτὸ ποὺ εἶπες. Ἔτσι, θὰ μὲ κάνει νὰ ἐνδιαφερθῶ ἀκόμα περισσότερο γιὰ τὴν ὑπόθεσή του. Λοιπόν, τί ζητᾶ; Σ' ἀκούω, λέγε.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Μ' ἔστειλε ν' ἀγοράσω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὅ,τι καλύτερο βρῶ γιὰ τὸ παλάτι του.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Καὶ σὰν τί ψούνισες;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ. — Τίποτα ἀκόμα. Μὰ περνῶντας ἀπὸ τὴν Κόρινθο, εἶδα νὰ φορτώνει ἕνα πλοῖο σου ἀγάλματα.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ναί! Ὡραῖα πράματα, ἔ;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ὄχι ὅλα, μά...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί ὄχι ὅλα; Ὅλα!

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Σοῦ προσφέρω γι' αὐτὰ ἴσαμε... ἑφτακόσιες χιλιάδες στατῆρες.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ, πλησιάζοντας τὸν Καλλιπίδη ἀπότομα.— Ποιὸς σοὔδωσε τὸ θάρρος ἐσένα νὰ μᾶς προτείνεις μιὰ τέτοια ἀτιμία;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Συχώρα με, δὲν ἤξερα, νόμιζα πώς...

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Νόμιζες! Νόμιζες πὼς εἴμαστε ἀπολίτιστοι, ἄτεχνοι, βάρβαροι! Πὼς δὲν καταλαβαίνουμε τίποτα, πὼς δὲν ὑποπτευόμαστε κἂν πὼς ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τ' ἀγάλματα εἶναι ἔργα τοῦ Κλεομένη, τοῦ Σκόπα, τοῦ Λύσιππου, τοῦ Μύρωνα. Μπορεῖ καὶ νὰ γελοῦσες γιὰ τὸ πὼς θὰ μᾶς μᾶς κορόϊδευες, ἔ;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Σ' αὐτὸ ἔχει δίκιο ὁ πραίτωρας. Τί μᾶς ἔδωσες; Ἑφτακόσιες ψωροχιλιάδες. Δὲ θὰ τὰ πρόσεξες.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Πῶς, τὰ κοίταξα.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Κ' εἶδες καλὰ ἀπὸ τί μάρμαρο εἶναι καμωμένα; Δὲν εἶναι ἔτσι, Ποστούμιε; Μπά, δὲν τὰ πουλᾶμε. (Καθὼς ὁ Καλλιπίδης κάνει νὰ φύγει:) Ποῦ πᾶς;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Νὰ φύγω...

ΜΟΜΜΙΟΣ. — Βιάση ποὺ τὴν ἔχεις! Κάτσε, σὲ χρειάζουμαι.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Διῶξε τον μιὰ ὥρα ἀρχήτερα, Μόμμιε.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Θὰ τὄκανα, μὰ δὲν τὸ βρίσκω καὶ πολὺ σωστό. Ἔρχεται βλέπεις ἀπὸ μέρος τοῦ Ἀττάλου. Δὲ θἄθελα, λοιπόν, νὰ πεῖ, καὶ μὲ τὸ δίκιο του, πὼς ἕνας στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων, φέρθηκε στὸν ἀπεσταλμένο ἑνὸς φιλορωμαίου πρόστυχα, κι' ἀρνήθηκε νὰ ἱκανοποιήσει μιὰ τόσο μικρὴ παράκλησή του.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Καὶ τί ἔχεις σκοπὸ νὰ κάνεις;

ΜΟΜΜΙΟΣ. — Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ρώμης μὲ ὑποχρεώνει νὰ τοῦ χαρίσω αὐτὰ τ' ἀγάλματα. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶναι δικά μου, μὰ ἀνήκουν στὸ λαό μας, καὶ δὲ θἄθελα νὰ μὲ κατηγορήσουν πὼς χαρίζω καὶ σκορπάω πράματα π' ἀπόχτησε αὐτὸς μὲ τὸ αἷμα του, θὰ δεχτῶ ἀπὸ τὸν Ἄτταλο ἕνα ἄλλο δῶρο: (Στὸν Καλλιπίδη:) Τὸ ἕνα ἑκατομμύριο στατῆρες ποὺ μᾶς ἔκανες κουβέντα πρίν.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ἑφτακόσιες ἔλεγα...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ἄ, τώρα μᾶς προσβάλλεις! Δῶρο στὸ λαὸ τῆς Ρώμης ποὺ νἆναι κάτω ἀπὸ ἑκατομμύριο; Δὲν τὸ δέχουμαι. Πήγαινε!

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Καλά, ἑκατομμύριο...

ΜΟΜΜΙΟΣ. Μπράβο, μπράβο! Καὶ πιστεύω πιὰ νἆμαστε ὅλοι εὐχαριστημένοι. Ὁ Ἄτταλος μὲ τὰ μάρμαρα ποὺ τοῦ χαρίσαμε κι' ἐμεῖς μὲ τὰ ὑδραγωγεῖα καὶ τὰ γεφύρια ποὺ θὰ χτίσουμε μὲ τὰ λεφτά του.

ΑΤΗΙΟΣ.— Ἔτσ' εἶναι, Μόμμιε, γιατὶ κι' ἐγὼ εἶχα πάντα τὴ γνώμη πὼς πρέπει νἆμαστε κάπως μεγαλόδωροι μὲ τὰ λάφυρα ποὺ παίρνουμε ἀπὸ τοὺς νικημένους.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Καὶ τώρα, Δομίτιε, κάνε μας ἕνα πρακτικὸ γιὰ τὰ δῶρα ποὺ ἀνταλλάξαμε, γιὰ νὰ μᾶς τὸ ὑπογράψει ὁ ξένος. Μὰ νὰ τὸ φτιάξεις ἔτσι, ποὺ νὰ φαίνεται καθαρὰ ἡ ὑποχρέωση ποὺ πῆρε. Ἄ, ἐμένα μ' ἀρέσει ἡ τάξη!

ΔΟΜΙΤΙΟΣ. — Ἀμέσως, ὕπατε, νὰ τὸ συντάξω. (Βγάζει κάτω ἀπὸ τὸν χιτῶνα του ἕνα πινάκιο καὶ γραφίδα. Προχωρεῖ στὸ τραπέζι, γράφει. Στὸν Καλλιπίδη:) Ἕτοιμο, ἔλα νὰ ὑπογράψεις.

(Ὁ Καλλιπίδης πλησιάζει, παίρνει τὴ γραφίδα, μὰ καθὼς σκύβει πάνω στὸ τραπέζι, μένει ἔκθαμβος. Ἡ γραφίδα ξεφεύγει ἀπὸ τὰ χέρια του, ὅσο ποὺ μὲ τ' ἄλλο πετάει ἀπὸ τὸ τραπέζι τὸ πινάκιο).

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί τὸ πετᾶς;!

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Εἶναι... τὸ Οὐδέν!

(Ὁ Μόμμιος κι' ὁ Ποστούμιος πλησιάζουν στὸ τραπέζι)

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Οὐδέν; Τί «οὐδέν»;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.—Τοῦ Ἀριστείδη!

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Εἶναι ὁ Διόνυσος τοῦ Ἀριστείδη;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ναί!

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Ποὺ ἐπονομάστηκε οὐδέν, γιατὶ ὅλα τ' ἄλλα ἔργα τῆς ζωγραφικῆς τὰ θεωροῦσαν τίποτα μπροστά του;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Αὐτό, αὐτό!

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Σώθηκε, λοιπόν! Τὸ γύρευα, ἔλεγα πὼς εἶχε καεῖ. (Στὸν Μόμμιο:) Κ' ἐσὺ τὄχες γιὰ τραπέζι!.. (Τὸ κοιτάζει μὲ θαυμασμὸ ποὺ φτάνει ἴσαμε κάποια κωμικὴ ἐκδήλωση).

ΜΟΜΜΙΟΣ, στὸν Ποστούμιο.— Τί κατάλαβες πὼς εἶναι;

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Σούτ.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τί σούτ;

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Μά, Μόμμιε, μπροστὰ σ' ἕνα τέτοιο ἀριστούργημα δὲ ρωτᾶνε, σωπαίνουν.

ΜΟΜΜΙΟΣ. Μὲ φώτισες!

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ, στὸν Μόμμιο. — Δός μου το.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Πῶς νὰ σοῦ τὸ δώσω, δὲ βλέπεις ποὺ τὸ χρειάζουμαι;

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Σοῦ προσφέρω διακόσιες, ὄχι πιότερο· τριακόσιες χιλιάδες στατῆρες.

ΜΟΜΜΙΟΣ, στὸν Ἀτήϊο.— Τί λέει;!

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Τὰ βρίσκεις λίγα; Καλά, σοῦ δίνω τετρακόσιες χιλιάδες.

ΜΟΜΜΙΟΣ, παίρνοντας ἰδιαίτερα τὸν Ἀτήϊο.— Ζητᾶ νὰ μὲ γελάσει αὐτός;

ΑΤΗΙΟΣ.— Ἔτσι κι' ἐμένα μοῦ φαίνεται...

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Νὰ δεῖς ποὺ θἄχει τίποτα κρυμμένο;

ΑΤΗΙΟΣ.— Ἀμ' αὐτὸ εἶναι ὁλοφάνερο! Μὴν τ' ἀφήσεις νὰ φύγει ἀπὸ τὰ χέρια σου.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ἔννοια σου, τὸν πῆρα μυρωδιά. (Πλησιάζει στὸ τραπέζι, τὸ κοιτᾶ καλὰ ἀπ' ὅλες τὶς μεριὲς καὶ τὸ ψάχνει κι' ἀπὸ κάτω).

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ. — Λοιπόν, θὰ μοῦ τὸ δώσεις;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ὄχι.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Γιατί;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Γιατὶ οὔτε τὸ πουλῶ, οὔτε τὸ χαρίζω.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Σοῦ δίνω ἑξα... ναί, ἑξακόσιες χιλιάδες.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ὄχι, εἶπα ὄχι!

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Νὰ τὸ δώσουμε, ὕπατε.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τὸ οὐδέν; Δὲν εἶσαι στὰ καλά σου! Πάρ' τον καὶ πήγαινε. (Ἁρπάει ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Δομίτιου τὸ πινάκιο, ποὺ αὐτὸς εἶχε σηκώσει προτήτερα ἀπὸ κάτω. Στὸν Καλλιπίδη:) Στάσου, ὑπόγραψε πρὶν ἐδῶ. (Ὁ Καλλιπίδης ὑπογράφει). Θὰ μετρήσεις τώρα τὰ χρήματα στὸν Δομίτιο, πρὶν βραδυάσει.

ΚΑΛΛΙΠΙΔΗΣ.— Ἕτοιμα τἄχω.

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Ὡραῖα! (Στὸν Δομίτιο:) Ὅσο γιὰ τ' ἄλλα, ξέρεις, ποὺ βρίσκουνται ἀκόμα μέσα στὴν Ἐπίδαυρο, γιὰ κουβέντιασε μαζί του. (Σιγά:) Πρόσεξε μὴ σὲ γελάσει.

ΔΟΜΙΤΙΟΣ.— Μεῖνε ἥσυχος, θὰ τὸν γελάσω ἐγώ.

ΜΟΜΜΙΟΣ, χτυπῶντας τον φιλικὰ στὴν πλάτη.— Μπράβο, μπράβο! Πήγαινε τώρα, Δομίτιε, πήγαινε.

(Ὁ Δομίτιος κι' ὁ Καλλιπίδης φεύγουν).

ΣΚΗΝΗ ΕΝΑΤΗ

(ΜΟΜΜΙΟΣ — ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ — ΑΤΗΙΟΣ)

(Ὁ Ποστούμιος κοιτάζει μὲ τὸν ἴδιο πάντα θαυμασμὸ τὸ ἔργο τοῦ Ἀριστείδη. Ὁ Μόμμιος βγάζει τὸ μαχαίρι του καὶ μ' αὐτὸ ἀρχινᾶ νὰ ξεκαρφώνει τὴν εἰκόνα ἀπὸ τὸν κορμὸ τοῦ δέντρου).

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Τί κάνεις;

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Τὸ ξεκαρφώνω νὰ τὸ πάρω μέσα. Τέτοιο πρᾶμα δὲν τ' ἀφήνω ἐδῶ.

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Θὰ τὸ χαλάσεις!

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Δὲν παθαίνει τίποτα, προσέχω. (Τραβῶντας μὲ δύναμη:) Ἔ, τὸ ξεκάρφωσα!

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Πάει, τὸ κατάστρεψες!

ΜΟΜΜΙΟΣ.— Δὲν μποροῦσε νὰ βγεῖ καλύτερα. Τί τοὔκανα;

ΠΟΣΤΟΥΜΙΟΣ.— Καὶ δὲ βλέπεις πὼς νά, ἐδῶ, τὄσκισες;

ΜΟΜΜΙΟΣ. Γιὰ τόσο λίγο πρᾶμα κάνεις ἔτσι; Ἀτήϊε, πάω μέσα νὰ τὸ ψάξω.

(Φεύγει ἀπὸ τὸ χώρισμα [illegible]).

ΔΗΜ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

θὰ βογγήξω, γιατὶ μὲ τοῦ κορμιοῦ μου
τὴν ἄνθη ποὺ ἐτινάχθηκεν, ὁ μαῦρος
δὲν ἀκολούθησε θυμός, ὡς ὅταν
σὲ νικητὴ τὸν τάφο ἁρματηλάτη
θάβουν μαζὶ τὶς ζωντανὲς φοράδες,
ἐκεῖνες ποὺ τοῦ ἐδώσανε τὴ νίκη,
ἀλλὰ κρυφὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἀλκῆς μου,
μισοζωϊσμένο, σὰν κομμένο φίδι,
ἀργοκυοτώνεται ὅλο καὶ πλανεύει
τοῦ λογισμοῦ μου τὸ λιγόωρο κῦμα!

ΧΟΡΟΣ

Κάλλιο διηγήσου τὴν ἀρχὴ τοῦ πόνου,
μήπως ἀλάφρωμα εὕρεις τῆς καρδιᾶς σου
τὸ κακὸ ξεσκεπάζοντας.

ΗΓΕΣΙΑΣ

Ὤ, ἀπ' ὅλα
τοῦτο σκληρότερο νὰ πῶ! Τὴ μνήμη
νὰ σύρω καὶ νὰ φέρω, καθὼς ἄτι,
ποὺ τὸ περιδιαβάζουν νὰ ξεϊδρώσει,
ὅταν ὁ ἀγῶνας πάρει τέλος! Κι' ὅμως
στὴν ἀρχὴ τοῦ κακοῦ μου στῆσ' τ' αὐτί σου,
ἐνῶ σιγάει βαθειά μου λίγο ὁ πόνος...
Τῶν ἀγώνων γινόταν πρὶν ἀρχίσουν,
τὸ πανηγύρι, στὴ Νεμέα. Ὁ χρόνος
νὰ κλείσει πάει. Στὸν κάμπο, ἀπὸ τρεῖς νύχτες
προτήτερα, ἀπ' ὁλοῦθε ξεκινῆσαν
κι' ὅσοι μὲ πλοῖο ταξίδεψαν, καὶ κεῖνοι
ποὺ μὲ τὰ ζῶα τοὺς μύριους φορτωμένοι
τῆς γῆς καρπούς, ἐφέρναν νὰ πουλήσουν.
Σκηνὲς στηνόντανε, οἱ φωτιὲς ἀνάβαν
στὴν πλατωσιὰ τοῦ κάμπου ἐδῶθε-κεῖθε,
καὶ στ' ἀπάνεμο, οἱ φλόγες, ὡσὰ λίμνες
τὴ νύχτα ἀντίσκοβαν. Ἡ βοὴ τ' ἀνθρώπου
πλήθαινε καὶ τῶν ζώων μαζὶ χυμένη,
τῶν πουλαριῶν χλιμίντρισμα, τῶν χοίρων
τὸ γροῦσμα, τὰ κουδούνια τῶν προβάτων,
ὁ κόχυλας τοῦ πουλητῆ καὶ ἡ γκάϊδα
στὶς φωτιὲς δίπλα, ποὺ οἱ χοροὶ ἀρχινοῦσαν.
Κι' ἀπὸ πίσω ἀκλουθῶντας μὲ κεμέρι
γεμᾶτο, μάγεροι Ρωμαῖοι καὶ δοῦλοι,
σταματῶντας παντοῦ καὶ μὲ τὸ χέρι
πασπατεύοντας, ζυάζοντας, μετρῶντας
τῆς γουρούνας τὸ πάχος, ποὺ ἁπλωμένη
σὲ μιὰ λάκκα, ἀπ' ὁλοῦθε ἐβυζαινόνταν,
τὸ κορμὶ τοῦ κριαριοῦ, ποὺ κουρεμμένο,
ὡσὰν ἀπ' ἄσπρη πέτρα ἔδειχνε βάρος.
Κι' ἐγὼ μὲς σ' ὅλα αὐτὰ κι' ἀναλογιόμουν
τὴ γλύκα τοῦ ἀγριλιοῦ, ποὺ ἑφτὰ εἶνε στέψει
φορὲς τὸ μέτωπό μου, καὶ μιὰ θλίψη
μ' ἐκάρφωνε στὸν τόπο μου, νὰ βλέπω
τῆς νίκης τὴν εἰκόνα, ὅπως δεμένον
ἄτι, κυττᾶ ἀπὸ μέσα ἀπὸ χωράφι
στυλώνοντας τ' αὐτιά του, ἀπὸ τὸ δρόμο
νὰ διαβαίνει λαμπρὸ γοργότατο ἅρμα!
Κι' ἂς τινάζεται ξάφνου, τὸ λαιμό του
τεντώνοντας κι' ἀνάερα χλιμιντρῶντας,
ὡς ἡ εἰκόνα περάσει, πάλι σκύβει
τὸ κεφάλι, γαλήνιο, στὴ βοσκή του.
Ἀλλὰ μένα, δὲ μοὔδενε τὰ χέρια
κανένας, μηδὲ πόθος μοὔχε στρέψει
τὸ λογισμὸν ἀπ' τὸν καθάριο ἀγῶνα.
Ἦρτε κι' ἡ μέρα ἡ διαταμμένη. Πλῆθος
ἦταν πολὺ στὸ στάδιο μαζεμμένο
κι' ἀπ' τὴν αὐγὴ ὡς περνοῦσα, τ' ὄνομά μου
νὰ μουρμουρίζουνε ἄκουγα, οἱ Ρωμαῖοι
καὶ οἱ Ἕλληνες, κρυφὰ θαμάζοντάς με.
Στὴ βρύση ἐλούστηκα, ἄλειψα τὸ λάδι
στὰ μέλη μου ὅλα, ἐσπόνδισα τοῦ Δία,
κι' ὡς ἄνθρωπος π' ἀκούγει τ' ὄνομά του
στὸν ὕπνο, ἐμπῆκα μέσα στὴν κονίστρα...
Σιγὴ ἦταν γύρα, σὰν τὸ μεσημέρι
τὶς καρδιὲς ν' ἀποκάρωνε τοῦ κόσμου,
ὁ ἄμμος ζεστός, ὅπου γυμνὸ τὸ πόδι
πατοῦσε, γύρω ἀνάτρομος ὁ ἀγέρας
σὰ σὲ ἀργυρὸ νὰ κάπνιζε λουτρῶνα.
Μιὰ θύμηση εἶχα στὴν καρδιά μου μόνο,
τοῦ σπιτιοῦ μου βαθειά, μιὰ παιδιακίσιαν
ἀνάπνια. Καὶ ὁ ἀντίπαλος ἀντίκρυ,
Ρωμαῖος αὐτός, γερός, ἀλλ' ἀλειμμένος
μὲ ἀρώματα πολλὰ καὶ μὲ φτιασίδι
στὰ μάγουλα, μ' ἐκύτταζε ὡς γυναίκα
ποὺ πείθεται στῆς σάρκας της τὸ πλοῦτος
γιὰ νὰ στίψει ἕναν ἔφηβο στὴν κλίνη.
Ἐπροχώρησα· ἐπέταξεν ἐκεῖνος
τὴ χλαῖνα σ' ἕνα δοῦλο του, κι' ἄφηκα
νὰ μὲ πιάσει ἀπ' τὴ μέση. Ὅπως ἀργάτης
ἀγκαλιάζει μιὰ ἀνάλαφρη κολόνα
Ἑρμῆ, νὰ τὴ στηρίξει ἐκεῖ ποὺ πρέπει,
μ' ἐσήκωσε στὸν ἀέρα. Ἀπὸ τοὺς θώκους,
δίχως ἀχνὸ μιλιᾶς ἔβλεπαν ὅλοι.
Καὶ κάποιος ξάφνου φώναξε, ὡς φωνάζει
ἀναπάντεχα, μὲς στὸ μεσημέρι,
πετεινὸς ὅπ' ἀνέβηκε σὲ στέγη:
«Τὸν Ἡγεσία ποτίσαν παπαρούνα
καὶ κοιμᾶται ξυπνός, ἢ τὸ εἴδωλό του
στὸ στίβο ἐστείλαν οἱ Θεοί!» Καὶ πάλι
μὲ τίναξε ὁ ἀντίπαλος στὰ χέρια,
μὰ δίχως νὰ μὲ ρίξει, ὡσὰν παιχνίδι.
Καὶ τότε ξάφνου, ὡς πιάνει τὸ φαρμάκι,
στοῦ ἀνθρώπου γλήγορα τὶς φλέβες μέσα,
τὰ φρένα μοῦ ἐτρικύμισε τὸ χνῶτο,
τοῦ κόρου, τοῦ ἀντιπάλου μου ἡ ἀνάπνια.
κι' ὅπως μικρὸ παιδὶ ὅπου ἕνας γέρος
ζητάει νὰ τὸ φιλήσει μὲς στὸ στόμα,
καὶ κεῖνο δίχως σκέψη, μὲ τὸ χέρι
τὸ βρεφικό, τὸ πρόσωπο τοῦ σπρώχνει
μ' ὅση ἔχει δύναμη, ὅμοια, μ' ἕνα μόνο
σάλεμμα τοῦ κορμιοῦ μου, ξεγλιστρῶντας
ἀπ' τὸ σφιχτό του ἀγκάλιασμα, μὲ δίχως
μιλιά, ὅπως μπῆκα μὲς στὸ στίβο, ἐβγῆκα!
Καὶ βιαστικὸς ἐτράβηξα στὸν κάμπο,
ἐνῶ πίσω μου ἐργόντανε, σὰν βόγγος
πελάγου, ἀνάκατο σὲ θύελλα γέλιου,
ναυαγισμένο μέσα, τ' ὄνομά μου...

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

ΤΟ «ΣΤΙΛΕΤΟ» ΤΟΥ ΤΑΣΣΟΥ

Τοῦ κ. ΛΑΖ. ΟΥΣΤΑΜΠΑΣΙΔΗ

Ἀνεβαίνοντας τὴν ὁδὸ Ζήνωνος, τὸ συνηθισμένο μου δρόμο, τὸ πρωΐ τοῦ προπερασμένου Σαββάτου, καὶ λίγο πρὶν φτάσω στὸ ὑπογειάκι ἀπ' ὅπου προμηθεύουμαι ταχτικὰ τὰ «Ν. Γ.», ἔτσι καθὼς εἴμουνα μουδιασμένος, ὅπως συμβαίνει ἀπὸ τὸ πρωϊνὸ ξύπνημα καὶ τέσσερα, πέντε βήματα ἀλάργα ἀκόμα ἀπὸ τὸ μαγαζάκι, ξάφνου τράβηξε τὴν προσοχή μου κάτι, μιὰ εἰκόνα, σίγουρα, στὸ κάτου μέρος τοῦ περιοδικοῦ, ποὔχει τὴν καλωσύνη νὰ κρεμάει ἡ καλὴ γριούλα στὴν προθήκη, ἂς ποῦμε, τοῦ μαγαζιοῦ της. Πλησίασα καὶ πρὶν τῆς ζητήσω τὸ περιοδικό, κοίταξα τὴν εἰκόνα.

Διάβασα ἀπὸ κάτου τὴ λιτότατη λεζάντα: Τάσσου: «Τὸ στιλέτο».

Τὸ «Στιλέτο», λοιπόν, τοῦ Τάσσου, δὲν ξέρω γιατί, ἀπὸ κείνη τὴν ὥρα μὲ εἶχε βάλει σὲ πειρασμό.

Ὅμως, πρὶν ἐπεκταθῶ πλατειά, γιὰ νὰ ἐξηγήσω τὸν πειρασμό μου, ἂς μοῦ ἐπιτραπεῖ ν' ἀνοίξω μιὰ παρένθεση, γιὰ νὰ κάνω μιὰ σύντομη ἀνάλυση τῆς εἰκόνας, ὡς καὶ μιὰ παρατηρησούλα μου γιὰ τὴ σύνθεση.

Τὸ «Στιλέτο» τοῦ Τάσσου εἶναι μιὰ σύνθεση. Τὰ πολλά της ἄσπρα κενά, ἡ ρευστὴ μαζὶ καὶ πλαστικὴ γραμμή, ὡς καὶ τὸ συχνὸ χίασμά της δείχνουν πὼς εἶναι μᾶλλον πεννάκι παρὰ ξυλογραφία. Ἡ πρόθεσή του νὰ βάλει τριγωνικὰ στὸ πρῶτο πλᾶνο, (δὲν μποροῦσε νὰ κάνει κι' ἀλλοιῶς), τὸ κύριο μέρος τῆς σύνθεσής του μὲ φόντο τὴν Ἀθήνα μὲ τὸν Παρθενῶνα, (τὸ ἀθάνατο πνεῦμα της) καὶ στὸ βάθος, τὸ συμβολικὸ ἥλιο, τὸν ἥλιο μιᾶς νέας Ἀνατολῆς, εἶναι ἀψεγάδιαστη. Ὅπλισε τὸ ἀριστερὸ χέρι γιὰ νἄρθεῖ en face μὲ τὸ δεξί, ποὺ γραπώνει, κι' αὐτὸ γιὰ νὰ δείξει τὴ δύναμη ἐξίσου καὶ τῶν δυὸ χεριῶν. Ἄλλωστε, ἔτσι μονάχα θὰ μποροῦσε νὰ δείξει τὴν προσπάθεια ποὺ καταβάλλουν οἱ μῦς καὶ τὰ νεῦρα, ὡς καὶ τὸ γεμᾶτο πεῖσμα σφίξιμο τῶν δαχτύλων, καὶ ποὺ ἀνατομικὰ μονάχα ἀπὸ τὸ μέσα μέρος τοῦ χεριοῦ ὑποδηλώνουνται τόσο ἔντονα ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ ἔντασή τους.

Γιὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς ξέρω πὼς ἴσως παρακινδυνέψω μιὰ παρατηρησούλα μου, μὰ μὲ γαργαλάει καὶ θέλω νὰ τὴν πῶ:

Θὰ προτιμοῦσα ὁπλισμένο τὸ δεξὶ χέρι καὶ νὰ τὸ γραπώνει πάλι τὸ ἄλλο δεξί. Ὅμως τότε θἄρχονταν en face ἡ ράχη τοῦ χεριοῦ ποὺ ἀμύνεται καὶ ἄλλαζε μαζὶ καὶ θέση. Θὰ πήγαινε δηλ. τὸ ὁπλισμένο χέρι δεξιὰ στὴν εἰκόνα καὶ τὸ χέρι ποὺ τὸ γραπώνει, ἀριστερά, πρᾶμα ποὺ, κατὰ τὸν Τάσσο, ἴσως νὰ χαλνοῦσε τὴν ὅλη διάταξη, ὅπως ἔχει τώρα καὶ ποὺ ἔτσι μονάχα μπορεῖ, ἄλλωστε, νὰ ἐξαρθεῖ ἡ δύναμη καὶ τῶν δυὸ χεριῶν.

Ὁ λόγος τῆς τέτοιας μου προτίμησης εἶναι καθαρὰ ψυχολογικὸς κι' ὄχι αἰσθητικός. Θἄθελα δηλ. τὸ στιβαρὸ χέρι ποὺ γραπώνει τὸ ἐγκληματικό, νἄχει νὰ κάνει μὲ ἐξίσου ἰσχυρὸ ἀντίπαλο. Ἡ βία δηλ. νἆναι ἐξίσου γερὴ μὲ τὴν ἀντίδραση γιὰ νὰ ἐξαίρεται, ἄλλωστε, ἡ ἀξία καὶ τὸ κατόρθωμα τῆς τελευταίας.

Ἐξάλλου, ὁ ἐχθρὸς ποὺ ἔρχεται νὰ μᾶς χτυπήσει, θὰ προτιμοῦσε νὰ μᾶς ἐπιτεθεῖ μὲ τὸ ἀνώτατο ὅριο τῶν δυνάμεών του, γιὰ ν' ἀφήσει τὸ θῦμα του στὸν τόπο, μὲ τὸ πρῶτο. Ἀκόμα καὶ ἕνα κάποιο χαλάρωμα στὸ σφίξιμο τοῦ χεριοῦ μὲ τὸ στιλέτο, καὶ πιότερο πεῖσμα τοῦ χεριοῦ ποὺ τὸ γραπώνει.

Ὅμως, ἐπειδὴ ἔτσι γίνεται ἀβαρία στὸ αἰσθητικὸ μέρος τῆς εἰκόνας, γι' αὐτὸ βρίσκω πάλι σκόπιμη τὴν τέτοια προτίμηση τοῦ Τάσσου, μιὰ ποὺ ἐκεῖνο ποὺ θέλει νὰ μᾶς πεῖ τὸ λέει περίτρανα ἡ ὅλη σύλληψη τῆς σύνθεσης.

Ἂν ἀπομακρύνθηκα ἀρκετὰ ἀπὸ κεῖνο ποὺ ἤθελα νὰ πῶ, ἀπὸ τὴν πρόθεσή μου νὰ γράψω τοῦτο τὸ σημείωμα, τὄκανα γιατὶ ἔκρινα σκόπιμο νὰ δώσω μιὰ σύντομη παράσταση τοῦ «Στιλέτου» τοῦ Τάσσου σ' ὅσους τυχὸν δὲν τὴν ἔχουν πρόχειρη στὴ μνήμη τους.

Λοιπόν, κεῖνο ποὺ μ' ἔβαλε σὲ πειρασμό, ὅπως εἶπα καὶ στὴν ἀρχή, νὰ γράψω τοῦτο τὸ σημείωμα, εἶναι πρῶτα ἡ συγκίνηση ποὺ αἰσθάνθηκα ἀντικρύζοντας τὸ «Στιλέτο» τοῦ Τάσσου, καὶ δεύτερο ἡ μυριοστὴ διαπίστωση μέσα μου ἀπὸ μέρους τοῦ τοῦ σκοποῦ τῆς τέχνης, τῆς ἐξυπηρέτησης τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ μέρους της, τῆς κοινωνικότητάς της, μὲ δυὸ λόγια.

Ὅμως καλλίτερα ἂς ἀφήσουμε νὰ μᾶς μιλήσουν τὰ πράματα μὲ τὴν ἀκριβή τους γλῶσσα, ἔτσι ὅπως μᾶς δίνουνται.

Θέμα (γενικά): ὁ φασισμὸς τοῦ Μουσσολίνι χτυπάει τὴν πόρτα μας. Πιὸ λιανά: Κάποιος, ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τὸν καμποτῖνο τῆς Ρώμης, ποὺ ἴσαμε χτὲς μᾶς παραμόνευε καὶ μὲ τὴ μάσκα τῆς ὑποκρισίας μᾶς ἔκανε τὰ γλυκὰ μάτια, σήμερα ἄφισε τὰ προσχήματα, ἔρριξε τὸ προσωπεῖο καὶ θέλει σώνει καὶ καλὰ ν' ἀφαιρέσει καὶ τὸ τελευταῖο μόριο τοῦ ἀέρα ποὺ ἀναπνέουμε. Κι' ἀκόμα πιὸ λιανά: Ἔρχεται κάποιος, ὅποιος καὶ νἆναι, πάντως ἕνας ἐχθρός, ποὺ ἡ λέξη «ἐλευτεριά» τοῦ χτυπάει ἄσχημα στ' αὐτιά, στὰ καλὰ καθούμενα, μὲ τὸ ἔτσι θέλω, νὰ μᾶς φέρει τὴ δυστυχία, ἂν δὲν εἴμαστε ἀκόμα δυστυχισμένοι, ἢ ἂν ἡ ζωή μας εἶναι τέτοια, ὅπως τὴν κατάντησε σ' ὅλα τὰ πλάτια τῆς γῆς ἡ ἀνησυχία τοῦ καιροῦ μας, νὰ μᾶς τὴν κάνει Κόλαση.

Αὐτὸ εἶναι ὅλο, τὸ ρώτημα νὰ ποῦμε καὶ ζητεῖται ἡ ἀπάντησή του.

Τὴν ἀπάντηση τὴν ξέρουμε: Ἐπιστρατεύονται ὅλοι. Κι' ἐκεῖνοι ποὺ μποροῦν ν' ἀντικρύσουν καταπρόσωπα τὸν ἐχθρό, κι' ἐκεῖνοι ποὺ δὲν εἶναι σὲ θέση γιὰ πολλοὺς λόγους νὰ μετρηθοῦν στῆθος μὲ στῆθος μαζί του. Αὐτοὶ εἶναι κεῖνοι ποὺ δὲν πολεμοῦν, τὰ μετόπισθεν. Ἀρχίζουμε ἀπὸ τὸν ἄμαχο πληθυσμό, τὰ γυναικόπαιδα, καὶ φτάνουμε ὡς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ μποροῦν νὰ σκέφτουνται ὥριμα. Φτάνουμε ἔτσι στὴ διανόηση, στὴν Τέχνη.

Ἡ Τέχνη, ἡ ἀληθινὴ Τέχνη, κάνει βίωμά της τὶς κρίσιμες στιγμές, κι' ἀκόμα ὅ,τι ὑπῆρχε καὶ πρὶν ἀπ' αὐτές. Δὲν περιμένει τὴ στιγμὴ γιὰ νὰ μιλήσει μὲ τὴν ἀληθινή της γλῶσσα, ἀλλοιῶς θὰ ὑποκρίνονταν πρὶν ἀπ' αὐτήν. Δὲν περιμένει, μὰ ἀντίθετα, κρυφοζεῖ, σφυγμομετρᾶ κάθε παλμό, κάθε στιγμή, κάθε δευτερόλεπτο τῆς ζωῆς. Ἔχει ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις της, καλὲς ἢ κακές, εἰρηνικὲς ἢ κρίσιμες, παιδιά της καὶ φροντίζει γι' αὐτές, ὅπως ἡ μάνα γιὰ τὰ παιδιά της, χωρὶς νὰ κάνει καμμιὰ διάκριση σὲ κανένα ἀπ' αὐτά.

Ἡ Τέχνη, λοιπόν, δὲν ἐπιστρατεύεται, μὰ εἶναι πάντα σ' ἐπιφυλακή. Ἂν μερικὲς φορὲς κάνει ἀβαρία τὸ βάρος τῆς ἀποστολῆς της, τὸ κάνει ἀπ' ἀνάγκη, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ ἀλλοιῶς. Μὰ ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμὴ δὲν περιμένει τὸ σύνθημα, τὸ σαλπίζει ἡ ἴδια.

Γέννημα καθαρὰ κοινωνικό, σὰν ἕνας ἄνθρωπος μοιράζεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους τὸ πεπρωμένο τους. Ἂν γύρω της ὑπάρχει τὸ τέλμα τῆς ἐξαθλίωσης καὶ τοῦ μίσους, θὰ ζητήσει νὰ τὸ ἀποτελματώσει, ὄχι γιατὶ τῆς τὸ ἐπιβάλλουν, μὰ γιατὶ τὸ ζεῖ κι' αὐτὴ ἡ ἴδια. Ἂν φτερουγίζει μέσα της ἡ χαρά, θὰ γίνει ὁ ἀγωγός, γιὰ νὰ τὴ διοχετέψει στὶς ψυχὲς τῶν συνανθρώπων της.

Νὰ ἡ τέχνη τοῦ Τάσσου. Γέννημα γνήσιο τῆς πολυβασανισμένης μὰ κι' ἡρωϊκῆς ἐποχῆς μας, δὲν κάνει ἀπιστίες. Πιστὴ στὸν ὅρκο της, παίζει πιστὰ καὶ τὸ ρόλο της, ἕνα ρόλο ρεαλιστικό, ποὺ τὸν ἄντλησε κατευθεῖαν ἀπ' τὴν ὠμὴ πραγματικότητα. Δὲν ἀγκαλιάζει τὰ παλιὰ ἱστορικὰ ντοκουμέντα, ποὺ φέρανε κι' αὐτὰ κάποτε στὴ λύτρωση, οὔτε ἐπικαλεῖται τὸ παράδειγμά τους, ὅσο κι' ἂν εἶναι ἐπιτακτικό, μὰ καταπιάνεται ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἡ ἴδια του ἡ ζωή. Ξέρει αὐτὸ μονάχα: Πὼς ζεῖ σήμερα καὶ πὼς πρέπει νὰ ζεῖ τὸ σήμερα καὶ τὸ αὔριο.

Νά, αὐτὸ εἶναι γι' αὐτὸν ἡ οὐσία, ἡ τέχνη.

Οἱ κρίσιμες στιγμὲς ποὺ περνοῦμε στὶς μέρες μας, δὲν στάθηκαν γι' αὐτὸν παρὰ ἡ ἀφορμή, τὸ καζάνι τους κόχλαζε πάντα μέσα του. Γι' αὐτό, μόλις ἀντίκρυσε τὰ πράγματα, ἔτσι ὅπως ἦρθαν φουριόζικα, στὰ μάτια του ἄστραψε τὸ στιλέτο, ἔτσι ἄγαρμπο, βαρύ, γυαλιστερό.

Δὲ σκαρώνει τὴ σύνθεση τοῦ στιλέτου, γιατὶ ὁ ἐχθρός, ἡ μέρος τοῦ ἐχθροῦ ἀναπάει τὸ στιλέτο, μὰ ὅλη τούτη ἡ καταιγίδα ποὺ ἔρχεται σὰν ἕνα στιλέτο γυαλίζει στὰ μάτια του, ἔτσι καθὼς κρύο καὶ βλοσυρὸ γλυστράει στὴν καρδιά.

Δυὸ χεροῦκλες, κι' οἱ δυὸ ἐξίσου ρωμαλέες, μὲ μόνη τους τὴ διαφορὰ πὼς ἡ μιὰ εἶναι σημαδεμένη μὲ τὸ ἔγκλημα ποὺ σέρνει πίσω της, κι' ἡ ἄλλη ἀμόλυντη παρθένα, μὰ ἕτοιμη νὰ ὑπερασπιστεῖ τὴν παρθενιά της, ἀγωνίζονται στὴν ψυχὴ τοῦ καλλιτέχνη, ποιὰ ἀπὸ τὶς δυὸ νὰ ἐπικρατήσει.

Ἀποφεύγει τοὺς ἐφέδες, τὸ μοντελάρισμα καὶ τὰ κάθε λογῆς μπιχλιμπίδια, πιπιλίσματα ποὺ φέρνουν στὴν ἐπιτήδευση καὶ τὴν ὡραιοποίηση. Ντόμπρα μοτίβα (δυὸ χεροῦκλες), μετρημένες γραμμές, ὅλα βαρειά, μὰ καὶ διαυγή, γιὰ νὰ μὴ θολώσουν τὸ γυάλισμα τῆς κάμας καὶ νερώσουν ἔτσι τὸ ἀφρὸ κρασί, τὴν οὐσία τῶν πραγμάτων.

Ὁ βαθὺς ρεαλισμὸς τῆς τέχνης του, ποτισμένος μὲ τὴν ἀγανάχτηση ἐνάντια σὲ κάθε ἄδικο, ποὺ τὴ φούντωσε τώρα ἡ ὠμὴ βία καὶ τὸ ξεταίπωτο χτύπημα τοῦ ἐπιδρομέα, στηλώνονται μπροστά του καὶ χωρὶς πολλὲς διατυπώσεις ποὺ κάνουν ἀβαρία σὲ παρόμοιες στιγμὲς τοῦ φωνάξαν ἀντρίκεια: Ἄλτ! Ὡς ἐδῶ. Μιὰ κραυγὴ ἀκούγεται ἀπὸ τὰ ἐσώτατα τῆς ψυχῆς του ποὺ φωνάζει σ' ὅλους ἐμᾶς: Προσοχή! Σφίξτε τὰ κότσια σας, ὅσο μπορεῖτε, ἀκόμα καὶ μὲ τὴ θυσία τοῦ ἑαυτοῦ σας. Ἡ κόλαση κι' ὁ ἐξευτελισμὸς τοῦ ἀτόμου ποὺ σέρνει πίσω του τοῦτος ὁ πόλεμος, δὲν ἀξίζουν οὔτε τὸ νύχι τῆς ἀξιοπρέπειας καὶ τῆς ἐλευτεριᾶς ποὺ πρέπει νἄχετε σὰ λογικὰ ὄντα ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀνοῖξτε τὰ μάτια σας καὶ κοιτάξτε καλά. Ἕνας ἥλιος, μιὰ καινούργια Ἀνατολὴ κρύβεται κάπου ἐκεῖ στὸν ὁρίζοντα ποὺ θόλωναν ὡς τώρα οἱ ἀμφιβολίες σας καὶ τὸ κάθε λογῆς καμουφλάρισμα καὶ ὑπεκφυγὴ τῆς ἀλήθειας, ποὺ κατὰ καιροὺς γλύστρησαν στὸ πιὸ πολύτιμο μέρος τοῦ εἶναι σας, τὴ συνείδηση.

Ἡ σύνθεση εἶναι μικρὴ κ' ἴσως καὶ λίγο πρόχειρη, ὡς πρὸς τὴν τεχνική, στὰ χέρια τοῦ δημιουργοῦ της, μὰ λέει πολλά. Λέει ἀκόμα πὼς σὲ τέτοιες στιγμὲς ποὺ ἡ ψυχὴ ἀγωνίζεται σπασμωδικὰ γιὰ νὰ προλάβει νὰ σώσει τὸ τομάρι της, ἡ τέχνη, ἡ καλλίτερα, ἡ τεχνική, πάει περίπατο. Τὸ ὡραῖο κάνει φτερά. σ' αὐτή, καὶ ὑψηλὸ εἶναι ὅ,τι μένει ἀκατάλυτο, ὅ,τι ἔχει σχέση μὲ τὴ δημιουργία, δηλ. μὲ τὴν ἴδια τὴν ὕπαρξη, τὴ ζωή.

Γιατὶ ἀλλοιῶς, ἡ φιλολογία, τὸ πολὺ μελάνι στὸ ἀτέλειωτο μάκρος του γιὰ ν' ἀντρώσει τὸ μῖσος μας ἐνάντια σὲ κάθε ὑπονομευτὴ τῆς ὑπαρξης καὶ τῆς ἐλευτεριᾶς μας, θὰ μάκραινε τόσο ποὺ φοβᾶμαι μήπως κι' θὰ ξεχνοῦσε ἀπὸ ποῦ ξεκίνησε. Τὸ ἀφηρημένο στὴν τέχνη, οἱ στεῖροι ὁραματισμοὶ καὶ τὰ ἄκαρπα ὀνειροπολήματα, ποὺ εἰσχωροῦν συχνὰ ὡς τὶς λεπτὲς χορδὲς τῆς εὐαισθησίας της, τὴν κάνουν πλαδαρὴ καὶ εὐκάμπτη, τὴ μαραζώνουν ἀντὶ νὰ τὴ σκληρύνουν, τὴ μεταβάλλουν τέλος σ' ἕνα φιλάνθρωπο τελώνη ποὺ ὅλα τὰ βλέπει ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ οἴχτου, μὰ καὶ τῆς σκοπιμότητας ἢ κι' ἀκόμα τῆς βάναυσης ἐγκαρτέρησης, ἂν θέλετε, καὶ ποὺ ἔτσι εἶναι ἕτοιμη νὰ λυγίσει στὶς ἑκάστοτε ἀντίξοες περιστάσεις ὅπως οἱ σημερινές.

Ὄχι, λοιπόν, ἑλιγμοὶ κι' ἀοριστολογίες ποὺ φέρνουν πολλὲς φορὲς στὴ σύγχυση καὶ στὴν ἀπόγνωση, μὰ οὐσία, δράση, ἀποτέλεσμα. Νὰ ποῦ εἶναι τὸ στοιχεῖο στὴ σύνθεση τοῦ Τάσσου.

Ἂν ἡ φιλολογία κ' ἡ τέχνη γενικὰ ποὺ κυριαρχεῖ σ' ὁλάκερο τὸν 19ον αἰῶνα, καθὼς καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, ξεχωρίζει κάπως στὴ συνείδησή μας, εἶναι γιατὶ ἡ ὑπεράνθρωπη προσπάθειά της, ἂν δὲν μπόρεσε νὰ σώσει ὁλότελα τὸν ἄνθρωπο, ὅμως τοῦ ὑπόδειξε [illegible] τὸν τρόπο νὰ σηκώσει [illegible] στὴ λάσπη τῆς ἐξαθλίωσης ἑαυτό του μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια. Μὰ τάχα ἦταν ἀρκετὸ αὐτό; Ἔφτανε νὰ ὑποδείξει μονάχα τὸν τρόπο πὼς θὰ σηκώσει ὁ ἄνθρωπος ἕνα τόσο δυσανάλογο πρὸς τὶς δυνάμεις του βάρος καὶ νὰ τὸν βλέπει ἀπὸ μακρυὰ ἀπαθής, πολλὲς φορές, κι' ἥσυχη στὴ συνείδησή της, γιατὶ ἔκαμε τὸ χρέος της;

Δὲν ἦταν ὅμως ὁλότελα αὐτό. Γιατί, ὅταν ὁ Χριστιανισμὸς τοῦ Βαν Γκόγκ, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ ἕνας πρωτόγονος καὶ γι' αὐτὸ ἁγνὸς ἀνθρωπισμός, δὲ βρίσκει τὴ λύτρωση καὶ σ' αὐτὴν ἀκόμα τὴν πράξη, (ἔδινε, ὡς γνωστό, στοὺς φτωχοὺς καὶ τὴν τελευταία του δεκάρα, στερῶντας την ἀπὸ τὸν ἑαυτό του), καὶ ξεσπάει στὴν τέχνη, ποὺ ξεχειλίζει σ' ἕνα χείμαρρο αὐθορμητισμοῦ καὶ δίνει τὰ καλλίτερα κομμάτια τῆς τέχνης του, ναυάγια ποὺ θὰ τὰ ξέβραζε μονάχα μιὰ τρικυμισμένη ψυχή, ὅπως ἦταν ἡ δική του, δὲν κάνει ἄλλο παρὰ νὰ ζεῖ τὴν ἀδυναμία τῆς ἐποχῆς του, ποὺ δὲν ξέρει ἀκόμα καλά, καλὰ μὲ τί γιατρικὸ νὰ ἐπουλώσει τὸ τραῦμα της.

Ἡ συνέπεια λοιπὸν ποὺ εἶχε τότε ἡ τέχνη ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, μᾶς ἔδειξε περίτρανα πὼς δὲ γίνεται τίποτα, ὅταν ἡ θεωρία δὲ συνοδεύεται ἀπὸ τὴν πράξη. [illegible] γίνεται τίποτα μὲ τὸ νὰ ὑποδείξεις μονάχα. Χρειάζεται καὶ νὰ βοηθᾶς.

Κι' ἡ τέχνη τοῦ καιροῦ μας, αὐτὸ πρέπει νἆναι, ἢ καλλίτερα ἡ ἐποχή μας αὐτὸ ζητάει: Μιὰ τέχνη ποὺ ὄχι μόνο νὰ μὴ ξεχωρίζει ἀπὸ τὶς ἄλλες ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου, γιατὶ εἶναι δῶρο λίγων κατ' ἀναλογίαν ἀνθρώπων, μὰ καὶ νὰ δράσει. Νὰ συμπάσχει μὲ τοὺς ἀνθρώπους, μὰ καὶ νὰ κατέβει στὰ ὁδοφράγματα μαζί τους. Ὅταν εἶναι ἀνάγκη. Ν' ἀπαντήσει, τέλος, στὰ πράγματα, ὅπως αὐτὴ ἡ ἴδια τὰ ζεῖ, ἔτσι, ὠμά, ἀντρίκεια, ὅπως μᾶς ἔρχονται, σὰ στὸ «Στιλέτο» τοῦ Τάσσου, ὕπουλα καὶ σιχαμερά, νὰ μᾶς ἀφαιρέσουν ὅ,τι πολυτιμότερο ἔχουμε στὸν κόσμο, τὴν Ἐλευθεριά.

ΛΑΖ. ΟΥΣΤΑΜΠΑΣΙΔΗΣ

Ἀπὸ τὶς πολεμικὲς ᾠδές

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΥ ΠΟΛΕΜΑΕΙ

Τοῦ ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ

Στροφή

Ἑλλάδα! χώρα ἀγαπημένη τῶν Μουσῶν
Κι' ἀπὸ τὶς Χάρες φιλημένη!
Ποιοὺς νέους Αἰσχύλους καρτερεῖς, ποιοὺς νέους θὰ βρεῖς Πινδάρους
Γιὰ νὰ ἱστορήσει ὁ ἀστραφτερὸς ὁ λόγος τους
Τὴ νέα τὴν ὀμορφιά σου!
Δρόμο καινούργιον ἄνοιξες γιὰ νἄμπεις
Στὸ φωτερὸ τῆς Ἱστορίας παλάτι.
Τὸ λαμπερό σου πέρασμα τὸ χαιρετοῦνε μ' ὕμνους
Τὰ ἐλεύτερα τὰ πνεύματα καὶ νοιώθουν
Πὼς στὴν καινούργια σου ὀμορφιὰ ξανάζησεν ἡ ἀρχαία.
Στοῦ Ὀλύμπου τὶς ἀετόραχες,
Στοῦ Παρνασσοῦ τὰ πλάγια τὰ ἐλατόχερα,
Στὶς ὀμορφόγραμμες κορφὲς τοῦ γελαστοῦ Ἑλικῶνα
Λάμπει τὸ φῶς τὸ ἀνέσπερο κι' ἀστράφτει,
Τὸ ἑλληνικὸ τὸ φῶς, καθὼς ἀπὸ τὸν κάμπο
Τοῦ Μαραθῶνα, ἀπ' τὶς Πλαταιὲς κι' ἀπὸ τὶς Θερμοπύλες,
Πηδᾶ ἀπὸ τὰ Ἠπειρώτικα τὰ κορφοβούνια.
Τὸ ἄναψε ἡ νειότη τῆς Φυλῆς στὴ φλόγα τοῦ πολέμου!

Ἀντιστροφή

Ὅμως ἀκοῦς; Ἑλλάδα, τώρα
Κάποια φωνή, ποὺ ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη ὑψώνεται;
Φωνή, ποὺ σοῦ εἶναι γνώριμη, μ' ὅσο κι' ἂν εἶναι νέα.
Τρικύμισε τὸν ἀγανὸν αἰθέρα πέρα ὡς πέρα
Καὶ τοῦ Τυρταῖϊκου τραγουδιοῦ τὴ θύμηση ἀνασταίνει
Τῶν Πανελλήνων ἡ ψυχή, ἀναμμένη
Ἀπὸ τὴν ἀστραπὴ τοῦ δίκαιου τοῦ θυμοῦ σου,
Γίνεται ὁ νέος Αἰσχύλος σου κι' ὁ νέος ὁ Πίνδαρός σου,
Στὸ ἀψηλοπέταγμά της τραγουδώντας:
«Μᾶς θέριεψεν ἡ ἀγάπη σου Μητέρα μας — Πατρίδα!
»Κ' εἶναι ἡ ζωή μας τώρα πιὰ
»Μόνο τῆς Λευτεριᾶς δουλεύτρα.
»Εἶναι ἡ φωνή σου πρόσταγμα κελαδιστὸ πολέμου
»Κι' ὁ νοῦς ὡς στὴ μεγάλη θέληση
»Γιὰ ὅποια θυσία φτάνει.
»Φόβο δὲ φέρνει ὁ θάνατος· χαρά μας εἶναι ὁ Χάρος
»Κι' ἀκολουθᾶμε τὴ γραμμὴ τοῦ Χρέους,
»Ποὺ ἡ Μοῖρα σου, ὅλη φῶς, χαράζει!»

Πιστρόφι

Ἑλλάδα μας! τὰ μάτια μας, ὀλάνοιχτα
Ἐμπρὸς στὴ νέα τὴν ὀμορφιά σου,
Βλέπουν, πὼς ὄνειρο δὲν εἶναι
Πάλι τ' ὡραῖο σου μέτωπο νὰ τὸ στολίζει ἡ δάφνη.
Κι' ὅλοι, μὲ τὴν ψυχὴ ὑψωμένην ὡς στὴ λάμψη σου,
Τὴν πολεμόχαρη φωνή σου
Ἀκολουθᾶμε κι' ἀγροικᾶμε,
Πὼς τραγουδοῦν τὴ Δόξα σου τοῦ Κολωνοῦ τ' ἀηδόνια.

ΗΛΙΑΣ Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

Ἔφοδος στὸ Μάροβα

—Μαῦρο βουνό, ψηλὸ βουνό, καὶ νά με!
Σὰν ἀστράφτεις γελῶ καὶ κάνω χάζι,
καὶ τραγουδῶ, καὶ πότε συλλογᾶμαι,
πόσα κορμάκια ἡ πέτρα σου ἀγκαλιάζει.
Μέριασε πιά, καὶ τὰ ποδάρια κάμε
φτερὰ τώρα τὸ σίδερο ποὺ βράζει,
πρὶν φέξει στὴν κορφούλα σου νὰ πᾶμε,
νὰ ἰδεῖς κι' ἀρματωλίκι καὶ τσαπράζι.
Καὶ χιούμηξε σὰ σίφουνας τ' ἀσκέρι,
καὶ κράζοντας: ἀέρα, χίλιοι δρόμοι
τὸ μαῦρο ἀνοίγουν θάνατο νὰ φέρει.
Ρυάζονται τὰ στοιχιά, σκούζουν οἱ λύκοι,
τῶν ὅπλων ἀντηχά' ἡ κλαγγή, κι' ἀκόμη
ροδοφεγγίζει πέρα ἡ ἀμφιλύκη.

ΣΤΕΦ. ΜΟΡΦΗΣ

Τὸ Ἑλληνικὸ θαῦμα

Χρόνια καὶ χρόνια δίπλα μας — βατράχια φουσκωμένα
ἀπὸ ἀρχηγὸ ὑπερφίαλο, στὸ βοῦρκο τους χωμένα,
κραυγάζαν, κοάζαν, φώναζαν οἱ ρυπαροὶ Ἰταλοί,
τοῦ Ἀδρία ἡ δίχως αἴσθημα καὶ συστολὴ φυλή:

«Εἴμαστε οἱ κοσμοκράτορες Ρωμαῖοι! Νὰ μᾶς νικήσει
δὲ βρέθη ὡς τώρα δύναμη, σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύση.
Τύνιδα, Ἀλγέρι, Κορσικὴ κρατᾶτε ἀπὸ τὴ Ρώμη.
Δική μας εἶσαι Κέρκυρα καὶ Κρήτη!...» κι' ἄλλα ἀκόμη.

Μὰ ἔφτασε νὰ ξεσηκωθεῖς μικρὴ κι' ἔνδοξη Ἑλλάδα,
τῆς Λευτεριᾶς ὑψώνοντας σὺ πρώτη τὴ λαμπάδα,
καὶ πλημμυρῖσαν τὰ τραχειὰ βουνά σου παληκάρια
κι' οἱ ρεματιές σου γιόμισαν ἀπὸ ἐχθρικὰ κουφάρια.

Στὴν Πίνδο καὶ στὴ Μόροβα μὲ τὰ πολλὰ τὰ χιόνια,
ποὺ κελαηδοῦνε τ' ἄξια σου κανόνια σὰν ἀηδόνια,
ἔργο τεράστιο ἀργίνησες κι' ὡραῖο κι' ὄχι μακάβριο·
Σήμερα πέφτει ἡ Κορυτσᾶ καὶ τ' Ἀργυρόκαστρο αὔριο.

Κι' ἀγάλια ἀγάλια καὶ σιγὰ κι' ἀπὸ τὴν Ἀλβανία,
τὴ δόλια, κάνοντας ἀρχή, ποὺ δέρνει ἡ τυραννία,
τὸν Ἄγγλο ἔχοντας σύντροφο τρανό, θὰ κατορθώσεις
σ' ὅλο τὸν κόσμο τὴ γλυκειὰ τὴ Λευτεριὰ νὰ δώσεις.

22-11-1940

ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

Ἀνταπόκριση ἀπὸ τὸ μέτωπο

ΕΜΠΡΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΗ

Τοῦ ΞΕΝΟΥ ΞΕΝΙΤΑ

(Ὁ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κ. Ξένος Ξενίτας, γνωστὸς στὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τοῦ περιοδικοῦ μας ἀπὸ τὶς λαογραφικὲς καὶ γλωσσολογικὲς ἐργασίες του ποὺ δημοσιέψαν τὰ «Ν. Γ.», καθὼς κι' ἀπὸ τὰ «Λαογραφικὰ Κοτυώρων», βιβλίο ποὺ βραβεύθηκε πέρυσι ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία, μᾶς ἔστειλε τὴν πρώτη ἀνταπόκρισή του ἀπὸ τὸ μέτωπο. Τὴ δημοσιεύουμε μὲ τὴν καλύτερη χαρά):

Ἀξέχαστο πρωϊνὸ τοῦ Νοέμβρη!

Ἔξω ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, ἐκεῖ στὸ Ρωσσοχώρι, τὸ γλυκὸ σιγανὸ τραγούδι τῶν πεύκων, μέσα στὴν ἀπεραντωσύνη τοῦ βαθιοῦ πράσινου καλοῦσε ὅλα τὰ πλάσματα στὸ μυστικό, στὸ αἰώνιο, στὸ μεγάλο πανηγύρι τῆς ζωῆς.

Ἡ μάνα μου μὲ μιὰ συγκρατημένη συγκίνηση, μὰ μὲ φωνὴ σταθερή, μοῦ εἶχε δώσει πρὶν ἀπὸ λίγο τὴν εὐχή της, σὰ Σπαρτιάτισσα, μονολεκτικά:

— Νικητής!

Εἶναι, ἀλήθεια, ψύχραιμη καὶ στωικὴ ἡ μάνα μου. Ὅμως νομίζω πὼς ἂν πρόσθετε ἄλλη μιὰ λέξη, ἴσως νὰ λύγιζε ἡ φωνή της καὶ νὰ προδινόταν ἡ συγκίνησή της. Σ' αὐτὸ δὰ δὲν τῆς ἄφησε περιθώριο κι' ὁ ἐνθουσιασμὸς κ' ἡ ἀλεγροσύνη τοῦ γιοῦ της...

⁂

Φορτωμένος τὸν ἐκδρομικὸ γυλιὸ καὶ μὲ τὸ κρεββάτι ἐκστρατείας «ἐπ' ὤμου», περνοῦσα τὸ ἐλαφρὰ νοτισμένο ἀπὸ τὴν πάχνη δασάκι, γιὰ νὰ πάρω τὸ δημόσιο δρόμο γιὰ τὴν Ἀθήνα.

Ὁ ἥλιος μόλις εἶχε σκάσει ἀπὸ τὴν Ἀνατολή, σ' ἕναν ὁρίζοντα καὶ οὐρανὸν ὁλοκάθαρο. Ὅποιος ἀφουγκραζότανε καὶ πρόσεχε καλά, θ' ἄκουε καὶ θ' ἀπολάβαινε μ' ὅλες του τὶς αἰσθήσεις μιὰ μελωδία ἁρμονική, μιὰ κατανυκτικὴ δοξολογία.

Στὸ περίγυρο ἤτανε διάχυτη μιὰ μεθυστικὴ εὐωδιά. Ἡ γῆς μοσκοβολοῦσε κι' αὐτή. Κ' ἡ μοσκοβολιτάδα της εἶχε κάτι τὸ ἀνήσυχα σκανταλιστικό, κάτι ἀπὸ τοὺς αἰώνιους κι' ἀναλλοίωτους Νόμους, ποὺ ἐξασφαλίζουν τὴ διατήρηση τῆς ζωῆς, σὰν ἀντικειμενικὸ αἴτιο καὶ ταυτόχρονα σὰ σκοπό...

Πουλάκια δῶ καὶ κεῖ, κρυμμένα μέσα στὰ κλαδιά, τιτίβιζαν φλύαρα, σὰ νὰ μιλοῦσαν ἀναμεταξύ τους παραξενεμένα.

Οἱ στοχασμοὶ σὲ τέτοιες περιστάσεις ἔρχονται μοναχοί τους, ἀπρόσκλητοι:

Καλά, καὶ πολὺ φυσικά, νὰ ξεκινάει ὁ ἄγριος, ὁ ἀνθρωποφάγος τῆς ζούγκλας, ἀπὸ τὴ σπηλιά του, γιὰ νὰ πάει νὰ σκοτώσει ὅμοιούς του. Ἐκεῖνος ἔχει κ' ἕναν πρακτικὸ σκοπό: Νὰ φάει τὸ θήραμά του.

Μὰ κι' ὁ Μουσσολίνι; Γιὰ ποῦ ξεκίνησε ἀπὸ τὸ Παλάτσο Βενέτσια, ἀπὸ τὴ Ρώμη, ἀπὸ τὴν πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς πολιτισμένης Εὐρώπης.

Εἶν' ἀλήθεια, πὼς πατριῶτες του ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ κολάτσισαν τὸ συνάδελφό τους μέσα στοὺς πάγους τοῦ Βόρειου Πόλου. Ὅμως οἱ Κένταυροι, οἱ Ἀλπινιστὲς κ' οἱ Βερσαλλιέροι του, μόνο στὰ κοτόπουλα καὶ στὰ σφαχτὰ τῶν φτωχῶν χωρικῶν τῆς Σαμαρίνας, τοῦ Κεράσοβο καὶ τῶν ἄλλων χωριῶν τῆς Πίνδου ἔχουν τὴν προτίμησή τους. Τ' ἀνθρώπινα τὰ αἵματα τὰ... συχαίνονται...

Κ' ἔπειτα, τ' ἀθῶα θύματα τῶν βομβαρδισμῶν τῶν ἀνάνδρων ἀεροπόρων του, ποὺ κηλιδώνουν καὶ ἀτιμάζουν τὸ εὐγενέστερο καὶ ἱπποτικώτερο ἐπάγγελμα καὶ ὅπλο, δὲν εἶναι βολετὸ νὰ τὰ φᾶνε.

Τότε, γιατὶ ξεκίνησαν; Γιὰ τὶς κοτρῶνες καὶ τὰ πουρνάρια τῆς Πατρίδας μας;

Ἔ, ἀφοῦ εἶν' ἔτσι, θὰ πᾶμε κι' ἐμεῖς νὰ τοὺς δείξουμε πὼς δὲν εἶναι καὶ τόσο εὔκολος ὁ περίπατος αὐτός. Οἱ κοτρῶνες μας θὰ γίνουν ταμπούρια, ποὺ θὰ ξερνοῦν σφαῖρες καὶ ὀβίδες, φωτιὲς κι' ἀστροπελέκια, γιὰ νὰ σπέρνουν τὸ θάνατο σὲ κάθε αὐθάδη ἐπιδρομέα. Τὰ πουρνάρια θὰ γίνουν λόγχες φλογισμένες, θὰ γίνουν μέδουσες κ' ἐρινύες, θὰ γίνουν φαντάσματα τρομαχτικὰ ποὺ θὰ τοὺς κυνηγάνε καὶ στὸν ὕπνο τους καὶ στὸν ξύπνιο τους. Κι' ὁ Χάροντας, μὲ τὸ δρεπάνι στὸ χέρι, θὰ θερίζει καὶ θὰ ὁδηγεῖ στὴν Ἑλληνικὴ Ἀχερουσία τὶς κολασμένες ψυχές τους. Θὰ δοκιμάσουν οἱ Ἰταλοὶ τοῦ Μουσσολίνι μιὰ «Κόλαση», ποὺ δὲ στάθηκε ἱκανὴ οὔτε ἡ φαντασία τοῦ Δάντη νὰ τὴ συλλάβει!...

⁂

Μὲ τὸν πόλεμο δὲν μπορεῖ νἄχει κανεὶς τὴν ἀξίωση νὰ ταξιδέψει ἄνετα κι' ἀναπαυτικά. Οὔτε πρώτη οὔτε δεύτερη οὔτε τρίτη θέση. Ἂν βρεθεῖ κανένα βαγόνι τρίτης θέσης ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ κάθεται κανείς, αὐτὸ θὰ τὸ χρωστάει στὴν τύχη καὶ πρέπει νὰ λογαριαστεῖ γιὰ πολυτέλεια. Ἀξιωματικοὶ καὶ ὁπλῖτες τὄχουν πάρει ἀπόφαση κι' ἀγόγγυστα μπαίνουν καὶ βολεύονται ὅπως-ὅπως μέσα σὲ φορτηγὰ βαγόνια, ποὺ τὰ λένε χαριτωμένα καὶ σὲ τόνο εὔθυμο: «ἄνδρες σαράντα, κτήνη ὀκτώ»!... Ἀρκεῖ νὰ προλάβουν στὸ πανηγύρι.

Ἕνα τέτοιο βαγόνι, κατάλληλα διασκευασμένο, ἦταν τὸ μεταφορικό μας μέσο γιὰ τὸ μέτωπο.

Ταξίδι νυχτερινό. Σκοτάδι. Καθόλου φῶς. Μόνο κανένα σπίρτο ἢ ἀναπτήρας γιὰ τὸ τσιγάρο, φώτιζε τ' ἀρρενωπὰ πρόσωπα τῶν πολεμάρχων γιὰ μιὰ στιγμή, γιὰ νὰ σβύσει ἀμέσως. Ἔτσι σιγὰ-σιγὰ γένηκε ἡ ἀναγνώριση. Τρεῖς ἀξιωματικοὶ ἐδῶ. Στρατιῶτες παρακεῖ. Δυὸ ναῦτες πιὸ πέρα. Κοντὰ ἐκεῖ ἕνας χωροφύλακας ἔφεδρος.

Τὴν ἀρχικὴ σιωπὴ τὴ διαδέχτηκε σὲ λίγο ἡ συζήτηση. Στὶς περιστάσεις αὐτὲς καταργοῦνται τὰ προσχήματα. Ἕνας ὁδοστρωτήρας, ποὺ γιὰ βάση ἔχει τὴν ἀπόλυτη ψυχικὴ ἐπαφή, περνάει καὶ ἰσοπεδώνει, ὡς ἕνα σημεῖο, τοὺς βαθμούς. Φιλότιμος ὁ λαός μας. Σπάνια νὰ κάμει κατάχρηση γιὰ τὴ συγκατάβαση αὐτὴ τῶν βαθμοφόρων. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο τὸν εἶχαν κυρίως οἱ ἀξιωματικοί. Εὐκαιρία γιὰ πατριωτικὴ ὁμιλία. Χωρὶς ρητορεῖες καὶ ὑπερβολές. Ἁπλά, ἀντικειμενικά. Ἔτσι μᾶς τὰ παρουσίασε ὁ συνάδελφος. Τὸ ἱστορικὸ τοῦ πολέμου. Τὸ θράσος καὶ τὴν ἀνανδρία τῶν ἐχθρῶν. Τὴν ἱστορία τοῦ τόπου καὶ τοῦ λαοῦ μας, ἀρχαία, βυζαντινὴ καὶ νεώτερη. Τὸ καθῆκον τοῦ κάθε Ἕλληνα ἀπέναντι στὸν κοινὸ μεγάλο κίνδυνο!

Τὰ τσιγάρα σὰν κολοφωτιὲς φωτάγανε στὸ σκοτάδι τοῦ βαγονιοῦ. Κι' ἄκουες ἀπανάμεσα τὶς ἔξυπνες διακοπὲς τῶν φαντάρων μας:

— Ἡ Παναγία τῆς Τήνου θὰ τοὺς μάθει καλὰ τὸ μάθημά τους τοὺς δολοφόνους, γιὰ νὰ βάλουν γνώση μιὰ γιὰ πάντα.

— Βρέ, τὸ θρασύδειλο τὸ Μουσσολίνι, τὸν τρακαδόρο τῆς Εὐρώπης!

— Θὰ τὸ πληρώσει ἀκριβά, ποὺ πῆρε νὰ σφάξει ἄδικα τὴν ἀνθρωπότητα!

— Ἔ, ρέ, τί πήγαμε νὰ πάθουμε. Ὅ,τι πάθαν οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀπὸ τὸ Νέρωνα!

(Δὲ θέλησα νὰ ρωτήσω τὶς γραμματικὲς γνώσεις αὐτουνοῦ ποὺ τὄπε αὐτὸ τὸ τελευταῖο. Μὰ δὲν ἔδειχνε γιὰ κανένας γραμματισμένος).

Ὁ ἔφεδρος ὁ χωροφύλακας δὲ βάσταξε:

— Πέντε παιδιὰ ἔχω καὶ σὰν πολύτεκνος δικαιοῦμαι ἀπαλλαγή. Μὰ δὲ φεύγω. Θὰ κάτσω νὰ πολεμήσω ὥσπου νὰ νικήσουμε. Θὰ πεθάνουμε ὡς τὸν ἕνα μας γιὰ τὴ Λευτεριά μας.

Δὲ βάστηξα κ' ἐγώ. Καὶ πῆρα μὲ τρόπο τ' ὄνομά του. Εἶναι ὁ Βαλῆς Βασίλειος. Βαλῆς, ὄνομα καὶ πρᾶμα...

⁂

Ξημερώνει ὁ Θεὸς τὴν ἡμέρα. Τὸ ταξίδι συνεχίζεται. Μὰ καὶ τὸ κουβεντολόϊ δὲν παύει. Στὸ ἀναμεταξὺ τὸ βαγόνι μας ὑποδέχεται κι' ἄλλους ἐπιβάτες, ὑποψήφιους συμπολεμιστές. Τὸ πνεῦμα τὸ ρωμέϊκο βρίσκει καινούργια τροφή.

Γίνεται λόγος γιὰ τ' ἀνακοινωθέντα τοῦ Μουσσολίνι πάνω στὸν Ἑλληνο-ἰταλικὸ πόλεμο, ποὺ τἄκουσαν οἱ νέοι μας συνταξιδιῶτες στὸ ραδιόφωνο, καὶ τὰ χάχανα τ' ἀκολουθοῦν οἱ ἐπωδές:

— Κρῖμα! Εἶχα ὅλες μου τὶς μετοχὲς στὰ διϋλιστήρια πετρελαίων τῆς Πάτρας, ποὺ τἄκαψε ὁ Μουσσολίνι!...

— Μὰ εἶναι ἄραγε ἀλήθεια; προσθέτει ἄλλος. Ἔμαθα πὼς ὅταν ὁ Χίτλερ εἶναι μελαγχολικός, φωνάζει τοὺς ἐπιτελεῖς του νὰ τοῦ διαβάσουν τὰ ἰταλικὰ ἀνακοινωθέντα γιὰ νὰ κάνει κέφι!...

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7)

Ὁ Παναγιώτης Χ. Γάλλης, στὸ Κεράμι τῆς Μυτιλήνης, τὴν ὥρα ποὺ κερνάει τὰ παλληκάρια τοῦ χωριοῦ στὸ καφενεῖο του.— Ἔργο τοῦ Λέσβιου λαϊκοῦ ζωγράφου Θεόφιλου. (Συλλογὴ Κ. Μ. Μιχαηλίδη).

Ἐπίκαιρα θέματα

Ο ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

Τοῦ Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗ

Ἡ ἀπελευθέρωση κ' ἡ ἕνωση τῆς Ἰταλίας σ' ἕνα κράτος ἀνεξάρτητο, ἦταν ὁ βασικὸς σκοπὸς τῆς πολιτικῆς τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου Ναπολέοντα. Ὁ παράξενος αὐτὸς ἄνθρωπος ποὺ ἀνέβηκε στὸ θρόνο, ἐκμεταλλευόμενος ἐπιτήδεια τὴν μακροχρόνια ἐσωτερικὴ κρίση τῆς Γαλλίας καὶ τὸ γόητρο τοῦ θρυλικοῦ καὶ εἰκαζόμενου θείου του (στὴν πραγματικότητα φαίνεται πὼς ἦταν γιὸς κάποιου Ὀλλανδοῦ ναυάρχου, καὶ οὔτε σταγόνα βοναπαρτικοῦ αἵματος δὲν κυλοῦσε στὶς ἀρτηρίες του), θέλησε νὰ ἐξακολουθήσει τὴ Ναπολεόντεια πολιτική, ἀλλὰ φρεσκαρισμένη καὶ προσαρμοσμένη στὴν καινούργια εὐρωπαϊκὴ νοοτροπία. Ὁ καιρὸς τῶν κατακτήσεων ἐπέρασε κ' ἡ Εὐρώπη θ' ἀνεχόταν τὶς κατακτητικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ μικροῦ Ναπολέοντα μὲ πολὺ λιγώτερη ὑπομονὴ ἀπὸ τὶς κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου θείου του. Ἐξάλλου, ὁ καινούργιος αὐτοκράτωρ, ἦταν ἕν' ἀνισόρροπο ψυχολογικὸ κρᾶμμα πρακτικότητας, ὀνειροπόλησης, κυνισμοῦ, ἰδεολογίας, δραστηριότητας καὶ νωθρότητας. Ἐπίστευε στὸ ἰδεῶδες τῶν «ἐθνοτήτων» καὶ ἤθελε νὰ λευτερώσει τοὺς σκλάβους λαούς, γιὰ νὰ τοὺς ζέψει στὸ διπλωματικὸ ἅρμα τῆς Γαλλίας. Δὲν ξεχνοῦσε πὼς ὁ προαιώνιος ἠπειρωτικὸς ἐχθρὸς τῆς Γαλλίας ἦταν ἡ Δυαδικὴ Μοναρχία τῶν Ἀψβούργων. Ἡ δημιουργία μιᾶς ἀνεξάρτητης Ἰταλίας, ποὺ θὰ γινόταν α) ἀπὸ τὴν ἕνωση τῶν ἐλεύθερων κρατιδίων, καὶ β) ἀπὸ τὴν ἀπόσπαση τῶν αὐστροκρατούμενων ἐπαρχιῶν τοῦ Βορρᾶ, θὰ ἦταν μιὰ κατάπτωση καὶ μιὰ ἀπειλὴ γιὰ τὴν Αὐστρία. Καὶ τέλος, δὲν ξεχνοῦσε τοὺς συναισθηματικοὺς δεσμοὺς τῶν Βοναπάρτηδων μὲ τὸν ἰταλικὸ λαό.

Οἱ γάλλοι ἤθελαν νὰ γράψουν καινούργιες σελίδες δόξας. Στὴ Μαγένια, στὸ Σολφερῖνο, οἱ ζουάβοι μὲ τὰ κόκκινα σαλβάρια ἐτσάκισαν τοὺς ἀσπροντυμένους καϊζερλικς. Ὁ Ναπολέων ἐνίκησε, καὶ δὲν ἤξερε τί νὰ κάνει τὴ νίκη του. Μποροῦσε νὰ μπεῖ στὴ Βιέννη, καὶ τελματώθηκε ἄβουλος στοὺς κάμπους τῆς Λομβαρδίας. Νικητής, ἐπρόσφερε τὴν εἰρήνη στοὺς νικημένους, ποὺ ξαφνιασμένοι τὴν δέχτηκαν μὲ κρυφὴ χαρά. Ἡ Ἰταλία κράτος ἀνεξάρτητο κι' ἑνωμένο; Αὐτὸ ἦταν ὅλο; Γι' αὐτό, ὁ Ναπολέων ἔκανε τὸν πόλεμο, Γι' αὐτὸ χύθηκε τὸ γαλλικὸ αἷμα; Γι' αὐτὸ τσακίσθηκε ὁ στρατὸς τοῦ Φραγκίσκου Ἰωσήφ; Οἱ διάδοχοι τοῦ Μέτερνιχ χαμογέλασαν ἀνάμεσα στὶς ξανθὲς φαβορίτες τους: «Ἡ Γαλλία ἔχει ἄριστο στρατό, ποὺ νικάει, κι' ἀπαίσια διπλωματία, ποὺ ἐξουδετερώνει τὴ νίκη. Φτηνὰ τὴ γλυτώσαμε». Ἐκεῖνος, ὅμως, ποὺ γέλασε πιὸ πολύ, ἦταν ὁ Ὄθων Ἐδουάρδος Λεοπόλδος, φὸν Μπίσμαρκ, ἀρχηγός, τότε, τοῦ συντηρητικοῦ κόμματος στὴν Πρωσσικὴ Δίαιτα.

Ἔτσι, ἡ Γαλλία ἐδημιούργησε τὴν Ἰταλία, γιὰ ἀντίρροπο στὴν Αὐστρουγγαρία. Τὴν ἐδημιούργησε μὲ αἷμα γαλλικό. Τὴν ὁδήγησε στὰ πρῶτα της βήματα, τὴ βοήθησε. Δεκαπέντε χρόνια, ἀργότερα, ὅταν οἱ στρατιὲς τοῦ Μόλτκε αἰχμαλώτισαν τὸ γαλλικὸ στρατὸ στὸ Σεντάν, μαζὶ μὲ τὸν ἐλευθερωτὴ τῆς Ἰταλίας Ναπολέοντα, ἡ Γαλλία ζήτησε τὴ βοήθεια τῆς Λατινικῆς ἀδελφῆς χώρας. Οἱ ἰταλοὶ ὅμως δὲν κουνήθηκαν. Ἦσαν θυμωμένοι μὲ τοὺς Γάλλους, γιατὶ δὲν τοὺς ἄφησαν νὰ καταλάβουν τὴν παπικὴ Ρώμη. Εἶδαν μ' εὐχαρίστηση τὴν καταστροφὴ τῆς Γαλλίας, κι' ἔκαναν συμμαχία μὲ τοὺς παλιοὺς δυνάστες τους, τοὺς Αὐστριακούς, συμμαχία ποὺ στρεφόταν ἐνάντια στὴν καινούργια γαλλικὴ Δημοκρατία.

Ἡ μεγάλη ἀχαριστία γινηκε. Τὰ χρόνια πέρασαν. Οἱ ἰταλοὶ εἶναι σύμμαχοι τῶν Αὐστριακῶν, τῶν Γερμανῶν, κι' ἐκμεταλλεύθηκαν ὡς τὴ στερνὴ σταγόνα τὰ ὠφελήματα τῆς συμμαχίας. Ὅταν, ὅμως, οἱ σύμμαχοί τους βρέθηκαν σὲ πόλεμο, τὸ 1914, μὲ τὴ Γαλλία, τὴν Ἀγγλία, τὴ Ρωσσία, οἱ ἰταλοὶ ὄχι μόνον ξέχασαν τὴ συμμαχία, ἀλλὰ μὲ μιὰ ὑπέροχη διπλωματικὴ στροφὴ σπεκουλάροντας τὴ βέβαιη νίκη τῆς Συνεννοήσεως, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμο ἐνάντια στοὺς συμμάχους τους.

Ἡ ἀξία τῆς ἰταλικῆς συμβολῆς στὸν πόλεμο τοῦ 1914, ζωγραφίζεται θαυμάσια στὴ θυμόσοφη φράση τοῦ Κλεμανσώ, ποὺ ἀναρωτιόταν σὲ τί χρησιμεύει ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, ὁ ἄρρωστος... προστάτης του κι' ὁ ἰταλικὸς στρατός! Τὸ μέτωπο τοῦ Ἰζόντσο (μέτωπο ποὺ ἐδημιούργησε ἡ ἔξοδος τῆς Ἰταλίας στὸν πόλεμο), ἦταν ὁ ἐφιάλτης τοῦ Πεταὶν καὶ τοῦ Φός. Ὕστερ' ἀπ' τὴν οἰκτρὴ περιπέτεια τοῦ Καπορέττο — Τολμίνο, ὅταν οἱ ἰταλοὶ φυγάδες ἔφθασαν πανικόβλητοι ὡς τὴ Ρώμη, τὸ Συμμαχικὸ Στρατηγεῖο ἀναγκάσθηκε νὰ στείλει 14 Ἀγγλογαλλικὲς μεραρχίες στὸ ἰταλικὸ μέτωπο γιὰ νὰ σώσει τὴν κατάσταση. Καὶ τὴν ἔσωσε. Ἔσωσε τὴν Ἰταλία. Αὐτὴ τὴν ἐκδούλευση, δὲν τὴν συγχώρησαν ποτὲ οἱ ἰταλοὶ στοὺς Ἀγγλογάλλους. Καὶ τὸ ἀπόδειξαν τὸν Ἰούνιο τοῦ 1940.

Αὐτὴ εἶναι ἡ πολεμικὴ κι' ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἱστορία τῆς Ἰταλίας. Ὑπάρχει, ὅμως, μιὰ ἄλλη ἱστορία, πολὺ πιὸ ἐνδιαφέρουσα: ἡ ἱστορία τοῦ ἰταλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ.

⁂

Ὅπως μαρτυράει ἡ λέξη «ἰμπεριαλισμός» (αὐτοκρατορισμός), σημαίνει τὴν προσπάθεια ἑνὸς ὁμοιόμορφου ἐθνικὰ κράτους, νὰ δημιουργήσει αὐτοκρατορία, ὑποτάσσοντας ἄλλα διάφορα ἔθνη ἢ κατακτῶντας ἐδάφη ποὺ δὲν ἔχει ἀπάνω τους ἐθνικὰ δικαιώματα.

Μποροῦμε νὰ διακρίνουμε δυὸ εἰδῶν ἰμπεριαλισμούς: α) τὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ β) τὸν ἀποικιακό.

Ὁ πρῶτος ἔκανε θραύση ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση κι' ὕστερα. Στὴ φεουδαρχικὴν ἐποχὴ δὲν ὑπῆρχε ἡ ἔννοια τοῦ ἐθνικοῦ κράτους, ὥστε κάθε ἐθνικὸ ἀμάλγαμα γύρω ἀπὸ ἕνα δεσπότη ἦταν νόμιμο καὶ φυσικώτατο. Κι' αὐτὴ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ποὺ στὸν καιρὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα συγκέντρωσε στὰ σπλάχνα της διάφορους λαούς, ἀπὸ τὴν Ἰσπανία καὶ τὴν Ἴστρο, ὡς τὴν Περσία καὶ τὸ Σουδάν, δὲ μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ γιὰ «ἰμπεριαλιστική», γιατὶ τὸ κυρίαρχο ἑλληνικὸ στοιχεῖο δὲν θεωροῦσε τὴν Αὐτοκρατορία κτῆμα του καὶ τοὺς ἄλλους λαοὺς ὑποτελεῖς. Αὐτὴ ἡ κοσμοπολιτικὴ ἀντίληψη κράτησε πεισματικὰ ὡς τὴν ἐποχή, ποὺ ἡ κουτσουρεμένη Ρωμανία περιορίστηκε σὲ ἐδάφη καθαρὰ ἑλληνικά, καὶ πρῶτος ὁ Πλήθων Γεμιστὸς εἶδε τὴν ἀνάγκη τῆς ἀλλαγῆς τοῦ ρωμαϊκοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἰδεώδους σὲ καθαρὰ ἑλληνικὸ ἐθνικό. Μὰ ἦταν ἀργά. Κι' αὐτοὶ οἱ Ὀθωμανοὶ Σουλτάνοι, κληρονόμησαν μαζὶ μὲ τὰ ἐδάφη τοῦ Βυζαντίου, τὴν ἀντίληψη τῆς κοσμοπολιτικῆς αὐτοκρατορίας, καὶ πολὺ ἀργότερα τὸ ὀθωμανικὸ κράτος ἐπῆρε καθαρὴ τουρκικὴ ἐθνικὴ συνείδηση. Τὴν ἴδια ἀκριβῶς μορφὴ εἶχε καὶ ἡ Αὐτοκρατορία τοῦ Καρλομάγνου. Καὶ ὁ στερεωμένος ἀπὸ ἐθνικὴ συνείδηση εὐρωπαϊκὸς κόσμος, ἔβλεπε σ' αὐτοὺς τοὺς ἰσχυροὺς κρατικοὺς ὀργανισμοὺς μιὰ ἐγγύηση γιὰ ἀσφάλεια καὶ γαλήνη, στὴν ἀναρχία τοῦ φεουδαλισμοῦ ποὺ ἐμάστιζε τὴν Εὐρώπη.

Ὅταν ὅμως, μὲ τὴν Ἀναγέννηση, οἱ ἐθνικὲς συνειδήσεις τῶν λαῶν ἐξύπνησαν, ἡ ἔννοια τῶν παλιῶν αὐτῶν αὐτοκρατοριῶν ἔγινε ἀντιπαθητική. Κάθε λαὸς ἤθελε ν' ἀποτελεῖ ἕνα ὁμοιογενὲς ἐθνικὸ Κράτος, καὶ πάνω σ' αὐτὴ τὴ βάση δημιουργήθηκε ἡ νέα πολιτικὴ διαίρεση τῆς Εὐρώπης. Διαίρεση πολιτικὴ καὶ ἐθνικὴ μαζί.

Ὁ ἰμπεριαλισμὸς ὅμως δὲν πέθανε. Μόνο ποὺ πῆρε ἄλλη μορφή. Ἀπὸ κοσμοπολιτικὸς ποὺ ἦταν πρῶτα, δηλαδὴ ἀμάλγαμα λαῶν δίχως ἐθνικὴ συνείδηση «ex aequo διαβιούντων», σὲ κοινὸ κρατικὸ ὀργανισμό, μετάλλαξε σὲ ἐθνικό, δηλαδὴ στὴν κυριαρχία ἑνὸς ὁμοιογενοῦς ἐθνικὰ κράτους, πάνω σὲ ἄλλες ἐθνότητες. Ἑπομένως, ὁ καινούργιος ἰμπεριαλισμός, ἀποκλείοντας τὴν ἀρχὴ τῆς ἰσότητας καὶ ἐπιβάλλοντας τὸ προβάδισμα ἑνὸς ἔθνους πάνω στὰ ἄλλα, τὴν ἐποχὴ μάλιστα ποὺ ἐξύπνησαν οἱ ἐθνικὲς συνειδήσεις, δὲ μποροῦσε παρὰ νὰ προκαλέσει τὸ αἴσθημα τῆς ἀδικίας καὶ ἀντιδράσεις σοβαρές.

Ἡ ἀδικία (καὶ οἱ ἀντιδράσεις) χαρακτηρίζουν τὸν εὐρωπαϊκὸ ἰμπεριαλισμό, δηλαδὴ τὴν προσπάθεια νὰ κατακτήσει ἕνα Κράτος ἄλλα ἔθνη εὐρωπαϊκά, ποὺ ἀνήκουν στὴν κλάση τῶν «πολιτισμένων λαῶν» τῶν ἀξίων ν' αὐτοκυβερνηθοῦν. Ὅσο γιὰ τὸν ἀποικιακὸ ἰμπεριαλισμό, αὐτὸς ποὺ στρέφεται σὲ λαοὺς ἐξωευρωπαϊκούς, μισοβάρβαρους ἢ βάρβαρους, ὄχι μόνον δὲν μπορεῖ νὰ τὸν καταδικάσει κανεὶς ἀπόλυτα, μὰ ἴσως θὰ ἔπρεπε νὰ τοῦ ἀναγνωρίσει καὶ γενικώτερη ἀνθρωπιστικὴ σκοπιμότητα.

Οἱ ἐθνικὲς ἀντιδράσεις ἐνάντια στοὺς εὐρωπαϊκοὺς ἰμπεριαλισμούς, ἦταν τόσο μεγάλες, ὥστε μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς αὐτὸ τὸ εἶδος εἶχε σβύσει σχεδόν. Ἡ τελευταία προσπάθεια τῆς Γαλλίας, μὲ τὸ Ναπολέοντα, πνίγηκε μέσ' στὸ αἷμα. Ἡ Αὐστρία, ἀναγκάσθηκε νὰ δώσει πολλὲς ἐλευθερίες στοὺς ὑποτελεῖς λαούς της, ὥσπου τὸ σόλοικο μωσαϊκὸ διαλύθηκε. Τὰ Βαλκάνια πῆραν τὴν ἐθνική μορφή τους. Ἡ Πολωνία ξαναβρῆκε τὴν ἀνεξαρτησία της, καθὼς κ' ἡ Φινλανδία κ' οἱ Βαλτικὲς χῶρες. Ὁ περασμένος Μεγάλος Πόλεμος σήμανε τὸ τέλος τοῦ ἄδικου καὶ ἀπαίσιου εὐρωπαϊκοῦ ἰμπεριαλισμοῦ. Καὶ ἐπιμένω στὴν ἄποψή μου, γιατὶ αὐτὴ ἡ πρόσκαιρη ἀναγέννησή του εἶναι τόσο ἀφύσικη, κτηνώδης καὶ ἀντίθετη πρὸς τὴ γενικὴ συνείδηση τῶν λαῶν, ὥστε δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ γκρεμιστεῖ ἀπότομα μέσα σὲ μιὰν ἐπανάσταση, καὶ ἂν ἀκόμα τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου τὴν εὐνοήσει (πρᾶμα ἐντελῶς ἀπίθανο).

Ὅπως εἴπαμε, ὁ ἀποικιακὸς ἰμπεριαλισμός, καὶ σκόπιμος εἶναι καὶ ἀνθρωπιστικός, ὅταν ἐφαρμόζεται ὅπως πρέπει ἀπὸ Κράτη βαθειὰ πολιτισμένα, ποὺ ἔχουν συνείδηση τῶν εὐθυνῶν τους ἀπέναντι στὴν ἱστορία.

Τέτοιο κράτος εἶναι ἡ Μεγάλη Βρεττανία.

Ἡ Μεγάλη Βρεττανία εἶναι ὁ κυριώτερος ἐκπρόσωπος τοῦ ἀποικιακοῦ ἰμπεριαλισμοῦ στὸν κόσμο, καὶ ὁ μεγαλείτερος ἐχθρὸς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ. Ὄχι μόνον δὲν θέλησε ποτὲ νὰ ὑποτάξει ἔθνος εὐρωπαϊκό, μὰ καὶ πολέμησε σκληρὰ γιὰ τὴν ἐλευθερία τῶν πολιτισμένων λαῶν. Ἡ πολιτική της σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο, εἶχε πάντοτε μιὰ συνέπεια καὶ συνέχεια ἀτράνταχτη, ποὺ προκαλεῖ τὸ θαυμασμὸ τοῦ κάθε καλοπροαίρετου ἀνθρώπου, τοῦ λευθερωμένου ἀπὸ τὶς μεταφυσικὲς νοσηρότητες, εἴτε τοῦ ἄκρατου ἰμπεριαλισμοῦ, εἴτε τοῦ ἄκρατου φιλελευθερισμοῦ. Τοῦ ἀνθρώπου ποὺ βλέπει τὰ πράγματα ὅπως εἶναι στὴν πραγματικότητα. Κ' ἡ πραγματικότητα φωνάζει πὼς ὁ Ἀλβανικὸς λαὸς εἶναι σὲ θέση ν' αὐτοδιοικηθεῖ κι' ἂς ὑστερεῖ σὲ οἰκονομικὴν ὀργάνωση ἀπὸ τὸν Ἰταλικό. Καὶ πὼς οἱ κανίβαλοι τῆς Πολυνησίας ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μιὰ κάποια

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 7)

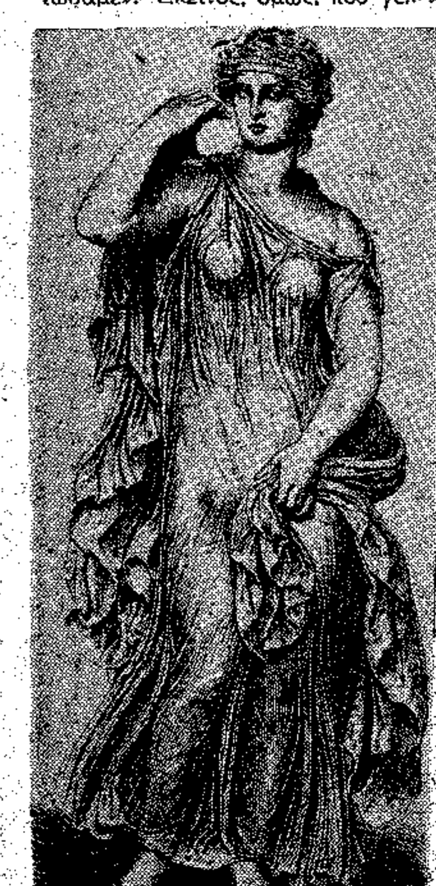

Ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ ἀγάλματα ποὺ ἐκπολίτισαν τὴ Ρώμη: Ὀρχηστρίδα, στὸ Μουσεῖο τοῦ Βατικανοῦ.

Ἐσωτερικὸς διάλογος

Νά ὁ λαός σου

Τοῦ ΜΑΡΚΟΥ ΑΥΓΕΡΗ

Α.— Νά ὁ Λαός σου.

Καὶ σοῦ πλαταίνει πάλι ἀπεριόριστα τὰ σύνορα τῆς ψυχῆς σου.
Νά, ποὺ σοῦ μεγαλώνει θαυμαστὰ τὴν ἐσωτερική σου γεωγραφία.

Ἄπιστε, λιγόψυχε διανοούμενε, μὲ τὴ χάρτινη καρδιά σου.

Ἄκου τὴ φωνὴ ἀπὸ τὰ φυλετικὰ ἔγκατα,
δέξου ἀπὸ τὶς προαιώνιες Μῆτρες τὴ γόνιμη ζέστα

Ἀπὸ τ' ἀναμμένα ὑποχθόνια
δέξου ἐκείνη τὴν πρώτη, τὴ φλογερὴ πνοὴ τὴ γεννήτρα,
τὴν κοσμογονικὴ φωτιὰ ποὺ ξαναπλάθει.

Σκύψε μέσα σου καὶ θὰ τὸν ἀναγνωρίσεις,
θὰ τὸν ἰδεῖς ἐκεῖ νὰ λουφάζει τὸν ἡρωϊσμὸ τῆς ρατσας σου,
πάντα ἕτοιμο νὰ ξεσπάσει,
πάντα ἕτοιμο νὰ σὲ ἀνυψώσει στὴ σκέψη καὶ στὴν πράξη

ὠχρὲ λόγιε, κουρασμένε ἐστέτ...

Νά ποιὸς εἶναι ὁ ἐθνικός σου χαραχτῆρας,
βάλε τ' αὐτί σου καὶ θὰ τὸν ἀκούσεις τὸν ὑποχθόνιο ποταμό.

Β.— Μὲ βαθειὰ εὐλάβεια, μ' ἅγια κατάνυξη
ἀντικρύζω Αὐτὸν τὸν αἰώνιο Στρατιώτη,
Αὐτὸν τὸν αἰώνια Μαχόμενο, τὸ Σταυρωμένο καὶ πάντα Ἀναστημένο.

Πιστεύω, ἀναβλέπω.
Ἀναγνωρίζω τὸ Θριαμβευτὴ μὲ τὰ σιδερένια βήματα
Μὲ γιγάντια βήματα περπατᾶ μέσα στὸ χρόνο,
ἡ Ἱστορία ἀντηχεῖ ἀπὸ τὰ βήματά του.
Αὐτὸς εἶναι τὸ κάστρο μου κ' ἡ ἀσπίδα, ὁ ἄπαρτος ψηλός μου βράχος.

Ὀργώνει τοὺς κάμπους καὶ σπέρνει τὰ βουνὰ καὶ σκίζει τὶς θάλασσες.

Μέσα στὴ βροχὴ καὶ στὸ χειμῶνα,
μέσα στὴν πύρα τοῦ καλοκαιριοῦ,
ἀνασκάβει βαθειὰ πετροχώραφα, καβάλλα πάει στὸ βουερὸ τὸ κῦμα.

Αἰώνια παραδέρνει....

Ἀπὸ ἀμνημόνευτα χρόνια,
ἀκατάλυτος, Αὐτὸς ὁ καταλύτης τοῦ χρόνου.

Ἀγωνίζεται τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα,
κερδίζει τὶς ἄπαρτες μάχες,

σὲ πάνδημη ἐξόρμηση, μὲ τὶς γυναῖκες καὶ μὲ τὰ παιδιά Του,
παίρνει τὰ στενὰ τῆς Πίνδου, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων.

Α.— Νά ὁ Λαός σου,
τὸ τεράστιο βιολογικὸ κῦμα ποὺ σὲ ἀνασηκ,
ποὺ σὲ φέρνει ὅπως ἡ ἀγκαλιὰ τὸ βρέφος,
τῶν Οὐρανῶν ἡ Πλατυτέρα,
ἀπὸ τὰ βάθη τῶν περασμένων στὰ βάθη τῶν μελλούμενων.
Βυθισμένος στὴν αἰωνιότητά Του θἄσαι ὅπως τὸ βρέφος στὴ μήτρα.

Στοὺς σκονισμένους δρόμους Του θὰ ξαναβρεῖς
τὴν ἀπάρθενη, ἄφθαρτη ψυχή σου.
Στὰ ταπεινὰ σκηνώματά Του ποὺ ἔχεις ἀπαρνηστεῖ
θὰ ξαναβρεῖς τοὺς χαμένους παμπάλαιους θυρεούς σου,

ἀριστοκράτη τοῦ πνεύματος μὲ τὴ νεκρὴ καρδιά,

θ' ἀντικρύσεις τὰ πατρογονικὰ λιοντάρια, τοὺς χθόνιους θεούς,
ἀκοίμητους φρουροὺς στὴ γῆ σου.

Β.— Θὰ μελετήσω ὅπως στὰ ἱερὰ βιβλία
τὸν καθημερινό Σου μόχθο
καὶ τὸ ἅγιο ἔργο τῶν χεριῶν Σου θ' ἀνυμνήσω.
Σὰν ἄσωτος υἱὸς θἄρθω νὰ Σοῦ προσπέσω.

Δέξου με,
μὲ τὰ δάκρυα τὶς ἅγιες Σου πληγὲς νὰ πλύνω
ἀπὸ τῶν δυναστῶν Σου τῶν ἀνόσιων καὶ τῶν ὀχτρῶν Σου τὰ ὅπλα,
σὰν ἕνας ἀπὸ τοὺς δούλους Σου τοὺς ἔσχατους νὰ διακονήσω
στοὺς Ἁγίους Τόπους, ποὺ ὁ ἵδρωτας καὶ τὸ αἷμα Σου ἔχουν ποτίσει...

ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΓΕΡΗΣ

ΗΡΟΔΟΤΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΑ

(Βιβλίο 8ο)

ΜΕΤΑΦΡ. ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ Τοῦ κ. Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

12

89. Μέσα στὸ χαλασμὸ ἐκεῖνο σκοτώθηκε ὁ ναύαρχος Ἀριαβίγνης(1), γιὸς τοῦ Δαρείου κι ἀδερφὸς τοῦ Ξέρξη, καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ξακουστοὶ ἀπὸ τοὺς Πέρσες, τοὺς Μήδους καὶ τοὺς συμμάχους των, καθὼς καὶ λίγοι ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Ὅσοι ἀπ' τοὺς τελευταίους ἤξεραν κολύμπι καὶ τὰ πλοῖα τους εἶχαν καταστραφεῖ, μιὰ ποὺ δὲ σκοτώνουνταν ἀπὸ τὸ χέρι τῶν ἐχθρῶν, ἔβγαιναν ζωντανοὶ στὴ Σαλαμίνα. Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀπὸ τοὺς βαρβάρους χάνουνταν στὴ θάλασσα, ἐπειδὴ δὲν ἤξεραν κολύμπι. Ὅταν ἄρχισαν τὰ πρῶτα πλοῖα τους νὰ φεύγουν, τότε γίνηκε κι ἡ μεγαλύτερη καταστροφή τους· γιατὶ ὅσοι εἶταν τοποθετημένοι στὶς ἀποπίσω γραμμές, προσπαθῶντας νὰ περάσουν μὲ τὰ πλοῖα τους μπροστὰ γιὰ νὰ δείξουνε κι αὐτοὶ στὸ βασιλιὰ παληκαριά, ἔπεφταν ἀπάνω στὰ δικά τους τὰ καράβια ποὺ ὑποχωροῦσαν.

90. Σ' ἐκείνη τὴν ἀναμπουμπούλα γίνηκε κι αὐτό. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Φοίνικες, ποὺ τὰ πλοῖα τους εἶχαν χαθεῖ στὴ ναυμαχία, παρουσιάστηκαν στὸ βασιλιὰ καὶ κατηγόρησαν τοὺς Ἴωνες πὼς ἐξαιτίας τους χάσανε τὰ πλοῖα, ἐπειδὴ τοὺς πρόδωσαν τάχα ἐκεῖνοι. Τὰ ἔφερε ὅμως ἡ τύχη ἔτσι ὥστε οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἰώνων δὲν ἐθανατώθηκαν· ἐνῶ οἱ Φοίνικες οἱ κατήγοροί τους ἔλαβαν τὴν κατάλληλη πληρωμή. Ἐνῶ ἐκεῖνοι κατάθεταν ἀκόμα αὐτά, ἕνα πλοῖο τῶν Σαμοθρακῶν(2) χίμηξε πάνου σ' ἕνα ἄλλο ἀττικό. Τὸ ἀττικὸ ἄρχισε νὰ βουλιάζει, ὅταν ὅρμησε ἄλλο πλοῖο αἰγινίτικο καὶ βούλιαξε τὸ πλοῖο τῶν Σαμοθρακῶν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ ἄντρες τῆς Σαμοθράκης εἶταν ἄξιοι ἀκοντιστές, ρίχνοντας ἀπὸ τὸ πλοῖο τους ποὺ βούλιαζε γκρεμίσαν τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἀνεβαίνοντας στὸ ἐχθρικὸ καράβι τὸ κυρίεψαν. Αὐτὸ τὸ περιστατικὸ γλύτωσε τοὺς Ἴωνες· γιατὶ μόλις ὁ Ξέρξης εἶδε πὼς οἱ σύμμαχοί του ἐτοῦτοι ἐπιτελέσανε τέτιο κατόρθωμα μεγάλο, καθὼς εἴτανε καταγαναχτισμένος καὶ τοὺς ἔβγαζε ὅλους φταῖχτες, ξεθύμανε στοὺς Φοίνικες καὶ πρόσταξε νὰ τοὺς πάρουν τὰ κεφάλια, γιὰ νὰ μὴν κατηγοροῦν, δειλοὶ αὐτοί, τοὺς ἀνωτέρους των. Στὸ μεταξὺ ὁ Ξέρξης, θρονιασμένος στὸ βουνὸ ποὺ βρίσκεται ἀπέναντι στὴ Σαλαμίνα καὶ ποὺ λένεται Αἰγάλεος, ὁποτε ἔβλεπε κανέναν ἀπὸ τοὺς δικούς του νὰ διαπράττει κάποιο κατόρθωμα στὴ ναυμαχία, ζητοῦσε πληροφορίες γιὰ τὸ δράστη καὶ οἱ γραμματικοί του σημείωναν τὸν κυβερνήτη τοῦ πλοίου μὲ τ' ὄνομα τοῦ πατέρα καὶ τῆς πόλης του. Στὸ πάθημα αὐτὸ τῶν Φοινίκων συνέργησε κι ὁ Πέρσης Ἀριαράμνης, φίλος τῶν Ἰώνων, ποὺ βρισκόταν κοντὰ στὸ βασιλιά.

91. Τέτιο τέλος εἶχαν οἱ Φοίνικες. Καὶ καθὼς οἱ βάρβαροι τὸ βάλαν στὴ φευγάλα καὶ ζητοῦσαν γλυτωμὸ κατὰ τὸ Φάληρο, οἱ Αἰγινίτες τοὺς ἔπιασαν τὸ πέρασμα(3) κι ἔπραξαν ἐκεῖ κατορθώματα σημαντικά. Ἔτσι, μέσα στὴν ἀνακατωσούρα, οἱ Ἀθηναῖοι ξολόθρευαν τὰ πλοῖα ποὺ ἀντιστέκονταν ἢ κυνηγιόνταν, ἐνῶ οἱ Αἰγινῖτες ὅσα προσπαθοῦσαν νὰ ξεφύγουν κι ὅταν μερικοὶ γλύτωναν ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους, προχωρῶντας ἔπεφταν στὰ χέρια τῶν Αἰγινιτῶν.

92. Ἐκεῖ ἀπαντήθηκαν τυχαῖα τὸ πλοῖο τοῦ Θεμιστοκλῆ ποὺ κυνηγοῦσε ἕν' ἄλλο καὶ τοῦ Πολύκριτου, γιοῦ τοῦ Κρίου, ἀπὸ τὴν Αἴγινα, καθὼς αὐτὸ εἶχε πέσει ἀπάνου σ' ἕνα πλοῖο τῆς Σιδῶνας, ἐκεῖνο ἴσα ἴσα ποὺ ἔπιασε τὸ αἰγινίτικο καράβι τὸ σταματημένο σὰν προφυλακὴ κοντὰ στὴ Σκιάθο, μὲ τὸ ὁποῖο ἔπλεε καὶ ὁ Πυθέας ὁ γιὸς τοῦ Ἰσχενόου, ποὺ πετσοκομμένο τὸν κρατοῦσαν στὸ πλοῖο τους οἱ Πέρσες καὶ θαμαίνονταν μὲ τὴν παλληκαριά του(4). Περιφέροντας λοιπὸν κι αὐτὸν μαζὶ μὲ τοὺς Πέρσες, τὸ πλοῖο τῆς Σιδῶνας κυριεύτηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες κι ἔτσι ὁ Πυθέας γύρισε γλυτωμένος στὴν Αἴγινα. Μόλις ὁ Πολύκριτος ἀντίκρυσε τὸ ἀττικὸ πολεμικό, ἀναγνώρισε ἀπὸ τὸ σῆμα της τὴ ναυαρχίδα καὶ κράζοντας τὸ Θεμιστοκλῆ τοῦ τάψαλε σχετικὰ μὲ τὴ δῆθεν περσοφιλία τῶν Αἰγινιτῶν(5). Ἔτσι λοιπὸν ἐπείραζε τὸ Θεμιστοκλῆ ὁ Πολύκριτος τὴ στιγμὴ ποὺ βούλιαζε τὸ πλοῖο, ἐνῶ ὅσα καράβια τῶν βαρβάρων εἶχαν γλυτώσει φτάσανε στὸ Φάληρο γιὰ νὰ προστατευτοῦν ἀπὸ τὸ πεζικό τους.

93. Σ' αὐτὴ τὴ ναυμαχία περισσότερο ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνες ἀκούστηκαν οἱ Αἰγινῖτες κι ὕστερα οἱ Ἀθηναῖοι, ἀπὸ τοὺς ἄντρες πάλι ὁ Πολύκριτος ὁ Αἰγινίτης μαζὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους Εὐμένη τὸν Ἀναγυράσιο(6) καὶ Ἀμεινία τὸν Παλληνέα, ποὺ εἶχε κυνηγήσει τὸ πλοῖο τῆς Ἀρτεμισίας. Ἂν εἶχε καταλάβει πὼς μέσα σ' αὐτὸ βρισκόταν ἡ Ἀρτεμισία, δὲ θὰ σταματοῦσε τὴν καταδίωξη πρὶν τὴν πιάσει ἢ πρὶν ὁ ἴδιος πιαστεῖ· γιατὶ εἶχε γίνει ἰδιαίτερη σύσταση σχετικὰ στοὺς Ἀθηναίους τριηράρχους καὶ εἶχε συνάμα προκηρυχτεῖ ἀμοιβὴ ἀπὸ δέκα χιλιάδες δραχμὲς σὲ ὅποιον θὰ τὴν ἔπιανε ζωντανή, ἐπειδὴ τοὺς φαινόταν ἀνήκουστο νὰ λάβει μέρος μιὰ γυναίκα στὴν ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτὴ λοιπόν, καθὼς εἴπαμε πρωτύτερα, ξέφυγε. Κι ὅσα πλοῖα διασώθηκαν συγκεντρωθήκανε ὅλα στὸ Φάληρο.

94. Ὁ Ἀδείμαντος, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Κορινθίων, ἰσχυρίζονται οἱ Ἀθηναῖοι πὼς ἀμέσως ἐξαρχῆς, μόλις χτυπήθηκαν τὰ πλοῖα, κυριευμένος ἀπὸ ταραχὴ καὶ πανικό, σήκωσε πανιὰ καὶ τόβαλε τρεχάλα. Οἱ Κορίνθιοι, ἅμα εἶδαν τὴ ναυαρχίδα τους νὰ φεύγει, ἐτρέξαν πίσω της κι αὐτοί. Καθὼς ἔφευγαν λοιπόν, φτάνοντας κοντὰ στὸ ἱερὸ τῆς Σκιράδας Ἀθηνᾶς(7), στὴ Σαλαμίνα, βρῆκαν στὸ δρόμο τους ἕνα τρεχαντῆρι θεόπεμπτο, ποὺ κανένας δὲν ἀποδείχτηκε πὼς τόχε στείλει καὶ πλησίασε τοὺς Κορινθίους ποὺ δὲν ἤξεραν τίποτε ἀπ' τὶς ἐχθροπραξίες. Κι ἀπὸ τὸ ἑξῆς συμπεραίνουν πὼς εἶταν σημάδι θεϊκό. Μόλις βρέθηκαν κοντὰ στὰ πλοῖα τῶν Κορινθίων, οἱ ἄνθρωποι τοῦ τρεχαντηριοῦ φώναξαν: «Ἀδείμαντε! Ἐσὺ γύρισες πίσω τὰ καράβια σου καὶ καταπροδίνοντας τοὺς Ἕλληνες πῆρες τὸ δρόμο τῆς φυγῆς. Οἱ ἄλλοι ὅμως νικοῦνε τωραδά, καὶ τόσο πολύ, ὅσο εὔχονταν νὰ κατατροπώσουν τοὺς ἐχθρούς των.» Αὐτὰ τοῦ εἶπαν, μὰ ἐπειδὴ ὁ Ἀδείμαντος δὲν πίστευε πρόσθεσαν καὶ τὸ ἑξῆς: πὼς αὐτοὶ προσφέρονται νὰ κρατηθοῦν ὡς ὅμηροι καὶ νὰ θανατωθοῦν, ἂν ἀποδειχτεῖ πὼς δὲ νικοῦν οἱ Ἕλληνες. Ἔτσι ὁ Ἀδείμαντος καὶ οἱ λοιποὶ ἄλλαξαν κατεύθυνση κι ἔφτασαν στὸ μέρος τῆς ναυμαχίας ὅταν αὐτὴ εἶχε τελειώσει. Τέτια διάδοση ἐπικρατεῖ σχετικὰ ἀπ' τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Κορίνθιοι ὅμως δὲν τὸ παραδέχονται, ἐπιμένοντας πὼς ἔλαβαν μέρος στὴ ναυμαχία ἀνάμεσα στοὺς πρώτους, πρᾶμα ποὺ τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ ὑπόλοιπη Ἑλλάδα.

95. Ὁ Ἀθηναῖος Ἀριστείδης, ὁ γιὸς τοῦ Λυσιμάχου, ποὺ τὸν ἀνάφερα καὶ λίγο παραπάνου ὡς ἔξοχον ἄντρα, αὐτὸς μέσα στὴν ἀνακατωσούρα ἐκείνη γύρω ἀπὸ τὴ Σαλαμίνα ἔκανε τὸ ἑξῆς. Πῆρε μαζί του πολλοὺς ὁπλίτες ἀπ' ὅσους εἶχαν παραταχτεῖ στὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς Σαλαμίνας, ἀθηναϊκῆς καταγωγῆς, καὶ τοὺς ἀποβίβασε στὸ νησὶ Ψυττάλεια, ὅπου σκότωσαν ὅλους τοὺς Πέρσες ποὺ βρίσκονταν σ' ἐκεῖνο τὸ νησάκι.

96. Ἀφοῦ ἡ ναυμαχία πῆρε τέλος, οἱ Ἕλληνες τράβηξαν ἔξω στὸ γιαλὸ τῆς Σαλαμίνας ὅσα συντρίμμια καραβιῶν βρίσκουνταν ἀκόμα ἐκεῖ κι ἑτοιμάζουνταν γιὰ νέα ναυμαχία, πιστεύοντας πὼς ὁ βασιλιὰς θὰ μεταχειριζόταν ἀκόμα μιὰ φορὰ τὰ πλοῖα ποὺ τοῦ εἴχανε γλυτώσει. Πολλὰ ἀπ' τὰ τσακισμένα καράβια τὰ πῆρε ὁ πονέντες καὶ τάφερε στὴν ἀκρογιαλιὰ τῆς Ἀττικῆς ποὺ λέγεται Κωλιάδα(8). Ἔτσι βγῆκαν ἀληθινοὶ σὲ ὅλα οἱ χρησμοὶ ποὺ εἰπώθηκαν γι' αὐτὴ τὴ ναυμαχία ἀπὸ τὸ Βάκη καὶ τὸ Μουσαῖο(9), καθὼς καὶ ὁ σχετικὸς μὲ τὰ ναυάγια ποὺ ἀνασύρθηκαν ἔξω ἐκεῖ, σύμφωνα μὲ τὴν προφητεία ποὺ ἔδωσε πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια ὁ Λυσίστρατος ὁ Ἀθηναῖος(10), χρησμοδότης, καὶ ποὺ τὴν εἶχαν λησμονήσει ὅλοι:

Μὲ κουπιὰ οἱ Κωλιάτισσες θ' ἀνάψουν τὴ φωτιά τους.

Αὐτὸ λοιπὸν εἶταν γραφτὸ καὶ νὰ γίνει ἔπειτ' ἀπ' τὴν ἀναχώρηση τοῦ βασιλιᾶ.

97. Ὁ Ξέρξης, μόλις ἔμαθε τὸ χαλασμὸ ποὺ τὸν ἦρε, φοβήθηκε μήπως κανένας ἀπ' τοὺς Ἴωνες ὁρμηνέψει τοὺς Ἕλληνες, ἢ τὸ σκεφτοῦνε μόνοι τους, νὰ πᾶνε μὲ τὰ πλοῖα τους στὸν Ἑλλήσποντο γιὰ νὰ χαλάσουν τὰ γεφύρια καὶ τότε αὐτός, ἀποκλεισμένος στὴν Εὐρώπη, κιντυνέψει νὰ καταστραφεῖ· γι' αὐτὸ εἶχε τὸ νοῦ του στὸ φευγιό. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν ἤθελε νὰ τὸν καταλάβουν οὔτε οἱ Ἕλληνες, οὔτε οἱ δικοί του, βάλθηκε νὰ κάμει πρόχωμα στὴ Σαλαμίνα κι ἔδενε στὴν ἀράδα φορτηγὰ φοινικικά, γιὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσει σὰν εἶδος γέφυρα καὶ προπύργιο, καὶ γενικὰ ἑτοιμαζότανε γιὰ πόλεμο, σὰ νάτανε νὰ δώσει κι ἄλλη ναυμαχία. Βλέποντας τον οἱ ἄλλοι νὰ λαβαίνει αὐτὰ τὰ μέτρα, εἶχαν ὅλοι τὴν πεποίθηση πὼς χωρὶς ἄλλο ἔκανε ἑτοιμασίες γιὰ νὰ μείνει καὶ νὰ πολεμήσει. Μονάχα ὁ Μαρδόνιος, ποὺ εἶχε περισσότερο ἀπ' τοὺς ἄλλους πεῖρα τῆς ταχτικῆς του, μπῆκε στὸ νόημα. Ἐνῶ ὁ Ξέρξης καταγινότανε μ' αὐτά, ἔστελνε συνάμα στὴν Περσία ἄνθρωπό του γιὰ νὰ τοὺς ἀναγγείλει τὴν πρόσφατη συφορά.

98. Καὶ κανένας στὸν κόσμο δὲν τρέχει γρηγορώτερα ἀπ' αὐτουνοὺς τοὺς ταχυδρόμους. Νά πῶς τὴν ἔχουνε κανονίσει οἱ Πέρσες τὴν ὑπηρεσία αὐτή: Λένε δηλαδὴ πὼς ὅσες μέρες κρατάει ὁ δρόμος, τόσοι ἄντρες καὶ ἄλογα εἶναι στὸ μεταξὺ σταματημένα, κάθε ἄλογο καὶ ἄντρας τοποθετημένοι σὲ ἀπόσταση μιᾶς ἡμέρας ὁ ἕνας ἀπ' τὸν ἄλλον. Αὐτουνοὺς οὔτε χιόνι οὔτε βροχὴ οὔτε κάμα οὔτε νύχτα τοὺς στέκει ἐμπόδιο νὰ διανύσουν τὸν ἀνάλογό τους δρόμο ὅσο μποροῦν γρηγορώτερα. Ὁ πρῶτος λοιπὸν ποὺ θὰ τρέξει ἀναθέτει τὴν ἐντολὴ στὸ δεύτερο, ὁ δεύτερος στὸν τρίτο κι ἔτσι μὲ τὸ νὰ τὴν παραδίνει ὁ ἕνας τοῦ ἀλλουνοῦ φτάνει στὸ τέρμα ὅπως στὴ λαμπαδηφορία(11) ποὺ ἐκτελοῦν οἱ Ἕλληνες στὴ γιορτὴ τοῦ Ἡφαίστου. Τὸ τρέξιμο τοῦτο μὲ τ' ἄλογα οἱ Πέρσες τ' ὀνομάζουν ἀγγαρεία(12).

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

(1) Ὁ Ἀριαβίγνης εἶχε τεθεῖ ἐπικεφαλῆς τῆς Ἰωνικῆς καὶ τῆς Καρικῆς μοίρας.

(2) Πρόκειται γιὰ τοὺς ναῦτες τοῦ γνωστοῦ νησιοῦ, ποὺ περιλαβαίνονταν στοὺς ξένους συμμάχους τῶν Περσῶν.

(3) Ἐννοεῖ τὸ στενὸ τὸ ἀνάμεσα στὴν Ψυττάλεια καὶ τὴν Ἀττική.

(4) Γιὰ τὸ κατόρθωμα τοῦτο τοῦ Πυθέα καὶ τὶς φοβερές πληγές του ἔγινε λόγος στὸ προηγούμενο βιβλίο, κεφ. 181.

(5) Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν κρατήσει πρωτύτερα ὡς ὅμηρο ἀρκετὸ διάστημα τὸν πατέρα τοῦ Πυθέα, Κρίο, ποὺ τὸν ὑποπτεύονταν μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους συμπολίτες του γιὰ φίλο τῶν Περσῶν.

(6) Ὁ δῆμος Ἀναγυροῦντος εἶταν ὁ μεγαλύτερος τῆς ἀρχαίας Ἀττικῆς καὶ βρισκόταν στὴν περιφέρεια τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ Βάρη. Ἐκεῖ κατοικοῦσε ἡ φυλὴ Ἐρεχθηΐδα.

(7) Τὸ ὄνομα αὐτὸ δόθηκε στὸ ἱερὸ τῆς θεᾶς ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τῆς Σαλαμίνας, ποὺ ἔτσι λεγόταν παλαιότερα.

(8) Ἡ Κωλιάδα εἶταν μικρὸ ἀκρωτήριο στὰ δυτικὰ παράλια τῆς Ἀττικῆς, τέσσερα χιλιόμετρα περίπου μακριὰ ἀπὸ τὸ Φάληρο, στὴ σημερινὴ θέση «Τρεῖς πύργοι» ἤ, πιθανώτερα, «Ἅγιος Κοσμᾶς». Γιὰ τὴν προέλευση τῆς ὀνομασίας δὲν ὑπάρχει ἐξήγηση ἱκανοποιητική.

(9) Ὁ Μουσαῖος, γιὸς τοῦ Ἀντιφήμου ἢ τοῦ Μόλπου καὶ τῆς Μήνης ἢ τῆς Σελήνης, διατέλεσε μαθητὴς τοῦ Ὀρφέα ἢ τοῦ Λίνου. Στὸ μυθολογικὸ αὐτὸ πρόσωπο ἀποδίνονταν ἀπ' τοὺς ἀρχαίους θρησκευτικὰ ποιήματα, χρησμοί, ξόρκια κλπ.

(10) Ὁ μάντης αὐτὸς δὲν ξέρουμε πότε ἀκριβῶς ἔζησε.

(11) Οἱ λαμπαδηφορίες ἤ, κυριολεχτικώτερα, λαμπαδηδρομίες, εἶταν ἀγῶνες δρόμου μὲ θρησκευτικὸ χαραχτῆρα. Σ' αὐτὲς ἔτρεχαν νέοι κρατῶντας λαμπάδα καὶ παραδίνοντάς την, ἔπειτ' ἀπὸ μιὰ ὁρισμένη ἀπόσταση, στὸν ἑπόμενο σύντροφό τους, ἴσαμε ποὺ αὐτὴ νὰ φτάσει στὸ τέρμα. Τέτιοι ἀγῶνες γίνονταν προπάντων στὶς γιορτὲς τοῦ Προμηθέα, τοῦ Ἡφαίστου καὶ τῆς Ἀθηνᾶς.

(12) Ἄγγαρος περσικὰ ἐσήμαινε ἔφιππος ταχυδρόμος.

ΕΡΣΚΙΝ ΚΩΛΝΤΓΟΥΕΛ

ΣΤΑ ΚΑΠΝΟΤΟΠΙΑ

ΜΕΤΑΦΡ. Γ. ΤΡ.

21.

Ὁ Ζῆτερ καὶ ὁ Ντιοὺντ εἶχαν κόψει τὰ ξύλα σὲ διαφορετικὸ μάκρος, ὅταν μιὰ βδομάδα πρωτήτερα εἶχαν περάσει ἕνα ὁλόκληρο ἀπόγεμα στὸ δάσος γιὰ νὰ ἑτοιμάσουν τὸ φορτίο τους. Ὑπῆρχαν μερικὰ ποὺ εἶχαν ὡς τριάντα πόντους μάκρος, ἀλλὰ τὰ περισσότερα ἔφταναν τὸ ἕνα μέτρο ἢ τὰ δυό. Στὴν πραγματικότητα, τὸ μῆκος τους εἶταν τὸ ἴδιο μὲ τῶν κοντῶν ζαρωμένων δέντρων, καθὼς τάριξε τὸ τσεκοῦρι, χτυπῶντας τα στὴ ρίζα. Μόλις ἔπεφτε τὸ δέντρο, ὁ Ζῆτερ ἅρπαζε τὸ τσεκοῦρι καὶ τὸ καθάριζε ἀπὸ τὰ κλαδιά. Ὕστερ' ἀπ' αὐτό, τὰ ξύλα εἶταν ἕτοιμα γιὰ κουβάλημα. Οἱ μαῦρες αὐτὲς βελανιδιὲς σπάνια ξεπερνοῦσαν τὸ ἀνάστημα τοῦ ἀνθρώπου. Εἶταν ἕνα εἶδος νανωδῶν ποὺ χρησιμοποιοῦσε τὸ χυμό τους στὸ νὰ σκληραίνει τὶς ἶνες τοῦ ξύλου του ἀντὶ νὰ τὸν διαθέτει σὲ στρώματα διαδοχικὰ ὅπως γίνεται μὲ τ' ἄλλα δέντρα. Καθένα τους εἶχε διάμετρο δυὸ ὡς τριῶν δαχτύλων κι εἶταν σκληρὰ καὶ ἰνώδη σὰ χοντρὰ καλώδια ἢ σὰ μικροὶ σωλῆνες τοῦ νεροῦ.

Τοὺς χρειάστηκε μισὴ ὥρα περίπου γιὰ νὰ σωριάσουν μέσα ὅσα ξύλα μποροῦσε νὰ χωρέσει τὸ πίσω μέρος τοῦ ἁμαξιοῦ. Ἔπειτα ὁ Ζῆτερ, γιὰ νὰ τὰ προφυλάξει μὴ χαθοῦν στὸ δρόμο, βάλθηκε νὰ δένει τὰ ξύλα μὲ τὸ σύρμα του. Τὰ κούτσουρα πρόβαλλαν τὶς ἄκρες τους πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις. Μερικὰ ξεβγαίναν ἀρκετὰ ἀπὸ κάθε μεριά, ὅπως κι ἀπὸ πίσω. Κάθε φορὰ ὅμως ποὺ ὁ Ζῆτερ προσπαθοῦσε νὰ δέσει τὸ σκουριασμένο σύρμα του, τὸ σύρμα ἔσπανε. Χρειάστηκε τότε νὰ τὸ κλώσει, ὥσπου ἔγινε ἀρκετὰ στερεό. Πέρασαν ἔτσι δυὸ ὧρες σχεδὸν μὲ τὸ φόρτωμα τῶν ξύλων καὶ μὲ τὴ στερέωσή τους μὲς στ' ἁμάξι, πρᾶγμα ποὺ δὲν ἐμπόδιζε πολλὰ κομμάτια νὰ πέφτουν.

Ὅταν τὰ ξύλα μπήκανε στὴ θέση τους, ὁ Ντιοὺντ ξαναπέρασε τὸ χωράφι γιὰ νὰ γυρίσει στὸ σπίτι. Δὲν προχωροῦσε σχεδὸν γρηγορώτερα ἀπὸ ἕναν ἄνθρωπο πεζὸ καὶ τὰ ξύλα, ἐξάλλου, δὲν ἐμποδίζονταν νὰ πέφτουν. Ὁ Ζῆτερ καὶ ἡ Μπέσσι ἀκολουθοῦσαν ἀποπίσω καὶ τὰ μάζευαν γιὰ νὰ τὰ πᾶνε στὸ σπίτι.

Ὅταν ἔφτασαν ἐκεῖ, βρῆκαν τὴν Ἄντα καὶ τὴν Ἔλλι στὴν αὐλή. Ἡ γιαγιὰ παραφύλαγε πίσω ἀπὸ ἕνα φράχο, γιὰ νὰ δεῖ τί θὰ κάναν. Ἡ Ἄντα στυλώθηκε μπρὸς στὸ αὐτοκίνητο, περιμένοντας νὰ βρεῖ θέση ὅπου θὰ μποροῦσε νὰ καθίσει. Ἡ γιαγιὰ πῆγε καὶ κρύφτηκε στὴ γωνιὰ τοῦ σπιτιοῦ, ἀπ' ὅπου δὲν ἄφινε νὰ φανεῖ παρὰ μόνο τὸ κεφάλι της.

—Ποῦ θὰ καθήσω λοιπὸν ἐγώ; εἶπε ἡ Ἄντα. Δὲ βλέπω καμμιὰ θέση μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ξύλα ποὺ φορτώσατε.

Ὁ Ζῆτερ περίμενε λίγες στιγμές, μήπως ἀποκρινόταν ἡ Μπέσσι στὴν Ἄντα. Ὅταν εἶδε πὼς δὲν ἔβγαζε τσιμουδιά, ὁ Ζῆτερ ἀνέβηκε στὸ αὐτοκίνητο καὶ κάθησε δίπλα στὸ Ντιούντ.

—Δὲν ἔχει θέση γιὰ σένα, τῆς εἶπε.

—Πῶς δὲν ἔχει θέση γιὰ μένα, ὅταν ἔχει γιὰ σένα καὶ γιὰ τὸ Ντιοὺντ καὶ γι' αὐτὴ τὴν ξετσίπωτη;

—Ἡ ἀδελφὴ Μπέσσι δὲν εἶναι ξετσίπωτη, εἶπε ὁ Ζῆτερ. Κάθε ἄλλο. Εἶναι εὐαγγελίστρια.

—Τὸ ὅτι εἶναι εὐαγγελίστρια, δὲν τὴν ἐμποδίζει νἆναι καὶ ξετσίπωτη. Αὐτὸ τὴν κάνει μάλιστα χειρότερη. Φαίνεται πὼς ἔτσι εἶναι, γιατὶ δὲν ὑπάρχει χειρότερη ξετσίπωτη ἀπ' αὐτὴ τὴ γριά.

—Τί σ' ἔπιασε καὶ μιλᾶς ἔτσι γιὰ τὴ Μπέσσι; τῆς εἶπε ἐκεῖνος.

—Ἐψές, περπατοῦσε μὲς στὴν κάμαρα χωρὶς νὰ ἔχει τίποτε ἀπάνω της. Ἂν δὲ σ' ἀνάγκαζα νὰ φορέσεις τὸ παντελόνι σου, σοῦ λέω νὰ τί μποροῦσε νὰ κάμει μαζί σου. Εἶναι μιὰ ξετσίπωτη.

—Ἄντα, γιὰ στάσου, τὴ σταμάτησε ὁ Ζῆτερ. Δὲν πρέπει νὰ μιλᾶς ἔτσι γιὰ τὴ Μπέσσι. Εἶναι εὐαγγελίστρια καὶ ἐπιπλέον ἔχει παντρευτεῖ τὸ Ντιούντ.

—Δὲν ἔχει νὰ κάμει αὐτό. Δὲν παύει νἆναι μιὰ ξετσίπωτη. Ὅλο τὸν καιρό της τὸν περνάει τριγυρίζοντας τοὺς ἄντρες. Δὲν μένει ποτὲ στὸ σπίτι νὰ κοιτάξει τὸ νοικοκυριό της σὰν ἐμένα. Φέρνει γύρω τοὺς ἄντρες, γιατ' εἶναι μιὰ ξετσίπωτη. Ὅταν βαλθεῖ νὰ κηρύξει, μόνο στοὺς ἄντρες κηρύττει. Στὶς γυναῖκες δὲ δίνει καμμιὰ σημασία.

—Δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτε γιὰ τὴ Μπέσσι. Εἶναι εὐαγγελίστρια, κι ὅ,τι κάνει, ὁ Θεὸς τὴ βάνει νὰ τὸ κάμει. Ἐκεῖνος κανονίζει τὴ διαγωγή της.

—Ἡ Ἄντα εἶναι κακοκαρδισμένη ποὺ παντρεύτηκα τὸ Ντιοὺντ καὶ ποὺ ἦρθα νὰ κατοικήσω μαζί σας, εἶπε ἡ Μπέσσι στὸ Ζῆτερ. Δὲν τῆς ἀρέσει ποὺ μοιράζομαι τὸ δωμάτιό σας.

—Βούλωσε τὸ στόμα σου, Ἄντα, εἶπε ὁ Ζῆτερ. Πᾶμε τώρα. Πρέπει νὰ πουλήσω σήμερα αὐτὸ τὸ φόρτωμα τὰ ξύλα στὴν Ὠγκάστα.

Ὁ Ντιοὺντ ἔβαλε τ' ἁμάξι μπροστὰ καὶ ἡ Μπέσσι πῆρε θέση δίπλα στὸ Ζῆτερ. Μὲ δυσκολία χωρέσανε κι οἱ τρεῖς τους.

Ἡ Ἄντα ρίχτηκε πρὸς τὸ μέρος τους καὶ προσπάθησε νὰ πηδήξει στὴ σκάλα, μὰ ὁ Ντιοὺντ προχώρησε γρήγορα καὶ αὐτὴ ἀναγκάστηκε νὰ παραιτηθεῖ ἀπ' τὴν προσπάθεια. Ὅταν ξαφνικὰ ὁ γιός της ἐπιχείρησε νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴν αὐλὴ καὶ νὰ πάρει τὸ δρόμο τῶν καπνοτοπιῶν, λίγο ἔλειψε νὰ σπάσει ἡ πισινὴ ρόδα τὸ πόδι τῆς Ἄντας. Τοὺς μίλησε μὲ βιαιότητα, τὸ αὐτοκίνητο ὅμως πήγαινε πιὰ μὲ τόση ταχύτητα, ποὺ εἶταν ἀνώφελο νὰ τρέξει πίσω τους μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς σταματήσει. Ἡ Ἄντα γύρισε στὴν αὐλὴ κι ἔμεινε ὀρθή, δίπλα στὴν Ἔλλι-Μαίη, μὲ τὰ μάτια καρφωμένα στὸ σύννεφο τῆς σκόνης, ποὺ τὶς ἐμπόδιζε νὰ διακρίνουν τὸ αὐτοκίνητο. Ἡ γιαγιὰ βγῆκε ἀπ' τὴ γωνιά της καὶ ἔχοντας μαζί της τὸ παλιὸ ἀπὸ χοντρόπανο σακκούλι, τράβηξε πρὸς τὸ λόγγο γιὰ νὰ μαζέψει ξύλα. Πεινοῦσε κιόλας, ἂν καὶ εἶχε πρὶν ἀπὸ δυὸ τρεῖς ὧρες πιεῖ μιὰ κούπα ραδικόζουμο.

Ὁ Ντιούντ, ὅταν πλησίασε στὴ διασταύρωση, ὅπου ἔπρεπε ν' ἀφήσουν τὸ δρόμο τῶν καπνοτοπιῶν γιὰ νὰ πάρουν τὸν ἐθνικὸ δρόμο τῆς Ὠγκάστας, περιόρισε τὴν ταχύτητα. Μὰ δὲν τὴν περιόρισε ἀρκετά, καὶ μὲ τὸ νὰ πέσει τὸ φορτίο πλάγια ἀπὸ τὴν κεντρόφυγα δύναμη, τὸ πάνου μέρος τοῦ σωροῦ ἄδειασε στὸ δρόμο.

Ὁ Ζῆτερ καὶ ὁ Ντιοὺντ ἔκαμαν μιὰ ὥρα γιὰ νὰ ξαναβάλουν τὰ ξύλα στὴ θέση τους. Ἡ Μπέσσι τοὺς βοήθησε κι αὐτὴ μὲ τὸ ἀσθενικὸ μέτρο τῶν δυνάμεών της καὶ τὸ φορτίο ἔγινε ξανὰ ἕτοιμο γιὰ δέσιμο. Ὁ Ζῆτερ προχώρησε μὲς ἀπ' τὰ χωράφια, ἴσαμε μιὰ νέγρικη καλύβα, ὅπου δανείστηκε δυὸ χοντρὰ σκοινιά. Ξαναγύρισε καὶ περνώντας τα πάνου ἀπὸ τὰ ξύλα του ἔδεσε δυνατὰ τὶς δυὸ τους ἄκρες.

—Ἄ, λέω νὰ βαστάξει τώρα αὐτὸ τὸ καταραμένο φορτίο, εἶπε. Δὲν ὑπάρχει τίποτε στερεώτερο ἀπὸ τὰ καλώδια κι ἀπὸ τοῦτα τὰ σκοινιά. Ὅταν μπορέσει νὰ τὰ χρησιμοποιήσει κανεὶς καὶ τὰ δυό, δὲν ὑπάρχει τίποτε καλύτερο στὸν κόσμο. Ἀρκεῖ νὰ τὰ ἔχω καὶ μπορῶ νὰ σοῦ κάμω ὅ,τι θέλεις.

Ξαναξεκίνησαν καὶ προχώρησαν γρήγορα στὸ μεγάλο δρόμο ποὺ ἔφερνε στὴν Ὠγκάστα. Ἡ πόλη δὲν ἀπεῖχε πιὰ παρὰ καμμιὰ εἰκοσαριὰ χιλιόμετρα.

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ»

ΟΡΟΙ ΣΥΝΔΡΟΜΩΝ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ:
Γιὰ ἕνα χρόνο Δραχ. 190
Γιὰ ἕξη μῆνες » 100

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
Γιὰ ἕνα χρόνο Λίρα 1

Ὑπεύθυνος Διευθυντὴς
ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ
Σαμάρα 6.

Γιὰ τὸ περιεχόμενο τῶν διαφημίσεων τὰ «Ν. Γ.» δὲν ἔχουν καμμιὰ εὐθύνη.

Χειρόγραφα δημοσιευόμενα ἢ ὄχι, δὲν ἐπιστρέφονται.

Κάθε ἔμβασμα πρὸς τὸ περιοδικὸ ν' ἀπευθύνεται στὸν κ. Ἀντώνιον Νικολόπουλον.

— Ὁ Σολωμὸς ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο

Στὴ σειρὰ τῶν ἐκπομπῶν τῶν ἀφιερωμένων ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ Ἀθηνῶν στὴ Νεοελληνικὴ Ποίηση, ὁ κ. Καραντινὸς ἐδιάβασε τὴν περασμένη Τετάρτη καὶ θ' ἀπαγγείλει καὶ τὴν ἐρχόμενη στὶς 8.10 μ. μ. ποιήματα τοῦ Σολωμοῦ.

Ἡ εὐγένεια καὶ ἡ ἁπλότητα τῶν αἰσθητικῶν αὐτῶν ἀναγνώσεων τῶν ἀπαλλαγμένων ἀπὸ τὸν συνηθισμένο στόμφο καὶ τοὺς ναρκισσισμοὺς μὲ τοὺς ὁποίους εἶναι συνήθως φορτωμένες οἱ διάφορες ἀπαγγελίες, ἀφίνουν νὰ φανεῖ ὁ ποιητικὸς χαρακτήρας τῶν κομματιῶν ποὺ ἑρμηνεύει ὁ κ. Καραντινός.

— Νέα βιβλία

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ: «Νέα προλεγόμενα εἰς τὸν Ὅμηρον», (Κριτικὴ τῆς ἱστορίας τῶν Ὁμηρικῶν ἐπῶν), σχ. 8ο μεγάλο, σελ. 428, δραχ. 125.

— Ἀλληλογραφία

Ρ. Π.— Τὸ ἄρθρο σας, ἂν καὶ σωστὸ στὴ βάση του, καταντᾶ χωρὶς ἐνδιαφέρο μὲ τὴν ἀδιάκοπη παράθεση ἀποσπασμάτων ἀπὸ τὸ δημοσίευμα ποὺ ἀντικρούετε. Γιατὶ δὲ βάλατε μέσα περισσότερο τὸν ἑαυτό σας, τὶς σκέψεις σας, τὰ αἰσθήματά σας;

Τ. ΒΛΑΧΟΝ.—Τὸ πεζό σας εἶναι γραμμένο σὲ κανονικὴ γλῶσσα καὶ μὲ στρωτὴ διατύπωση, ἀλλὰ δὲν ἔχει ἀκόμα τὴ μορφὴ λογοτεχνήματος. Μοιάζει περισσότερο μὲ μαθητικὴ ἔκθεση. Καταλαβαίνουμε τὸν πόνο σας, ἀλλὰ γιὰ νὰ γίνει τέχνη (αὐτὴ ποὺ μόνη μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ) χρειάζονται καὶ ἄλλα. Εἶναι περιττὸ νὰ σᾶς τὰ καθορίσουμε. Ἂν ἐνδιαφέρεστε πραγματικά, θὰ τὰ βρεῖτε μονάχος σας.

Α. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΝ.— Παρ' ὅλη τὴ λεπτότητα τοῦ γραφίματός σας, τὸ διήγημα ποὺ μᾶς στείλατε ἔχει πολὺ μελοδραματισμό. Τέτιες ὑποθέσεις δὲ συγκινοῦνται πιά, δὲ συγκινοῦν. Πάρτε κάτι πιὸ ἁπλὸ ἀπ' τὴ ζωὴ καὶ χρωματίστε το μὲ προσωπικώτερο ὕφος: αὐτὸ εἶναι τέχνη. Ἡ ἀληθινὴ τέχνη θαυματουργεῖ μὲ τὰ πιὸ λιτὰ μέσα.

ΚΑΛΥΨΩ.— Τὸ γράμμα σας μᾶς ἔκαμε νὰ συμμερισθοῦμε ὅ,τι σᾶς ἀπασχολεῖ καὶ σᾶς καταθλίβει. Ἀλλὰ τὰ κομμάτια ποὺ μᾶς στείλατε εἶναι γραμμένα κάπως πρόχειρα, ἐνῶ σὲ τέτιες ἐργασίες χρειάζεται ἠρεμία, συγκέντρωση, περίσκεψη.

Τ. ΠΑΠΑΝ.— Τὸ ποίημα ἔχει ἀρκετὴ ἔμπνευση, ἀλλὰ εἶναι πολὺ μεγάλο. Ἔπειτα ἡ μεγαληγορία του ξεπέφτει ἐδῶ κι ἐκεῖ σὲ ρητορεία. Φαίνεστε ἀπόλυτος κύριος τῆς τεχνικῆς, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ. Προσπαθῆστε νὰ γίνετε κάπως λιτότερος στὴν ἔκφραση.

Φ. ΠΥΡΡΑΙΟΝ.— Καὶ τὸ δικό σας ποίημα θὰ προτιμοῦσαμε νὰ εἶταν συντομώτερο. Ἔχει ἀρκετὰ καλὰ σημεῖα καὶ θὰ μποροῦσε νὰ δημοσιευτεῖ. Δὲν ἀποκλείεται λοιπὸν νὰ τὸ χρησιμοποιήσουμε τώρα κοντά.

Γ. Γ. Γ.— «Παίρνω τὸ θάρρος νὰ ρίξω στὴ ζυγαριὰ τῆς κρίσης σας τὰ λίγα δράμια τῆς ἀξίας μου...» Ἡ αὐτοπαρουσία σας, βλέπουμε, δὲ στερεῖται ἀπὸ κάποιο χιοῦμορ. Ὅσο γιὰ τοὺς στίχους σας, ἔχουμε νὰ σᾶς ποῦμε τὰ ἑξῆς: Πρῶτα-πρῶτα εἶναι γραμμένοι στὴ μορφὴ τοῦ σονέττου, ποὺ ἔχει παλιώσει καὶ δὲ συνηθίζεται πιά. Τὸ ἴδιο ἀσύγχρονη εἶναι καὶ ἡ παραβολὴ τοῦ ἑαυτοῦ σας μὲ τὸ γλάρο, μιὰ ποὺ παρόμοιοι συμβολισμοὶ ἔχουν ξεπεραστεῖ ἀπὸ τὴν ποίηση τοῦ καιροῦ μας. Τὸ συμπέρασμα ἔρχεται μόνο του: ἀνάγκη προσαρμογῆς.

Ο ΗΡΩΑΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 1)

λευταία φορὰ καὶ μᾶς ἀποχαιρέτησε:

— Μὲ τὴν εὐχὴ τῆς Παναγιᾶς, τοῦ ψιθυρίσαμε.

Κι' αὐτὸς μᾶς ἀπάντησε:

—Ἴσως ξαναϊδωθοῦμε!

Αὐτὸ τὸ ἴσως ποὺ ἐπρόφερε τόσον ἤρεμα, μὲ ὅλη τὴ θλίψη ποὺ εἶχε σκορπίσει στὴν ψυχή μας, δὲν ἀργήσαμε νὰ τὸ ξεχάσουμε. Γιατὶ τὸ εἴχαμε ἐξηγήσει ὡς «τρόπο τοῦ λέγειν». Τὸ ξαναθυμηθήκαμε ὅμως ὅταν τὸ ἐχθρικὸ βόλι τὸν ἐσώριασε κάτου, νεκρό.

Ὁ Μαβίλης σκοτώθηκε. Ἔπεσε στὸ Δρίσκο, ἀγνάντια ἀπὸ τὴ λίμνη τῶν Ἰωαννίνων, ἕνα ἡλιόλουστο πρωΐ, λαμπιρισμένο ἀπὸ τὰ ἰριδοφεγγίσματα τῶν χιονισμένων βουνῶν.

Ἀπὸ στόμα σὲ στόμα ἐκυκλοφόρησεν ἡ θλιβερὴ εἴδηση καὶ σὲ λίγα λεπτὰ τῆς ὥρας δὲν ὑπῆρχε κανεὶς ποὺ νὰ μὴν εἶξερε τὸ θάνατο τοῦ ἐξαισίου Κερκυραίου ποιητῆ. Ἡ μοῖρα ποὺ τὸν ἐμοίρανε νὰ εἶναι «ὁ διαλεχτὸς μέσα στοὺς διαλεχτούς», τοῦ εἶχε φυλάξει καὶ τὸν πιὸ διαλεχτὸ θάνατο. Ἐπῆγε πρὸς αὐτὸν ἄτρομος καὶ ὡραῖος.

Καὶ τὰ τελευταῖα του λόγια μᾶς τάφεραν πιὸ ἔπειτα οἱ συμπολεμιστές του:

— Ἐπερίμενα, εἶπε ξεψυχῶντας, πολλὲς τιμὲς ἀπὸ τοῦτο τὸν πόλεμο, μὰ ὄχι καὶ τὴν τιμὴ νὰ πεθάνω γιὰ τὴν Ἑλλάδα μου.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

(Ἐθνικὸ Ἀριστεῖον Γραμμάτων)

Ο ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΙΜΠΕΡΙΑΛΙΣΜΟΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 5)

ἀνώτερη καθοδήγηση, ἔστω καὶ μόνον, γιὰ νὰ ξεσυνηθίσουν τὴν ἀνθρωποφαγία. Μὲ μιὰ λέξη ὄ χ ι ὑ π ε ρ β ο λ έ ς, οὔτε πρὸς τὰ δῶ, οὔτε πρὸς τὰ ἐκεῖ.

Ἡ ἱστορία ἀποδείχνει πὼς ἡ Μεγάλη Βρεττανία κατάκτησε μονάχα ἡμιβάρβαρους ἢ βάρβαρους λαούς, δηλαδή, λαούς, ποὺ εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ προστασία καὶ καθοδήγηση. Ἔκανε ὅ,τι μποροῦσε γιὰ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσει, καὶ ὅταν τὸ ἐκπολιτιστικό της ἔργο ἄρχισε νὰ δίνει καρπούς, ἡ ἀγγλικὴ διοίκηση ὑποχωροῦσε σιγὰ-σιγὰ μπροστὰ στὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, γιὰ νὰ φτάσει, πολλὲς φορές, ὡς τὴν ἀνεξαρτησία τῆς κατακτημένης χώρας. Εἶναι αὐτὸ ποὺ γίνηκε μὲ τὴν Αὐστραλία, τὸν Καναδᾶ, τὴ Νέα Ζηλανδία, τὴ Νότιο Ἀφρική. Εἶναι αὐτὸ ποὺ βλέπουμε νὰ γίνεται σιγὰ-σιγὰ στὶς Ἰνδίες, ὅπου ὁ Βρεττανὸς προστάτης βοηθεῖ τὸν Ἰνδικὸ λαὸ ν' ἀποκτήσει ἐθνικὴ συνείδηση, νὰ μορφωθεῖ, νὰ ἐκπολιτισθεῖ καὶ νὰ πάρει στὰ χέρια του τὰ ἡνία τῆς μελλοντικῆς ἐλεύθερης χώρας. Καὶ οἱ λαοὶ αὐτοί, εἶναι εὐγνώμονες στὴ μητρική τους δυνάστρια, γιατὶ ὄχι μόνον τοὺς ἐβοήθησε νὰ εὕρουν γρήγορα τὸν ἑαυτό τους, μα καὶ τοὺς ἐγλύτωσε ἀπὸ τὴ πικρὴ καὶ σκοτεινὴ σκλαβιά. Ἂν νομίζετε ὑπερβολικὰ αὐτὰ ποὺ λέω, ρωτῆστε ἕναν ὁποιονδήποτε ἀβυσσηνό, ἂν δὲν θὰ προτιμοῦσε τὴ βρεττανικὴ προστασία ἀπὸ τὴν ἀνεξαρτησία του, ποὺ τόσα χρόνια δὲν τοῦ χρησίμεψε σὲ τίποτε, καὶ ποὺ, στὸ τέλος, τὸν ἔφερε στὴ σημερινή του ἀβάσταχτη σκλαβιά.

Θὰ μποροῦσε νὰ παρατηρηθεῖ πὼς ἡ Μεγάλη Βρεττανία — ἢ καλλίτερα, οἱ Ἄγγλοι — κερδίζουν μεγάλα ὠφελήματα σὲ πλοῦτο καὶ δύναμη ἀπὸ τὴν Αὐτοκρατορία τους. Γνωρίζει ὅμως, ὁ ἐξαιρετικὸς αὐτὸς λαός, ὄχι μόνο νὰ μὴν πιέζει τοὺς προστατευομένους του, ἀλλὰ καὶ νὰ παραβλέπει πολλὲς φορὲς τὰ συμφέροντά του μπροστὰ σ' ἕν' ἀνώτερο ἀνθρωπιστικὸ σκοπὸ ποὺ ἔταξε στὸν ἑαυτό του.

Ὁ ἑλληνικὸς λαός, ὁ τόσο φιλελεύθερος (ὅπως τὸ ἀπόδειξε στὸ 1821, καὶ στὸ 1940), ἔχει νοιώσει ἐνστιχτωδῶς τὴ διαφορὰ τοῦ ἀγγλικοῦ ἰμπεριαλισμοῦ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀδερφούς του. Ὅταν ἐδῶ καὶ τέσσερα χρόνια προβαλόντανε στοὺς ἀθηναϊκοὺς κινηματογράφους ταινίες ἀπὸ τὸν αἰθιοπικὸ πόλεμο, τὰ κατακτητικὰ στρατεύματα τῶν Ἰταλῶν σφυρίζονταν μὲ ἄγρια πεποίθηση. Ἡ γαλαρία ὅμως χειροκροτοῦσε τὴ νίκη τῶν βρεττανικῶν στρατευμάτων ἐνάντια στοὺς Ἰνδοὺς στασιαστές, στὶς ταινίες «Τρεῖς Λογχοφόροι τῆς Βεγγάλης» καὶ «Γάγκα Ντίν», γιατὶ ἔνοιωθε πὼς ἂν αὐτὴ τὴ στιγμή, δοθεῖ στὶς Ἰνδίες ἡ ἀνεξαρτησία, θὰ ἀκολουθήσει μονάχα χάος καὶ ἀναρχία, δηλαδὴ κατάσταση πρόσφορη γιὰ τὴν ἐπέμβαση κάποιου τρίτου ἰμπεριαλισμοῦ, ποὺ δὲν ἔχει καμμιὰ ἠθικὴν ὁμοιότητα μὲ τὸ βρεττανικό. Γνωρίζει ἡ γαλαρία πὼς αὐτοὶ ποὺ ξεσηκώθηκαν ἐνάντια στὴ βρεττανικὴ κατοχή, δὲν εἶναι συνειδητοὶ Ἰνδοὶ ἐθνικόφρονες, μὰ ὄργανα ἀσυνείδητα τοῦ τρίτου κτηνώδους ἰμπεριαλισμοῦ, γιὰ τὸν ὁποῖο μιλήσαμε παραπάνω.

Μ. ΚΑΡΑΓΑΤΣΗΣ

(Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΟ ΕΡΧΟΜΕΝΟ)

ΕΜΠΡΟΣ ΓΙΑ ΤΗ ΝΙΚΗ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠ' ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 4)

Καὶ συμπληρώνει ἄλλος:

—Ἔ, ρέ, Μουσσολίνι, τί ἔχεις ἀκόμα νὰ τραβήξεις;

⁂

Πλησιάζομε στὸ μέτωπο καὶ τ' ἀνέκδοτα μᾶς ἔρχονται ζωντανά, σπαρταριστά. Παρουσιάζω ἕνα, σὲ διάλογο Ἰταλοῦ μὲ εὔζωνα:

Ἰ τ α λ ό ς.— Θὰ σᾶς κυνηγήσουμε ὡς τὴν Πελοπόννησο κι' ἀπὸ τὴν ἄκρη της θὰ σᾶς πετάξουμε στὴ θάλασσα.

Ε ὔ ζ ω ν α ς.— Ξιέρ'ς κ'λύμπ';

Ἰ τ α λ ό ς.— Ὄχι.

Ε ὔ ζ ω ν α ς.— Ἔ, τότινις πᾶς χαϊμένους, κακουμοίρ'.

Ἰ τ α λ ό ς. Γιατί;

Εὔ ζ ω ν α ς.— Γιατὶ κὶ τὸν κακό-σ' τὸ φλάρο. Γιατὶ θὰ σᾶς πετάξουμ' στ' θάλασσα κι θὰ πνιγεῖς, ζωντόβ'λο!...

⁂

Εἶναι μεσάνυχτα. Κ' ἔχω ὑπόψη μου πὼς ὁ κωμικὸς ψευτοδικτάτορας τῆς Ρώμης εἶν' αἴτιος ποὺ περιορίστηκαν οἱ στῆλες τῶν ἀγαπημένων μας «Νεοελλ. Γραμμάτων». Ὡστόσο δὲ θὰ ἤθελα νὰ τελειώσω χωρὶς νὰ προστέσω κάτι τι ποὺ ἴσως ἀξίζει τὸν κόπο:

Σήμερα τὸ βραδάκι ἤμουν σὲ γειτονικό μου λόχο. Ὅπως παίρναμε καφὲ κάτω ἀπὸ ἕνα πλάτανο μᾶς πλησίασε ὁ στρατιώτης Σταθόπουλος Σπυρίδων τοῦ Νικολάου, ἀπὸ τὸν Πύργο τῆς Ἠλείας ποὺ τελείωσε τὴ δεύτερη τάξη τοῦ δημοτικοῦ κι' ἔδωκε στὸ λοχαγό του ἕνα ποίημα—στιχούργημα, ποὺ τὄφκιασε μοναχός του. Τὸ παραθέτω χωρὶς νὰ χαλάσω τὴν ὀρθογραφία του:

ΑΠΟΧΕΡΕΤΙΣΜΟΣ

Ἀφίνο γειὰ στὸν τόπο μου
Καὶ στὸ μικρὸ χωργιό μου
στοὺς δρόμους ποὺ περπάτησα
καὶ γὼ εἰς τὸν καιρό μου.

Στὴν μάνα ποὺ μὲ γένησε
στὸν γέρο μου πατέρα
στὴν σύζηγο στὴν γειτονιὰ
καὶ φίλους πέρα πέρα.

Ἀναχωρὸ πολὺ μακριὰ
δὲν ξέρω ἂν θὰ γειρίσω
γιὰ τὴν γλικηὰ πατρίδα μου
θὰ πάω νὰ πολεμίσω.

Καὶ εἰς τὴν ἤπειρο ἐκεῖ
θὰ κάμουν θαύματα οἱ γρεκεὶ
θὰ δουλεύσι τὸ τουφέκι
σὰν βροντὶ καὶ ἀστροπελέκι.

Στὸν Διηκειτὴ τοῦ λόχου μας
τὸν Κείριο Λοχαγό μας
ὅπου φονάζι πάντοτε
σ' ἐμᾶς γιὰ τὸ καλό μας.

Τοῦ ἐφχόμεθα ὁλόψιχα
καὶ στρατηγὸ ἀκόμι
νὰ τὸν ἠδοῦμε Δικητὴ
ἢ Φρούραρχο στὴ Ρόμη.

. . . .

Περνῶντας γιὰ δῶ, ἐπισκέφτηκα μιὰ πόλη, ποὺ ἡ λάμψη ἀπὸ τὶς φλόγες της ξεπέρασε τὰ σύνορα τῆς μικρῆς μας Ἑλλάδας γιὰ νὰ φωτίσει τὸ πανώριο μέτωπο τῆς Ἐλευθερίας τῆς Ἀνθρωπότητας.

Ἄθελα τώρα μοῦ ἔρχονται δῶ, στὰ Ἠπειρωτικὰ βουνά, στὸ νοῦ οἱ στίχοι τοῦ ποιητῆ:

Τὸ Μεσολόγγι σκέλεθρο,
Γυμνό, ξεσαρκωμένο
Δὲν παραδίνει τ' ἄρματα,
Δὲ γέρνει τὸ κεφάλι.
Ἔχει γιὰ νεκροθάφτη του
Τὸ Χρῆστο τὸν Καψάλη!...

Καὶ σκέφτομαι κι' ἀπορῶ: Ἄραγε ὁ Μουσσολίνι δὲν ἔχει διαβάσει καθόλου νεώτερη Ἑλληνικὴ Ἱστορία; Ἂν ὄχι, θὰ μάθει μαζὶ μ' ἐκείνη καὶ τὴν πιὸ νέα, τὴ σύγχρονη, τὴν Ἱστορία τῆς 28 τοῦ Ὀκτώβρη...

Μέτωπο 21—11—40.

ΞΕΝΟΣ ΞΕΝΙΤΑΣ

ΠΟΛΕΜΟΣ, ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Τῆς ΑΛΕΞ. ΛΑΛΑΟΥΝΗ

Ὅταν ἐκεῖνο τὸ θαυμάσιο πρωϊνὸ τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940, οἱ σειρῆνες ἔδιναν τὸ σύνθημα τοῦ ἐθνικοῦ συναγερμοῦ καὶ οἱ ψυχὲς τῶν Ἑλλήνων ἑνώνονταν σὲ μιὰν ἡρωϊκὴ ἀνάταση, κανένας μας δὲν θὰ μποροῦσε νὰ ἐπιτρέψει στὸν ἑαυτό του ἄλλη σκέψη ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ ἀγῶνα, τῆς πάλης καὶ τῆς νίκης. Ἡ ζωὴ φαινόταν κάτι πολὺ μηδαμινὸ πρᾶμα μέσα στὶς μεγάλες αὐτὲς στιγμὲς καὶ δίπλα στὴ ζωὴ ὅλες της οἱ ἐκδηλώσεις. Ὅλη μας ἐκείνη τὴν ὥρα θὰ θέλαμε ν' ἀδράξουμε τὸ ντουφέκι καὶ νὰ τρέξουμε ἐκεῖ ὅπου κιόλας βροντοῦσε τὸ κανόνι, νὰ ὁρμήσουμε ἐνάντια στὸ βάρβαρο ἐπιδρομέα καὶ πολλῶν μας τὰ στήθεια φούσκωνε κάποιος καϋμὸς γιὰ τὴν ἀδυναμία μας, κάποια περιφρόνηση γιὰ τὴν ἀχρηστία μας. Μὰ τὴν ἴδια ἐκείνη ὥρα οἱ δρόμοι τῆς πρωτεύουσας ἀντηχοῦσαν ἀπὸ θούρια, ἐμβατήρια καὶ τραγούδια, ἀπὸ φλογεροὺς λόγους καὶ μύριες πατριωτικὲς ἐκδηλώσεις. Καὶ τὸ ἴδιο ἐκεῖνο μεσημέρι ...οἱ φοῦρνοι εἶχαν ἀδειάσει ἀπὸ καρβέλια: Ἡ ζωή, πολύπλοκη, πολυσύνθετη κι' ἀμείλικτη ἀπαιτοῦσε κι' ἐπέβαλε τὰ δικαιώματά της, ὅλοι ὅσοι μέναμε νοιώθαμε ἐπιτακτικὴ τὴν προσταγή της: νὰ συνεχίσουμε αὐτὴ τὴ ζωὴ ὅσο τὸ δυνατὸ πιὸ ὡραία, προσφέροντας ὅ,τι καλλίτερο μποροῦσε ὁ καθένας στὸν ἀγῶνα, προετοιμάζοντας σύγχρονα τὸ μεγάλο, τὸ ὡραῖο Αὔριο.

Στοὺς ἀνθρώπους τῶν Τεχνῶν καὶ τῶν Γραμμάτων ἔπεφτε ὁ πιὸ σπουδαῖος κι' ὁ πιὸ βαρὺς κλῆρος: Νὰ τονώσουν τὸν ἐνθουσιασμό, νὰ μεταδώσουν θάρρος καὶ ψυχραιμία κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλα νὰ συνεχίσουν μιὰ μεγάλη παράδοση ποὺ εἶχε στοιχίσει τόσους κόπους καὶ τόσες θυσίες. Ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ πεθάνει στὴν Ἑλλάδα ἡ ἐλευθεριά, ἔτσι δὲν μποροῦσαν νὰ πεθάνουν καὶ οἱ Μοῦσες. Καὶ γιὰ ὅλα αὐτά, μέσα σὲ πολέμους σὰν τὸν σημερινό, δὲν χρειαζόταν καὶ λίγος ἡρωϊσμός.

Ὄχι. Οὔτε τὸ θέατρο, οὔτε τὰ Γράμματα οὔτε ἡ Μουσικὴ μποροῦν νὰ μποῦν «στὸ περιθώριο» ἐφ' ὅσον ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν πιὸ πιστή, τὴν πιὸ βαθειά, τὴν πιὸ πρωτόγονη, θάλεγα, ἔκφραση τῆς ζωῆς κι' ἐφ' ὅσον αὐτὴ ἡ ζωὴ συνεχίζει ἐπιβλητική, ἀπαιτητικὴ καὶ νικήτρα τὸ δρόμο της. Κι' οὔτε μποροῦμε ν' ἀφίσουμε νὰ πεθάνουν τὰ παιδιὰ κι' οἱ γυναῖκες τῶν ἀνθρώπων τῆς Τέχνης ποὺ εἴτε πολεμοῦν ἐκεῖ πάνω στὸ Μέτωπο, εἴτε ἀγωνίζονται δῶ κάτω, τὸν ἄλλο, τὸν ἐσωτερικὸ ἀγῶνα τῆς συνέχισης τῆς Τέχνης. Ἄλλωστε, κανένας λαὸς στὸν κόσμο δὲν δίνει τέτοιο παράδειγμα ἀγάπης στὴν τέχνη ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, ἀλληλεγγύης ἀπ' τὴν ἄλλη, σὰν τὸν Ἑλληνικὸ καὶ σὲ κανένα λαό, ὅσο προοδευμένη μουσικὴ κι' ἂν ἔχει, ἡ μουσικὴ δὲν παίρνει τέτοια θέση στὴ ζωή του. Ποτὲ δὲν τραγουδήσαμε τόσο, ὅσο αὐτὸ τὸν καιρό, κι' οὔτε εἶναι τυχαῖο, κι' οὔτε κοινὸς τρόπος ρεκλάμας τὸ ὅτι, ξαφνικά, ὅλα μας τὰ θέατρα γίνανε μουσικά. Ἡ ψυχὴ τοῦ λαοῦ δὲν ξέρει τώρα παρὰ ἕνα ξέσπασμα: Τὸ τραγούδι σὲ ὁποιαδήποτε μορφή, μουσικὴ ἢ ποίηση.

Ἔτσι παράλληλα στὴν προσφορὰ ὅλων τῶν ἀνθρώπων τῆς Τέχνης καὶ τῶν Γραμμάτων, ἔρχεται κι' ἡ προσφορὰ τῶν μουσικῶν τῆς Συμφωνικῆς Ὀρχήστρας μας. Ἀπὸ τὴν ἄλλη Κυριακὴ στὴν αἴθουσα τοῦ «Παλλὰς» ἀρχίζουν οἱ Συμφωνικὲς Συναυλίες ποὺ θὰ δίνουνται τακτικὰ κάθε Κυριακή.

Λέγοντας «προσφορὰ» δὲν ἐννοῶ μονάχα τὴν προσφορὰ τοῦ ἑνὸς τριακοστοῦ τοῦ μισθοῦ τῶν μουσικῶν, καθὼς καὶ ὅλων τῶν εἰσπράξεων ἀπ' τὶς συναυλίες ποὺ ὁ Γενικὸς διευθυντὴς Γραμμάτων καὶ Καλῶν Τεχνῶν ἔβαλε στὴ διάθεση τῆς Ἐπιτροπῆς Καλλιτεχνικῆς Προνοίας. Ὄχι. Ἡ προσφορὰ τῶν μουσικῶν ἔχει πιὸ βαθειὰ ἀκόμη σημασία: Τὴ συνέχιση τῆς μουσικῆς παράδοσης ποὺ ἱδρύθηκε μὲ τόσους κόπους καὶ θυσίες, τὴν ἐνίσχυση καὶ τὴν τόνωση τῆς νεαρῆς μας Ἑλληνικῆς Μουσικῆς Σχολῆς. Γιατί, ἐφέτος οἱ συναυλίες θὰ πάρουν τὴν πραγματικὴ θέση, τὴ θέση ποὺ ταιριάζει, στὴ ζωὴ τοῦ Ἔθνους, μακρυὰ ἀπὸ τὶς σνομπιστικὲς ἐπιδείξεις ὅπου εἶχαν κινδυνέψει νὰ παρασυρθοῦν: Δὲν θ' ἀκούσουμε διευθυντὲς ὀρχήστρας «διεθνοῦς φήμης» κι' οὔτε σολίστες «διάσημους». Θ' ἀκούσουμε δικούς μας Ἕλληνες καλλιτέχνες. Ἕλληνες διευθυντές. Καί, ἀπάνω ἀπ' ὅλα, ἡ πιὸ πλατειὰ θέση στὰ προγράμματα θὰ δοθεῖ στὴν Ἑλληνικὴ Μουσικὴ παραγωγή.

Σύντροφος ἀχώριστος τῆς Ἑλληνικῆς ζωῆς καὶ ἡ ὡραιότερη ἔκφρασή της, ἡ Μουσικὴ παίρνει τὴ θέση ποὺ τῆς ἀνήκει, κι' οἱ Ἕλληνες μουσικοὶ ρίχνονται μ' ἐνθουσιασμὸ στὸν ἀγῶνα. Ἂς τοὺς βοηθήσουμε μ' ὅλες μας τὶς δυνάμεις. Ἀπ' αὐτοὺς θὰ ξεπεταχτεῖ αὔριο ὁ μεγάλος Ἕλληνας Μουσικὸς ποὺ θὰ τραγουδήσει τοὺς καϋμοὺς καὶ τὶς ἀγωνίες τῆς φυλῆς, ποὺ θὰ ὑμνήσει τὴ Νίκη. Νίκη διπλῆ: στὰ πεδία τῶν μαχῶν καὶ στὰ πεδία τοῦ πνεύματος.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΛΑΛΑΟΥΝΗ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ Α. Ε.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΤΜΗΜΑ — ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ—
ΒΙΒΛΙΟΓΡ. ΤΜ. ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

Ε. ΦΩΚΑ: Ὁ στόλος τοῦ Αἰγαίου 1912—1913	Δρχ. 200.—
Ι. ΚΑΛΑΜΑΡΗ: Πτυχές, ποιήματα, 4ον, σελ. 160	» 40.—
ΖΩΤΟΥ ΔΗΜ.: Ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῆς Ἠπείρου διὰ μέσου τῶν αἰώνων, 4ον, σελ. 74	» 50.—
Π. ΡΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ: Λεξικὸν τῶν Ἰατρικῶν ὅρων, 8ον, σελ. 539.— Τόμος Α'	» 300.—
ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν—τόμος 8ος—4ον, σελ. 171	» 200.—
ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΕΙΣ Κ. Ι. Ἄμαντον (ἐξεδόθη ἀπὸ τοὺς μαθητάς του) 4ον, σελ. 448	» 200.—
ΓΙΑΝΝΗ ΚΟΡΔΑΤΟΥ: Νέα προλεγόμενα εἰς τὸν Ὅμηρον. 8ον, σελ. 428	» 125.—

ΤΜΗΜΑ ΞΕΝΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Διαθέτομεν τὴν πλουσιωτέραν συλλογὴν χαρτῶν πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ μετώπου.

ΤΜΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Βιβλία προφυλάξεως ἀπὸ ἀεροπορικὰς ἐπιδρομάς, βιβλία πρώτων βοηθειῶν κλπ. Μέθοδοι πρὸς ταχεῖαν ἐκμάθησιν τῆς Ἀγγλικῆς.— Διάλογοι — Λεξικὰ κλπ.

ΔΑΝΕΙΣΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μὲ 25 δραχμὰς τὸν μῆνα ἔχετε εἰς τὴν διάθεσίν σας χιλιάδες βιβλία εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Συνεχὴς πλουτισμὸς διὰ προσθήκης τῶν νέων βιβλίων.

ΤΜΗΜΑ ΧΑΡΤΩΝ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ — ΙΣΤΟΡΙΚΑ — ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ — ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΑ.— ΤΕΧΝΙΚΑ — εἰς ὅλας τὰς γλώσσας.

ΓΡΑΦΕΙΑ
ΡΗΓΑ ΠΑΛΑΜΗΔΗ 4
ΤΗΛΕΦ. 30-297

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΑΘΗΝΑ, Περίοδος Β'
ΤΙΜΗ ΔΡΑΧΜΕΣ 4
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 210

Ἀπό τήν Ἑλληνική ἐποποιΐα

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

Τοῦ Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑ

Μὲ πόση λαχτάρα ξανάρχισε ὁ κόσμος νὰ καρτερεῖ γράμματα ἀπὸ τοὺς ἀγαπημένους του! Ὁ ταχυδρόμος, πρόσωπο πάντα ἐπιθυμητό, ἔγινε τώρα πιὸ ἀναγκαῖος ἀπό κάθε ἄλλη φορά, δωρητὴς χαρᾶς ἀληθινός. Ἡ ἐφημερίδα, τὸ ραδιόφωνο κι αὐτὸς, εἶναι οἱ τρεῖς ἐπικαιρότητες, ποὺ συγκεντρώνουν, καθημερινὰ καὶ ἀπόλυτα, τὸ ἐνδιαφέρο τοῦ κοινοῦ. Ὅλες οἱ ἄλλες ἔγνιες ἔχουν παραμεριστεῖ· δὲν ἀπόμεινε παρὰ ἐκείνη ποὺ στρέφεται ἐναγώνια στὸ μέτωπο, ἐκεῖ ὅπου πολεμάει ὁ στρατός μας. Ὅσοι βρίσκουνται ἀκόμα ἀνάμεσό μας, ἔχασαν πιὰ τή σημασία τους. Αὐτοὺς τοὺς βλέπουμε: δὲν παθαίνουν τίποτε ἤ, ἂν πρόκειται νὰ πάθουν, τοὺς ἔχουμε κάτου ἀπὸ τὰ μάτια μας. Οἱ ἄλλοι ὅμως, οἱ πολεμιστές, αὐτοὶ ποὺ παίζουν μὲ τὰ βόλια — τί γίνουνται, ποῦ κοιμοῦνται, πῶς περνᾶνε τὸ χειμώνα; Ὤ, πόσο μεγαλοποιεῖ ἡ ἀπόσταση τὸν κίντυνο!

Γι' αὐτό, μόλις ἔρθει ἀπὸ κεῖ ἕνα γράμμα, φέρνει ἀπίστευτη χαρά. Τὸ διαβάζουν καὶ τὸ ξαναδιαβάζουν οἱ γυναῖκες, τὸ φυλᾶνε κάτου ἀπὸ τὸ προσκέφαλό τους. Οἱ περισσότερες, ποὺ δὲν ξέρουν νὰ διαβάζουν, τρέχουν νὰ βροῦν ἕναν ἔμπιστό τους, κάποιον ποὺ νὰ μὴν κοσκινίζει τὰ μυστικά στὴ γειτονιά. Διαβάζει καὶ δὲν ξεκολλοῦν ἀπὸ πάνου του τό βλέμμα. Τὰ λόγια πέφτουν ἕνα-ἕνα, φορτωμένα νόημα, ἠλεκτρισμένα μὲς ἀπ' τὸ διάστημα. «Ἀγαπητή σύζυγή μου Παναγιώτα, χαίρε. Πρότων ἐρωτῶ διά τήν καλήν σας ὑγίαν, καθὼς καὶ ἐγὼ μέχρη ὥρας ὑγιένο καλός». Ποτὲ ἡ καθαρεύουσα δὲ χρησιμοποιήθηκε, ἀπὸ τοὺς ἀδέξιους αὐτοὺς ἀνθρώπους, γιὰ ἱερώτερο σκοπό. Καὶ οἱ ἀνορθογραφίες δὲν ἐφάνηκαν ποτὲ τόσο ἐξαγνισμένες. Γράφει καὶ ὑπαγορεύει ὁ λαός, ὁ ἀμόρφωτος, ὁ νοσταλγικός, ὁ μεγαλόψυχος, ὁ ἀποφασισμένος νὰ σκοτωθεῖ γιὰ τήν ἰδέα τῆς πατρίδας, ἁπλὰ καὶ δίχως ρητορίες.

Βλέπω τὰ γράμματα καί, μὴν ἔχοντας ὁ ἴδιος νὰ περιμένω εἴδηση ἀπὸ πουθενά, θυμοῦμαι τὰ χρόνια τοῦ προηγούμενου πολέμου, τότε ποὺ ἐγὼ ἤμουν ἀκόμα ἕνα παιδὶ τοῦ σκολιοῦ. Πόσο λίγο ἀλλάζουν οἱ καιροί!

Ὁ πατέρας μου εἶχε τὸ ταχυδρομεῖο τῆς περιφερείας, καὶ σὲ ὥρα ἀνάγκης τὸν βοηθοῦσα. Χώριζα τὰ γράμματα κατὰ χωριὰ καὶ συνοικίες, καμμιὰ φορὰ τὰ μοίραζα κι ὁ ἴδιος. Ἔκανα πρῶτο μὲ τὰ εἰκονογραφημένα δελτάρια, καμάρωνα ἰδιαίτερα τὶς βραχεῖες, καταλάβαινα ἀπ' τὸ βάρος τὶς φωτογραφίες. Τῶν γειτόνων μου τὰ γράμματα φρόντιζα νὰ τὰ παραδίνω μὲ τὰ χέρια μου. Μὲ κρατούσανε κιόλας νὰ τούς τὰ διαβάζω κι ὁ κόπος μου δὲν πήγαινε χαμένος. Μὲ φίλευαν πότε δεκάρα ἤ κοσαράκι, πότε σῦκα καὶ καρύδια, πότε πάλι κανένα αὐγό. Ἄλλες γυναῖκες, πιὸ ἀνυπόμονες, περίμεναν στὸ σπίτι μας· ἔρχουνταν ἀπὸ νωρὶς καὶ τὶς ἔβρισκαν ἐκεῖ τὰ μεσάνυχτα, ὥσπου νὰ φανεῖ ὁ παπέρας.

Τὰ ἴδια γίνουνταν κι ὅταν θέλαν ν' ἀπαντήσουν στὸν ἄντρα, στὸν ἀδερφό, στὸ παιδί τους. Ἔλεγαν μιὰ λέξη κι ἔπρεπε νὰ συμπληρώσεις ὁλόκληρη φράση. Μπέρδευαν τὶς ἔννοιες, παραμόρφωναν τὶς ὀνομασίες. Τί ξέραν αὐτὲς ἀπὸ τοπωνύμια τῆς Μικρασίας! Τὸ νοσοκομεῖο τόλεγαν Ἰσοκομεῖο, σοκομεῖο καὶ τὰ λοιπά. Στὸ τέλος ὅμως ἀπαιτοῦσαν ν' ἀκούσουν ὅλο τὸ περιεχόμενο, μήπως εἶχαν ξεχάσει τίποτε τὸ σοβαρό. Ἔδιναν τὸ ἀντίτιμο τοῦ γραμματοσήμου καὶ μονάχα τότε ἡσύχαζαν. Ἀλησμόνητές μου πατριώτισσες, νὰ φτάνει καμμιὰ γυναικιὰ ράτσα στὸν κόσμο τὴν ἀντοχὴ καὶ τὴ στοργή σας;

Τὰ χρόνια στομώνουν τὴν εὐαισθησία. Κι ὅσο ἀπομακρύνεται κανεὶς ἀπ' τὸ λαό, τόσο νιώθει νὰ στερεύουν οἱ πηγές τῶν μεγάλων, τῶν ριζικῶν κι αἰώνιων αἰσθημάτων. Ἀγωνίζουμαι νὰ ξαναβρῶ τὴν ἰσορροπία τῆς καρδιᾶς μου, μὲ τή βοήθεια τοῦ μνημονικοῦ.

Τ. Τ. 930 εἶταν τό μέρος ἀπ' ὅπου ἀλληλογραφοῦσαν οἱ στρατιῶτες τῆς περιφερείας μας. Πόσες χιλιάδες γράμματα πήγανε κι ἤρθαν μ' αὐτὰ τὰ ἱερογλυφικά; Δυὸ φορὲς τή ἑβδομάδα τὸ σακκοῦλι τοῦ ἀγροτικοῦ διανομέα φούσκωνε ἀπό φάκελλα. Τὸ ἴδιο ἀνυπόμονα καρτερούσανε κι ἐκεῖνοι : ἐκεῖ στὶς ἐρημιὲς δὲν εἶχαν ζωντανώτερη χαρά. Συγκινήσεις ὅλων τῶν εἰδῶν διασταυρώνουνταν ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα ἐπαρχίας καὶ μέτωπο βρίσκουνταν σ' ἀδιάκοπη ἐπικοινωνία. Ἡ ἑλληνική ἀτμόσφαιρα παλλότανε καὶ τότε ἀπὸ γνήσιες λαχτάρες.

Πόσα χρόνια ἔχουν περάσει; Ὀχτε εἴκοσι καλὰ καλά. Σήμερα ἡ Ἑλλάδα μας σηκώθηκε πάλι σὲ συναγερμό. Μοναχογιοί, ἀφήσανε τὶς μάνες τους, προστάτες παρατῆσαν τὶς φαμίλιες τους, μέτωπα στοχαστικὰ ἀποσπάστηκαν ἀπ' τὸ βιβλίο. Τοὺς πῆρε ὅλους τὸ κῦμα τοῦ χακιοῦ. Τώρα δρασκελᾶνε ρεματιὲς καὶ σκαρφαλώνουν κορφοβούνια, τσαροῦχι κι ἡ ἀρβύλα πατοῦνε γνῶριμα χώματα. Ἑλληνικὲς ἑστίες, κρυμμένες παντοῦ, ὑποδέχουνται τὸν ἐλευθερωτή. Ἀλλὰ τί ἀγώνας ἀπαιτεῖται γιὰ νὰ προχωρήσει κανεὶς ἕνα χιλιόμετρο! Στὸ χάρτη οἱ ἀποστάσεις συντομεύουνται τόσο πολύ.

Ὁ Θεὸς βοηθὸς τους, ἔτσι φιθυρίζουν οἱ ἁπλὲς ψυχές. Οἱ ψυχὲς ὅλων τῶν Ἑλλήνων εἶναι σήμεσα στραμμένες πρὸς τὰ σύνορα, ἐκεῖ ὅπου συντρίβεται ὕπουλος ἐχθρός. Τὰ ἑλληνικὰ ὅπλα θαυματούργησαν ἀκόμα μιὰ φορά. Ὁ στρατὸς τραβάει, θαρραλέος, μπροστά. Δίνει θανάσιμα χτυπήματα στὸ φασισμό. Ποιός ὅμως θά ἐμποδίσει τὴν ἀνθρώπινη καρδιὰ νὰ τρέμει; Μανάδες κι ἀδερφὲς, παντρεμένες κι ἀρραβωνιαστικὲς περιμένουν ἕνα μικρὸ μήνυμα μὲ χτυποκάρδι:

—Ἔχουμε γράμμα;

Θά περάσει κι αὐτὸς ὁ πόλεμος, θὰ περάσει. Μὲ ὄνειρα ποὺ ζητοῦν ἀμέσως ἑρμηνεία, μὲ φόβους ποὺ ἀποδείχνουνται μάταιοι στὸ τέλος, μὲ προσδοκίες κρίσιμες καὶ ὀδυνηρὰ ἐνδιάμεσα, θὰ φτάσουμε κάποτε στὸ τέρμα τῆς δοκιμασίας. Ἕνας ἕνας θὰ γυρίσουν οἱ πολεμιστές. Ἄλλος θὰ ἔχει μιὰ πληγή, ἄλλος ἕνα γαλόνι. Οἱ δικοί τους θὰ τοὺς ξαναδοῦνε σὰν ἀναστημένους. Θὰ κάμουν ἑβδομάδες καὶ μῆνες ἴσαμε ποὺ νὰ τοὺς χορτάσουν. Θὰ τοὺς βρίσκουν ἀλλοιώτικους τώρα, ὡραιότερους κι ἀνώτερους ἀπό τὰ πρίν, θὰ τοὺς ψαχουλεύουνε νὰ δοῦν ἂν εἶναι ἀλήθινὰ πραγματικοί.

Κι ἐκεῖνοι θὰ διηγοῦνται τὶς περιπέτειές τους. Μέσα σὲ λίγον καιρό, θάχουν ὡριμάσει ἀνέλπιστα, ψημμένοι γιὰ καλὰ στή φωτιὰ τοῦ πολέμου. Καὶ θὰ ξέρουνε τί λέν, αὐτοὶ ποὺ κράτησαν στ' ὁλαφρά τους χέρια τὰ πεπρωμένα τῆς φυλῆς. Ἄνθρωποι τῆς ἀράδας, ἀνώνυμοι, ἀφανεῖς, ἑνοιῶσαν γιὰ μιὰ στιγμὴ, σὰν ἀποκαλυπτικά, πῶς ἐνσαρκώνουν τὴν ἱστορία μας καὶ τὰ ἰδανικά μας, κληρονόμοι καὶ συνεχιστὲς ἑνὸς ἀθάνατου πολιτισμοῦ. Ἡ συναίσθηση τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, ὅσο ἀόριστα κι ἂν τούς πέρασε ἀπ' τὸ μυαλό, τοὺς ἔμεινε γιὰ πάντα. Τοὺς ἀνύψωσε, ἀπὸ ἄτομα ξεκομμένα ποὺ εἶταν, στή σύνθεση τῆς ὁμάδας καὶ τοῦ ἔθνους.

Τί νἆναι ἀλήθεια ἐκεῖνο ποὺ σὲ παρόμοιες περιστάσεις μεταμορφώνει ἕνα λαό; Μπορεῖ νὰ γκρινιάζουνε, νὰ τσακώνουνται πρῶτα, νὰ κοιτάζει καθένας τὸ συμφέρο καὶ τὶς κλίσεις του. Ἄξαφνα, ὅλες αὐτὲς οἱ λεπτομέρειες λησμονιοῦνται, ἀφήνουνται γι' ἀργότερα. Χρέος ἐπιτακτικό, χωρὶς ἀναβολή, φωνὴ τοῦ νόμου ποὺ τὴν αἰσθάνεται δική της πιά ἡ συνείδηση τοῦ καθενός, καλεῖ τὴ νεολαία στὰ ὅπλα. Δέν εἶν' ἀστεῖα, παίζουνε μὲ τὴ ζωή τους. Χιόνια καὶ πορεῖες, πολυβόλα καὶ ἀεροπλάνα, τοὺς ἔχουν βάλει στὸ σημάδι. Αὐτοί ὅμως, προχωροῦν. Μιὰ ὑπόθεση ἱερὴ τοὺς ἐμψυχώνει. Δὲ φοβοῦνται τὸν Ἄδικο, κι ἂς φαντάζει πελώριο τ' ἀνάστημά του.

Ποιὸς θ' ἀρνηθεῖ πὼς σ' ἐμᾶς τοὺς Ἕλληνες ἡ ἰδέα τῆς ἐλευθερίας μένει πάντα ζωντανή; Φρόνημα ἀνεξάρτητο, ἐσένα ὁλημερὶς δοξολογοῦμε! Ζωὴ ποὺ τὴν περνᾶει κανεὶς μὲς στὴ σκλαβιά, δὲν ἀξίζει τὸ ἐπίσημο ὄνομα τῆς ζωῆς. Καὶ οἱ θυσίες εἶναι ἀλληλένδετες μὲ τὸ πνεῦμα τῆς νίκης. Αὐτή, χωρὶς ἐκεῖνες, δὲν ἔρχεται ποτέ. Ἂς τὸ συνηθίσουμε ὅλοι ἀπὸ τώρα, γιὰ νάμαστε ἕτοιμοι ὅταν χρειαστεῖ. «Ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει».

Γ. ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Σελίδες ἀπ' τὴν ἱστορία

ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ

Τοῦ Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΥ

Οἱ μεγάλοι λαοὶ στὸν κόσμο μὲ τὴν πλούσιαν ἱστορία, αὐτοὶ ποὺ ἔστησαν αὐτοκρατορίες καὶ σκλάβωσαν ἄλλους λαούς, κατέχανε πάντα τὸ διπλὸ μυστικὸ ποὺ ἀσφάλισε τὴν αἱματηρὴ κυριαρχία τους κατὰ περιόδους ἀπάνω στὸν πλανήτη : τὴν ὠμὴ βία καὶ τὸν ψεύτικον ἐκπολιτισμό. Δίχως τὰ μέσα τοῦτα, δὸλερά κι' ἀποπνιχτικά, πῶς θὰ μποροῦσε νὰ πεισθοῦν οἱ δύστυχοι λαοὶ νὰ δίνουν τὸ αἷμα τους στὸν ξένο δυνάστη ἀπὸ μονάχοι, ἂν ὄχι καὶ μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη ;

Οἱ ἱστορίες ὅλων τῶν αὐτοκρατοριῶν τῆς γῆς, ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, αὐτὸ τὸ μυστικὸ μολογοῦνε μὲ πολλοὺς καὶ διάφορους τρόπους. Κι' αὐτοὶ οἱ Ἰταλιάνοι ποὺ ξεκίνησαν ἀπὸ τὸν τοπο τους κ' ἤρθανε τώρα στὸ δικό μας γιὰ νὰ στεριώσουν μὲ τὸ δικό μας αἷμα τὴν αὐτοκρατορία τους αὐτὸ τὸ μυστικὸ πήγανε νὰ χρησιμοποιήσουν. Μᾶς μίλησαν γιὰ ἐκπολιτισμὸ κι' ὅταν δὲν ἴδρωσε τ' αὐτί μας στοὺς ἀγαθοὺς σκοπούς τους, μᾶς ἔστειλαν τὴν ὠμή τους βία γιὰ νὰ μᾶς πείσει.

Ὅποιος ἔχει τὴ γνῶση λιγοστὴ ἀπὸ ἱστορία, θὰ πεῖ πὼς στὸ χειρισμὸ τοῦ μυστικοῦ δὲ φανήκαν μαστόροι οἱ σημερινοὶ Ἰταλιάνοι, ἀφοῦ τώρα μόλις πολεμᾶνε νὰ δῶσουνε σάρκα στὰ αὐτοκρατορικά τους ὄνειρα. Δὲν ἔχουνε παράδοση, δὲν ἔχουνε πεῖρα.

Μεγάλο λάθος, λοιπὸν. Καὶ παράδοση καὶ πεῖρα ἔχουνε. Ἀληθινὸ εἶναι πὼς στὴ μανούβρα τοῦ ἐκπολιτισμοῦ ἀποτύχανε ὅπου τὴ χρησιμοποίησαν τὰ τελευταῖα χρόνια, ἀφοῦ κανένας λαὸς δὲ δέχτηκε νὰ «ἐκπολιτιστεῖ» ἀπὸ τὸ χέρι τους. Μὰ στὴν ὠμὴ βία φάνηκαν δασκάλοι. Μακρυὰ παράδοση ποὺ κρατάει αἰῶνες τοὺς ἐδασκάλεψε γιὰ τὰ περίτεχνα μυστικὰ ποὺ μ' αὐτὰ μπορεῖς νὰ βουλώσεις τὸ στόμα τῶν λαῶν ποὺ καταχτᾶς. Ἂς μὴ τρέξει κανεὶς στὴ Ρώμη τῶν Καισάρων. Ὁ Μεσαίωνας εἶναι πιὸ κοντά μας χρονικὰ καὶ ἡ σκοτεινή του παράδοση πιὸ πλούσια ἴσως ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχή.

Κάποτε, στὰ παλιὰ χρόνια, οἱ παπποῦδες τῶν σημερινῶν Ἰταλῶν, μὲ τόνομα τῆς Βενέτικης Δημοκρατίας, εἶχανε πατήσει τὸ πόδι τους στὰ ἑλληνικὰ χώματα. Κράτησαν πολλοὺς αἰῶνες τὴν Κρήτη κάτω· ἀπὸ τὴν κυριαρχία τους. Ἔγραψαν, λοιπόν, ἕνα σπουδαῖο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τους ἀπάνω στὴ ράχη τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ. Τὸ μυστικὸ τῆς ὠμῆς βίας μπλέχτηκε τόσο μὲ τὴ φάρσα τοῦ ἐκπολιτισμοῦ, ὥστε σήμερα δὲ βλέπει κανεὶς οὔτ' ἕνα μέτρο καταναγκασμοῦ χωρὶς νὰ ντύνεται μὲ τὸν πέπλο τῆς δικαιοσύνης.

Δικαστήρια μὲ μάγιστρους σοβαρόπρεπους εἶχαν στηθεῖ στὶς κυριώτερες πολιτεῖες τοῦ νησιοῦ κι' ἀπὸ κεῖ περνοῦσε ὁ καθένας ποὺ τολμοῦσε ν' ἀνοίξει τὸ στόμα του γιὰ ζωὴ καὶ λευτεριά. Μὲ τί πλήρωνε, λοιπον, αὐτὴ ἡ περίφημη δικαιοσύνη τοὺς ταραξίες, ποὺ ἀχάριστοι στὴν προστασία τῆς γαληνοτάτης Δημοκρατίας, ξεσήκωναν κάθε τόσο τὸν τόπο καὶ μιλοῦσαν γιὰ δυνάστες καὶ γιὰ ἐλεύτερη πατρίδα ;

Εἶναι μακρότατος ὁ κατάλογος τῶν «πειστικῶν» μέτρων ποὺ χρησιμοποιοῦσε ἡ ὑψηλὴ δικαιοσύνη γιὰ νὰ φέρει στὸν ἴσιο δρόμο τὰ πλάσματά της. Μιὰ πρώτη μέθοδος ἀρκετὰ «ἐκπολιτιστικὴ» ἀπάνω σὲ ὑποδίκους ἢ καταδίκους ποὺ ἔπρεπε νὰ προβοῦνε σὲ μάρτυρίες ἢ μετάνοιες, ἤτανε ἡ μεγάλη καρέκλα, ὅπου στρογγυλοκαθόταν ὁ ἐκπολιτιζόμενος, ἐνῶ μυστικὰ ἐλατήρια τοῦ κύκλωναν τὸ λαιμό, τὸν ἔσφιγγαν ἀποπνιχτικὰ ὡς τὴν ὕστερη πνοή του, ἂν ἐντωμεταξὺ δὲν ἔστεργε νὰ ὁμολογήσει ἢ νὰ μετανιώσει. Δεύτερη στὴ σειρὰ ἐρχόταν ἡ σιδερένια κουκούλα ποὺ σκέπαζε ὅλο τὸ κεφάλι τοῦ καταδίκου ὡς τὸ λαιμό. Στὴν ἐπιφάνεια ὑπήρχαν ἐλικες ποὺ τὶς ἔσφιγγε ὁ δήμιος καὶ λίνο-λίγο τρυποῦσαν τὸ κόκκαλο ἀπὸ τὸ κρανίο τοῦ κακοκέφαλου ἀπολίτιστου.

Ἄλλα σατανικὰ μυαλὰ προσπαθήσανε καὶ βρῆκαν πιὸ θεάρεστα μέσα γιὰ τὸ σωφρονισμὸ τῶν ἀπείθαρχων ὑπηκόων. Ἕνα τέτοιο ἤτανε τὸ χάλκινο ἄγαλμα τῆς Madre dolorosa (θλιμμένης Παναγίας), στημένο στὸν προθάλαμο τῆς αἴθουσας τῶν βασανιστηρίων. Ὁ κατάδικος, τσακισμένος ἀπὸ τὶς πιέσεις καὶ τὰ βασανιστήρια, μόλις ἔβλεπε τὴ Θεοτόκο ν' ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της, ἔπεφτε μέσα σὰ σὲ καταφύγιο. Ἀλλὰ μόλις ἔπεφτε, τὰ χέρια ἔκλειναν καὶ δεκάδες μυτερὰ καρφιὰ μπηγόντουσαν στὸ κρέας τοῦ φτωχοῦ ποὺ ζήτησε τὴ θεϊκὴ προστασία.

Αὐτὴ ἡ προτίμηση σὲ πρόσωπα θεϊκὰ δὲν περιοριζόταν στὸ σεπτὸ πρόσωπο τῆς Παναγίας. Αὐτὸς ὁ Χριστὸς εἶχε τήν ἐπίσημη θέση του στὶς αἴθουσες τῶν Δικαστηρίων. Ἦταν ἕνα μικρὸ χάλκινο ἄγαλμα, ὡς τρεῖς πιθαμὲς ὕψος, ποὺ παράσταινε τὸ Θεάνθρωπο. Τὸ πύρωναν πρῶτα γερὰ στὴ φωτιά, καὶ στὴν κατάλληλη στιγμή, ὁ πρόεδρος τὸ πρόσφερε στὸν κατηγορούμενο γιὰ ἀσπασμό. Ὁ δύστυχος μάρτυρας κατακαιγόταν στὰ χείλια καὶ πετιόταν μακρυά. Μὰ τότε ξυπνοῦσε ἡ σχεδιασμένη ἀγανάχτηση τῶν δικαστάδων : — Κακοῦργε! Βλέπεις ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἀνώτατος κριτὴς τῶν οὐρανῶν ἀποτροπιάζεται τὰ ἐγκλήματά σου! Στὰ βασανιστήρια, κακοῦργε, ἀμέσως!

Καὶ ὅλο τὸ δικαστήριο ἐν χορῷ ἔστελνε τὸν κατάπληχτον κατάδικο στὶς βασάνους, ἀφοῦ τόσο καθαρὰ ἔδειξε τὰ σίσθήματά του καὶ ὁ ἴδιος ὁ Χριστός.

Ἂς μποῦμε ὅμως καὶ μέσα στὴν ἰδια τὴν αἴθουσα τῶν βασανιστηρίων. Βρισκόταν συνήθως στὰ ὑπόγεια τοῦ Δουκικοῦ παλατιοῦ. Στὸ πρῶτο δωμάτιο συνεδρίαζε τὸ Δικαστήριο. Ἕνα τραπέζι μακρυλὸ στρωμένο μὲ μαῦρο ὕφασμα, μερικὲς καρέκλες σαρακοφαγωμένες, καλαμάρια πολλὰ καὶ μιὰ Καινὴ Διαθήκη ἀπάνω. Ἐκεῖ κρινόταν ἡ τύχη τῶν ἀνθρώπων. Στὸ διπλανό, περίμεναν τὰ βασανιστήρια γιὰ νὰ ἐφαρμοστεῖ ἡ ἀπόφαση. Ἦταν ἕνα δωμάτιο μισοσκότεινο, γεμᾶτο ἀπὸ τὰ πολύμορφα ὄργανα τῶν βασάνων. Ἐκεῖ κουβαλιόταν ὁ εὐτυχὴς σωφρονιζόμενος κάὶ ὁ ἐκπολιτισμός του ἄρχιζε καὶ συνεχιζόταν κατὰ τὸ βαθμὸ τῆς ἐπιμονῆς του νὰ θέλει ἢ ὄχι νὰ συμμορφωθεῖ. Ἐργαλεῖα ὑπῆρχαν γιὰ ὅλους τοὺς βαθμούς. Πρώτα-πρῶτα στάλαζαν καυτὴ πίσσα στὰ χέρια τοῦ καταδίκου, ἢ μὲ σιδερένιες τανάλιες τσακίζανε τὰ κόκκαλα τῆς μύτης, ἢ ἐφαρμόζανε τὸ φάλαγγα (ὦ, θυμίζει πολλὰ αὐτὸς ὁ φάλαγγας...) ποὺ τσάκιζε μὲ τὰ λουρίδια του τὰ δάχτυλα. Ὕστερα ἀπ' αὐτὰ τὰ ἐλαφρὰ προοίμια καὶ ἂν ὁ κατάδικος δειχνόταν ἀκόμα ἀχάριστος ὥστε νὰ μὴ θέλει νὰ παραδεχτεῖ τὴ δικὴ του ἀθλιότητα καὶ τῶν κριτῶν του τὸ μεγαλεῖο, περνούσανε σὲ δεύτερη σειρὰ ἐξόχων σωφρονισμῶν. Ἀκολουθοῦσε τὸ «καβαλλέττο». Δυὸ δοκάρια δεμένα σταυρωτὰ ἤσανε σὲ σχῆμα Χ, κι' ἀπάνω δενόταν ὁ ἄνθρωπος, ἄντρας ἢ γυναῖκα. Τὰ σχοινιὰ ἔσφιγγαν, οἱ σάρκες τοῦ τυραγνισμένου σκιζόντουσαν, ἐνῶ οἱ αἰχμὲς τῶν δοκαριῶν τοῦ σπάραζαν τὶς πλάτες καὶ τὰ νεφρά.

Μποροῦσε ὅμως τὸ δικαστήριο, ἀπὸ μεγάλη σπλαχνιὰ κινούμενο, νὰ σ' ἔκρινεν «ἐπιεικῶς», ἄξιο γιὰ τὴ Στρέβλα. Τί ἦταν πάλι αὐτή; Ὤ, ἁπλούστατα πράγματα. Σοῦδεναν τὰ μπράτσα μὲ σχοινὶ καὶ σὲ κρεμοῦσαν μὲ τροχαλία ἀπὸ τὸ ταβάνι, ἐνῶ στὰ πόδια κολλοῦσαν βάρη. Ἡ σοῦ ἐφαρμόζαν τὴν τριχοκρεμάλα, τό ἴδιο μέσο δηλαδή, ἀλλὰ τὸ κρέμασμα γινόταν ἀπὸ τὰ μαλλιά, ἐνῶ ὁ δήμιος (ἤτανε δημόσιος ὑπάλληλος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐγὼ ἀστόχαοτα τὸν εἶπα δήμιο) σὲ μαστίγωνε σ' ὅλο τὸ κορμί.

Ἀλλὰ ἡ κορωνίδα τῶν βασάνων ἦταν ἡ ἀνθοδέσμη, ὅπως τὴν ἔλεγαν, ἢ «Ρεγκίνα ντέλλε πρόβε». Αὐτὴ ἦταν τὸ ἐκλεκτὸ σύνολο ἀκοιβοδιαλεγμένων βασάνων, ἀπὸ τὸ κρέμασμα καὶ τὸ ξενύχιασμα ὡς τὰ μαστιγώματα καὶ τὶς ἐξαρθρώσεις. Μὰ τὸ καθένα τὸ κοσμοῦσαν καὶ μ' ἕνα ὄνομα λουλουδιοῦ. Ἔτσι, ὅταν ὁ δικαστὴς διάταζε τὰ τριαντάφυλλα, ἀκολουθοῦσε τὸ ξενύχιασμα, κι' ὅταν ἡ διαταγὴ μιλοῦσε γιὰ πρασινάδα ἢ ροδοδάφνη, ὁ κατάδικος δεχόταν τὴν κρεμάλα ἢ τὸν στραγγαλισμό.

Ἡ φήμη γιὰ τὰ βασανιστήρια ὅλα τοῦτα πλάκωνε σὰν κακὸς βραχνᾶς τὸ πολύπαθο νησί. Μὲ τέτοια μέσα πολεμοῦσε ὁ ξένος Ἰταλιάνος δυνάστης νὰ κρατάει κάτω ἀπὸ τὰ σκέλια του τὸν ἡρωϊκὸ λαὸ τῆς παινεμένης μεγαλονήσου. Μὰ στοὺς τόσους αἰῶνες τῆς δεσποτικῆς κυριαρχίας του δὲ μπόρεσε νὰ μείνει ποτὲ ἥσυχος. Δὲ γεύτηκε ποτὲ γλυκὸ ψωμί, ποτὲ γαλήνιον ὕπνο. Τοῦ τὸν ἑτάραζαν κάθε τόσο οἱ Κρητικοὶ μὲ ἐπαναστατικὰ κινήματα ποὺ ἔμοιαζαν μὲ θύελλες καὶ μὲ χαλασμούς.

Κάτι τέτοιο ἤθελαν νὰ κάνουν καὶ οἱ σημερινοὶ Ἰταλιάνοι, τῆς παπάδας τοῦ Μουσσολίνι. Μὲ φουσκωμένα τὰ μυαλὰ ἀπὸ τὸ διάβασμα τῆς ἱστορίας τους, πάτησαν τ' ἁγιασμένα χώματα τῆς πατρίδας μας, μήπως ξαναγίνει τὸ θᾶμα τῆς Βενέτικης δεσποτείας. Μὰ δὲν ξανάγινε τούτη τὴ φορὰ καὶ δὲ θὰ ξαναγίνει.

Ἄλλοι καιροὶ τώρα, ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ θὰ γίνουν ἀκόμα καλύτεροι αὔριο...

Γ. ΛΑΜΠΡΙΝΟΣ